

(pevné desky)

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Brno 2009

Bc. Martina Teuchnerová

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Děti jako oběti a svědci domácího násilí

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.

Vypracovala:
Bc. Martina Teuchnerová

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Děti jako oběti a svědci domácího násilí“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Ve Vyškově dne 23. 2. 2009

Bc. Martina Teuchnerová

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat Mgr. Šárce Chytilové, vedoucí oddělení sociálně - právní ochrany dětí, odboru sociálních věcí Magistrátu Města Ostravy, která je zároveň členkou interdisciplinárního týmu v Ostravě, za odbornou pomoc i radu při zpracování diplomové práce na takto závažné téma.

Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce, a které si nesmírně vážím.

Bc. Martina Teuchnerová

OBSAH

Úvod	2
I. Teoretická část	
1. Domácí násilí	6
1.1 Specifické znaky domácího násilí	6
1.2 Druhy domácího násilí	8
1.3 Fáze domácího násilí	9
1.4 Dílčí závěr	10
2. Domácí násilí a sociálně – právní ochrana dětí	11
2.1 Vývoj dětí v rodinách s domácím násilím	12
2.2 Ochrana osob ohrožených domácím násilím, vykazání	18
2.3 Svěřování dětí do výchovy	23
2.4 Úprava styku s násilným rodičem	27
2.5 Škola a děti vystavené domácímu násilí	30
2.6 Dílčí závěr	32
3. Ochrana před domácím násilím	33
3.1 Bezpečnostní plán	33
3.2 Intervenční centra	36
3.3 Interdisciplinární tým, subjekty IDT	38
3.4 Finanční a materiální pomoc obětem ze strany státu	40
3.5 Dílčí závěr	41
II. Praktická část	
4. Výzkumné metody	42
4.1 Vyhodnocení dotazníků	44
4.2 Strukturovaný a nestrukturovaný rozhovor s policisty	61
4.3 Strukturovaný a nestrukturovaný rozhovor se sociálními pracovníky	76
4.4 Dílčí závěr	81
Závěr	83
Resumé	86
Anotace	88
Seznam použité literatury	90
Seznam příloh	92

Úvod

Problematika domácího násilí je stále více diskutovanou oblastí a přistupuje se k ní jako k problému celospolečenskému. Je vyvíjena řada aktivit k jejímu vymizení, nebo alespoň omezení.

Rodina je odjakživa považována za nejstarší lidskou společenskou instituci a za základní stavební kámen každé společnosti. Měla by být místem, kde se člověk cítí bezpečně, kde má své soukromí, svou jistotu a zázemí. V mnohých případech tomu tak však není. Právě rodina je místem, kde silnější mohou dlouhodobě a často i beztravně ubližovat slabším. Do vztahů mezi členy rodiny se začne vkrádat nejistota a strach, pozvolna mizí pocit bezpečí a najednou není kam jít. Důvody jsou různé – týrání a zanedbávání dětí, psychické a fyzické násilí na ženě či muži, kteří jdou životem ve společném partnerském vztahu. Násilí na lidech, kteří jsou na druhém emocionálně vázáni a jimž jde především o děti, o které nechtějí přijít. Takovéto metody dlouhodobého brutálního zacházení s blízkými a na rodině závislými osobami nazýváme domácím násilím.

Většina lidí je přesvědčena, že dětství by mělo být nejšťastnějším obdobím života. Potkáváme však i řadu těch, kteří při vyslovení tohoto slova neprožívají příjemné pocity, protože neměli to štěstí poznat, co znamená klidný domov. Ani jaké to je vyrůstat v harmonickém prostředí, cítit náklonnost svých blízkých a bezpečí vlastní rodiny. Rodina, respektive rodiče, působí na dítě od počátku jeho vývoje, tedy v době, ve kterém je nejvíce ovlivnitelné. Roky od narození do puberty jsou označovány za rozhodující období, kdy hraje důležitou roli kvalita prostředí. Postoje, názory a zkušenosti, které dítě získá během soužití v rodině, uplatňuje pak ve svém dalším životě.

K problematice dětí, svědků domácího násilí zaujala stanovisko již řada mezinárodních institucí. Např. Světová zdravotnická organizace označuje přítomnost dětí při násilí v rodině za jejich psychické týrání. Důvodem je jistě i to, že tyto děti trpí obdobnými psychickými obtížemi a poruchami jako děti se syndromem CAN (týrané, zneužívané a zanedbávané).

Typickým agresorem v českých rodinách je muž a nejčastější obětí domácího násilí je žena: manželka, družka nebo přítelkyně. V sedmdesáti procentech domácností, kde se děje domácí násilí, žijí děti. Pro mnoho dětí je násilí každodenní realitou.

Domácí násilí je společností odsuzováno již velmi dlouho, přesto je to problém, o kterém lidé jen neradi hovoří. Sousedé, svědci a mnoho dalších, kteří by mohli včas pomoci, tento problém vnímají jako něco, co se děje „za zavřenými dveřmi“. Jako něco, co „není moje věc, může si za to sám, sama, toho se slušní lidé přece nedopouštějí“. Značná část veřejnosti vnímá násilí uvnitř rodiny jako soukromou věc, a proto je lepší se do toho nevměšovat. Po staletí platilo, že rodina byla soukromý prostor, kam by stát neměl a nesmí vstupovat. Dosud přetrvává, že někteří v souladu s příslovím „Co se doma upeče, to se doma sní“, tvrdí, že stát by se neměl plést do soukromých záležitostí.

Domácí násilí je specifický druh násilí, který vyžaduje specifická řešení a je provázen zcela specifickými jevy. Je jednou z nejrozšířenějších forem násilí a z hlediska následků i z pohledu četnosti výskytu patří v České republice k alarmujícím celospolečenským problémům. Děti jsou často jedinými svědky násilí, které se odehrává v domácnostech, za zavřenými dveřmi, němými zdi. Neexistuje nikdo jiný, kdo by mohl dosvědčit události odehrávající se v intimní atmosféře jednotlivých rodin. Děti vše vidí, všechno na ně plně doléhá, jsou těmi, kteří nemají možnost se bránit. Dospělí si často nechtějí připustit, že děti násilí v rodině vnímají. V souvislosti s touto problematikou jsou děti zcela opomíjeny.

Násilí páchané v soukromí ohrožuje nejen zdraví a život oběti, ale i vývoj dětí, které v takové rodině žijí a vyrůstají. A to už není záležitost soukromá, ale záležitost, která patří do oblasti trestně právní, do ochrany lidských práv, úloha státu je nezpochybnitelná.

Cílem diplomové práce je charakterizovat domácí násilí a zaměřit se na nezletilé děti, které se vyskytují v rodinách, kde k násilí dochází a tyto děti se nacházejí v roli obětí či svědků domácího násilí.

Dalším cílem diplomové práce v její výzkumné části bylo provést analýzu na II. stupni základních škol, a to v 9. třídách, a zjistit, zda žáci těchto tříd vědí, co obnáší pojem domácí násilí a zda se ve svém okolí s tímto jednáním setkali. Snahou bylo zodpovědět na otázky, zda je povědomost dětí o domácím násilí dostatečná, v případě, že ne, navrhnout, jakým vhodným způsobem děti o domácím násilí informovat. Dále řešit otázku, zda je dětem, které se setkaly s domácím násilím, věnována ze strany zainteresovaných orgánů dostatečná ochrana před osobami dopouštějícími se domácího násilí.

K dalším cílům diplomové práce je provedení analýzy řešení domácího násilí formou rozhovoru s policisty, kteří se zabývají domácím násilím a toto násilí řeší. Budu se zabývat způsoby řešení domácího násilí ve velkém městě jako je Brno a v menším městě jako je Vyškov.

Uvést některé problémy, se kterými se policisté potýkají a zaměřit se také na tzv. bílá místa. Z rozhovoru se sociálními pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) zjistit, jak často jsou děti oběťmi a svědky domácího násilí, v případech, se kterými se setkaly. V jakých rodinách se domácí násilí vyskytuje a zda již s rodinou OSPOD v minulosti pracoval.

Diplomová práce má následující strukturu a je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

V první kapitole se zabývám domácím násilím, zaměřuji se na specifické znaky, druhy a fáze domácího násilí.

Druhá kapitola se zaměřuje na nezletilé děti, které jsou přítomny domácího násilí, svěřování dětí do péče jednoho z rodičů a úpravě styku s násilným rodičem.

Třetí kapitola se zabývá ochranou před domácím násilím a intervencí.

Čtvrtou kapitolu jsem zaměřila výzkumu, ve kterém formou dotazníků zjišťuji povědomí dětí o domácím násilím. Dále formou rozhovoru s policisty zjišťuji skutečnosti souvisejí s řešení případů domácího násilí a problémy, se kterými se policisté potýkají. A formou rozhovoru se sociálními pracovníci s jakými případy se setkaly a s jakými negativy a problémy se potýkají.

Ve své práci jsem si vytýčila čtyři hypotézy:

- 1) Dostal se již pojem domácí násilí do škol?
- 2) Znají děti pojem domácí násilí?
- 3) Setkaly se děti ve svých rodinách s domácím násilím?
- 4) Setkávají se děti ve městech s domácím násilím častěji než děti na venkově?

V teoretické části provedenu analýzu dostupných materiálů, zejména odborné literatury. V praktické části zvolím postup věd empirických. Budu vycházet z informací získaných sběrem dat formou dotazníků a dále z neformálních rozhovorů se sociálními pracovníky a s policisty, kteří se domácím násilím zabývají. S těmito pracovníky bude proveden strukturovaný i nestrukturovaný rozhovor.

Jako výběrový soubor jsem pro výzkum zvolila z každé základní školy jednu až dvě 9. třídy. Výběrový soubor zahrnuje 28 žáků ze ZŠ Brankovice, 52 žáků ze ZŠ 711 Bučovice a 41 žáků ZŠ 710 Bučovice. Jako výzkumný vzorek respondentů jsem zvolila základní školy v územně samosprávním celku Města Bučovice.

Pro strukturovaný a nestrukturovaný rozhovor jsem oslovila celkem 4 policisty, z toho 2 policisté pracují u Policie ČR, Městské ředitelství, skupiny domácího násilí a 2 policisté pracují u Krajského ředitelství Jihomoravského kraje Brno, územního odboru služby kriminální policie a vyšetřování Vyškov. Dále jsem oslovila celkem 3 sociální pracovníce. Jednu sociální pracovníci z MěÚ Vyškov, jednu sociální pracovníci z MěÚ Bučovice a jednu z Úřadu městské části Brno.

I. Teoretická část

1. Domácí násilí

Domácí násilí není ani hádka, ani konflikt mezi partnery. Domácí násilí je dlouhodobý způsob chování jedné osoby vůči druhé osobě. Vychází z pocitu moci, domnělého práva ovládat a kontrolovat život partnerky/partnera. „Domácím násilím je obecně rozuměno takové chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Skrze užití moci, kterou tento strach poskytuje, kontroluje násilný partner chování druhého. Domácí násilí může nabývat formy fyzického, sexuálního a psychického násilí, donucené sociální izolace a ekonomické deprivace“. (Hronová, M., Marvánová – Vargová, B., Šilarové, E., Dětská svědectví násilí, Rosa, 2008, s. 6.)

Domácí násilí nelze zaměňovat s hádkou, která se vyskytuje mezi partnery nebo „manželskou krizí“. Při hádce stojí proti sobě vždy dvě rovnoprávné osoby, které si vyměňují názory. V případě domácího násilí proti sobě stojí pachatel, který využívá svoji moc a kontrolu, a oběť, která se obává trestu a napadení.

Domácím násilím se zpravidla označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými žijícími spolu ve společném bytě nebo domě. (MPSV ČR, Studijní materiál pro pracovnice a pracovníky orgánů sociálně – právní ochrany dětí, 2006, s. 9). Domácí násilí je jednou z nejrozšířenějších forem agrese. Nezávisí na věku, vzdělání, materiálním zázemí, na profesi, náboženském vyznání ani národnosti. Na jedné straně agresorů stojí simplexní násilník závislý na alkoholu, na druhé straně agresor s vysokoškolským vzděláním, dobře situovaný a materiálně zajištěný, který používá rafinované formy týrání a dává si záležet, aby následky týrání nebyly vidět.

1.1 Specifické znaky domácího násilí

Domácí násilí začíná velmi nenápadně (psychickým znevažováním, kontrolou, izolací, ponižováním), takže si jeho prvních příznaků oběť často ani nevšimne. Pokud se ovšem domácí násilí hned v počátcích nezastaví, má stupňující se tendenci – opakuje se a nabývá na intenzitě.

Charakteristickými znaky, podle kterých lze domácí násilí identifikovat, jsou:

- ***blízké vztahy intimního charakteru*** – jedná se o osoby, které jsou v příbuzenském vztahu nebo jinak blízké osoby (druh a družka apod.).

Nejedná se o lidi, kteří jsou vůči sobě lhostejní, bez současných či minulých citových vazeb,

- **společné bydlení** – oběť i násilník mají zpravidla společné bydlení, oběť nemá možnost toto bydlení opustit,
- **společná propojenost** – oba protagonisté domácího násilí jsou vzájemně úzce propojeni, mají spolu děti, vlastní společný majetek, často mají i společný okruh přátel. Když se oběť rozhodne ze vztahu odejít, riskuje, že o všechno přijde (děti, přátele apod.). Oběť a agresor mají jeden společný účet, na který sice přicházejí peníze od obou, ale disponovat s ním může jenom násilník. Zpravidla oběť nemá ani podpisové právo, ani nezná zabezpečovací kódy. Pokud oběť z takové domácnosti odejde, zůstává bez jakýchkoliv finančních prostředků,
- **dlouhodobost** – domácí násilí zpravidla trvá a eskaluje několik let,
- **opakující se ataky** – domácí násilí představuje nepřetržitý koloběh útoků, ať již slovních nebo fyzických, přerušovanými fázemi usmiřování, slibů a obdobími relativního klidu. Období klidu se však postupně zkracuje, zatímco období vytváření napětí a útoků se rozšiřuje,
- **stupňující se agresivita** – útoky jsou každým dalším opakováním brutálnější. Nebezpečná je i skutečnost, že žena sama na počátku často násilí nepozná a agresivnější chování partnera (nadávky, facky) si vysvětluje jako projev lásky, resp. žárlivosti,
- **skrytost** - většinou je domácí násilí skryté a odehrává se za zavřenými dveřmi domova. Jde o uzavřené prostředí, kam se oběť i agresor stále vracejí. Může se přenést i na ulici, a to v případě, když se oběť začne odpoutávat od partnera, vyhledá pomoc a odejde,
- **obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost** – dokazování násilí leží na bedrech oběti, která často pod vlivem traumatu reaguje nepřiměřeně dané situaci. Tím se stává pro instituce, na které se obrátila o pomoc nevěrohodná a její výpověď je často zpochybňována,
- **asymetrie ve vztahu** – projevuje se bezvýhradnou mocí na straně agresora a naprostou bezmocí oběti. Násilník si vynucuje, aby oběť byla poslušná a dělala bez diskuse to, co on chce, přičemž k donucení používá násilí. Oběť

je proti tomu bezbranná, bojí se oponovat, protože ví, že bude následovat trest, který může být velmi brutální a bolestivý,

- ***pokračování násilí i po rozvodu*** – domácí násilí má tendenci přetrvávat i po odchodu oběti ze společné domácnosti a rozvodu. A to zejména nastává v těch případech, kdy má oběť s agresorem děti, které se stávají prostředníkem dalšího týrání. (MPSV ČR, Studijní materiál pro orgány sociálně – právní ochrany dětí, 2006, s. 12 - 15)

1.2 Druhy domácího násilí

Fyzické násilí - je nejvíce viditelné, neboť zpravidla zanechává stopy v podobě modřin, jizev, popálenin, zlomenin apod. Jde o bolestivé útoky, které sebou nesou riziko poškození zdraví, v extrémních případech může násilí vyústit v přímé ohrožení života oběti. Mezi projevy fyzického násilí patří např. bití, píchání ostrými předměty, řezání, pálení, škrábání, ohrožování zbraněmi, kroucení rukou, odpírání jídla či spánku.

Psychické násilí – souvisí s násilím fyzickým, ale může se odehrávat i samostatně. Zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se násilí fyzického. Psychické násilí zahrnuje soustavné ponižování, hrubé nadávání, vyhrožování, zastrašování, snižování osobních kvalit, zesměšňování na veřejnosti, využívání mužských privilegií, resp. chování se k ženě jako ke služce.

Emocionální násilí – je orientováno na osoby, zvířata a věci, ke kterým má oběť citový vztah. Zaměření na osoby se nejčastěji orientuje v první řadě na děti, rodiče nebo sourozence. Velmi časté je využívání dětí jako prostředek nátlaku – vyhrožování jejich odejmutím nebo jejich fyzické napadání. Prostřednictvím utrpení dítěte je oběť týrána. Časté také bývá vyhrožování likvidací domácích zvířat, ničení věcí, které patří do osobního vlastnictví oběti, či věcí, ke kterým má oběť vztah a představují nenahraditelnou vzpomínku, např. fotografie, dárky apod.

Sociální násilí – jde o izolování oběti, zpravidla ženy, od ostatních lidí, zablokování telefonu, zákaz vycházení z bytu, kontrola jejího času a sociálních kontaktů. V případě, že oběť ztratí kontakt s vnějším světem, nemá možnost prodiskutovat svůj problém, srovnávat, tím pádem u ní dochází k deformaci vnímání reality. Tím se stává zranitelnější a pro agresora lépe ovladatelná.

Ekonomické násilí – zahrnuje základní potřeby ohrožené osoby, jako je jídlo, bydlení, ošacení apod. Vyznačuje se zákazem docházení do zaměstnání, necháváním se doprošovat o peníze, kontrolou vydávání peněz a požadováním vyúčtování i nepatrných částek. Odmítáním financovat stravu, placením nájmu, poskytováním ošacení, odebíráním peněz, znemožnění disponovat společným účtem apod. Také se může týkat případů, kdy si násilná osoba vzala vysoké půjčky, které nesplácela, a protože smlouva o půjčce byla uzavřena za trvání manželství, firmy vymáhají tyto pohledávky na ohrožené osobě, zatímco násilník mění místo pobytu a není k dohledání.

Sexuální násilí – zahrnuje znásilnění, vynucování si sexuálních styků nebo sexuálních praktik proti vůli ohrožené osoby, sexuální napadání nebo napadání erotických částí těla, jednání s ohroženou osobou pouze jako se sexuálním objektem.

1.3 Fáze domácího násilí

Domácí násilí se vyvíjí postupně, upevňuje moc násilníka a závislost oběti na něm. K násilí nedochází permanentně a ochota oběti zůstat v násilném vztahu je udržována cyklickým střídáním jednotlivých fází, které zahrnují i relativně klidná období. Vývoj domácího násilí a moci agresora lze rozdělit na několik fází, které na sebe navazují a opakují se i několik let.

Cyklus násilí se skládá ze tří oddělených a odlišných fází:

1. **fáze narůstání tenze** – zahrnuje mírné incidenty, verbální agresí – nadávky, facky apod. U oběti se zvyšuje napětí a strach z možného násilí, oběť se snaží odvrátit budoucí eskalaci násilí,
2. **fáze násilí** – fáze trvající od několika minut do několika hodin, v jejím průběhu tenze z předchozí fáze eskaluje v otevřené násilí. Může mít za následek zranění, případně smrt,
3. **fáze klidu** – situace se uklidní, v průběhu této fáze se násilník omlouvá, slibuje, že se násilí již nebude opakovat, projevuje lítost. V některých fázích se však násilník neomlouvá a vinu za své násilné chování připisuje oběti, nebo vnějším okolnostem jako je alkohol, nepříjemnost v práci apod. Pokud však oběť změní své chování, slibuje, že se násilí již nebude opakovat. Na počátku vztahu může být tato fáze nejdelší, ale postupně se stává výrazně kratší, až postupně vymizí velmi rychlým přechodem do fáze narůstání tenze.

Neustálé střídání vlídného a milujícího chování s násilným udržuje oběť ve vztahu a odrazuje ji od odchodu. Na druhé straně, střídání jednotlivých fází násilného partnera nemotivuje ke změně jeho chování. (Marvánová - Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, Praha: Linde, 2008, s. 37)

V souvislosti s domácím násilím se v literatuře objevuje termín syndrom týrané ženy. Tento termín by vytvořen psycholožkou Lenore Walkerovou, cílem bylo pojmenovat širokou paletu psychických symptomů a vzorců chování, které jsou důsledkem dlouhodobého partnerského násilí. Ve většině případů, které policie šetří se v rámci trestního řízení policisté se syndromem týrané ženy (oběti) často setkávají.

Syndrom týrané ženy bývá definován na základě rozvoje charakteristických fyzických, psychických a sociálních symptomů jako jsou deprese, nízké sebevědomí či izolace, znovuprožívání traumatu, naučená bezmocnost, stažení se od okolí, poruchy příjmu potravy, vyčerpanost, bolesti hlavy, zad, vysoký krevní tlak, které jsou důsledkem přímé osobní zkušenosti s opakovanými násilnými útoky, zejména rozporuplného a proměnlivého chování pachatele a snížené možnosti oběti ovlivňovat vlastní život. (Marvánová - Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, 1. vyd., Praha: Linde, 2008, s. 41).

U obětí domácího násilí se často objevuje i posttraumatická stresová situace. Tento pojem je používán pro úzkostnou poruchu „která se typicky rozvíjí po emočně těžké, stresující události, jež svou závažností přesahuje obvyklou lidskou zkušenost a bývá traumatickou pro většinu lidí“ (Marvánová - Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, 1. vyd., Praha: Linde, 2008, s. 42)

1.4 Dílčí závěr

Oběti nechtějí násilí vždy zveřejnit a mluvit o něm. Vyplývá to totiž z jeho podstaty. Násilí úzce souvisí s mocí, již má jeden partner nad druhým, kterou si chce udržet a to díky systému kontroly, kterým vyvolává strach a ovládá chování druhého partnera. Násilí probíhá v cyklu, neprobíhá nepřetržitě, střídá se období narůstání napětí, násilí a relativního klidu. Oběť jsou na partnerovi závislá, má ho ráda a snaží se situaci vydržet kvůli dětem, protože chce dětem zachovat rodinu, bojí se, kde budou bydlet, jak se uживí a co tomu řekne jejich okolí. Fáze cyklu se však zkracují a násilí nabývá na intenzitě.

2. Domácí násilí a sociálně - právní ochrana dětí

„Jednou, když mě manžel zase zbil a já pak seděla na gauči a plakala, přišla za mnou do pokoje naše dcera a zeptala se mě: „Tatínek už ti to zase udělal, vid’?“ Snažila se mě alespoň trošku utěšit. Až několik dní poté jsem si uvědomila, v jakém prostředí vlastně musí mé děti vyrůstat. A když se ke mně jejich otec chová jako k té poslední, mohou mít ke mně mé vlastní děti vůbec nějakou úctu? A jaké to musí být pro ně?“ (Buskotte, A., Z pekla ven, Žena v domácím násilí, 1. vyd., Brno: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2008, s. 87)

Citátem z knihy jsem chtěla upozornit na to, že domácí násilí, kterého jsou přítomny děti, je velkým problémem a je nutné udělat vše proto, aby na dětech tato rodinná situace zanechala co nejmenší následky. Děti, které jsou svědky domácího násilí mezi svými rodiči, mohou být považovány za nepřímé oběti domácího násilí, za děti, které jsou psychicky týrány a také za děti, jejichž výchova je ohrožena nežádoucími vzory chování násilného rodiče. Proti násilnému rodiči by mohlo být zahájeno trestní stíhání pro ohrožování výchovy, podle § 217 trestního zákona.

Děti žijící v nevyrovnaných rodinách velice trpí. Platí to především v rodinách, kde se musí potýkat s fyzickým násilím mezi rodiči. Musí přihlížet k tomu, jak je jejich matka bita, jak následně pláče, brání se, nebo jak se snaží utéct. Když je jejich matka zneužívána, nejsou děti ve většině případů pouhými pozorovateli, ale také oběťmi. Jsou stejně tak jako matka bity, často dokonce i zraněny. Někdy je to proto, že zkrátka stály v cestě, jindy se do celého incidentu zapojily, aby usměrnily otce a pomohly své matce. Je v podstatě pravidlem, že když je bita matka, tak jsou bity i děti, což je bezesporu velmi znepokojující.

Jak vnímají násilí děti?

- ✓ „Vždycky jsem se je snažil od sebe odtrhnout, protože jsem měl strach, že se navzájem pozabíjí.“ (jedenáctiletý chlapec)
- ✓ „Maminka plakala tak hlasitě, že jsme ji slyšeli až do pokojíčku. A tak jsme se raději schovali pod peřinu. To bylo strašné.“ (devítiletá holčička)

- ✓ „Mamince tekla krev. Měl jsem hrozný strach, že umře, ale vůbec jsem nevěděl, co mám dělat.“ (sedmiletý chlapec)
- ✓ „Když tatínek maminku bil, uhodil i mne. Do břicha. Pak mě strašně bolelo a celé se chvělo.“ (jedenáctiletá holčička)
- ✓ „Večer jsem nemohla spát, bála jsem se. Vždycky, když jsem usnula, měla jsem noční můry.“ (dvanáctiletá holčička)

Mnoho lidí si překvapivě a neopodstatněně myslí, že si děti nikdy nevšimnou, že doma mezi jejich rodiči vládne násilí. To ovšem není pravda. Tento názor mají, protože si přejí, aby to tak bylo. Mnohem jednodušší je věřit, že děti už dávno spí, že nic neslyší, protože jsou od ložnice či obývacího pokoje relativně daleko, nebo si myslet, že jsou ještě moc malé na to, aby si uvědomovaly, co se vlastně děje (Buskotte, A., Z pekla ven, Žena v domácím násilí, 1. vyd., Brno: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2008, s. 88)

2.1 Vývoj dětí v rodinách s domácím násilím

Děti si zpravidla vždy povšimnou podivného chování mezi rodiči. Později si všimnou, že otec matku postrkuje, křičí na ni, nebo ji i před nimi přímo bije. Rodiče by si měli uvědomit, i když děti celý incident nevidí, rozhodně ho alespoň slyší a jsou schopny si vydedukovat, co se vlastně ve vedlejší místnosti asi odehrává. Někdy si mohou povšimnout podezřelého nepořádku v bytě, anebo vidí matku, která je zraněná.

Rodiče bývají pro děti těmi nejbližšími osobami. Svoji láskou, pozorností a zodpovědností jim dávají pocit bezpečí a jistoty, učí je také morálním zásadám. V případě, že tento systém z nějakého důvodu nefunguje nebo selhává, děti jsou dezorientované a nejisté. Násilné chování je vyvádí z míry. Agresivní chování, napjatá atmosféra, či fyzické útoky na matku dětem odebírají pocit emocionální jistoty a „vnitřního bezpečí“. Děti si se vzniklou situací neví rady a cítí se bezmocně. V některých případech dokonce bývá dítě vtaženo do konfliktů dospělých. Matka se dítěti svěruje a řeší s ním věci, které mu nepřísluší. Pokud děti vyrůstají v prostředí, kde násilí patří ke stereotypům chování, lze s jistotou předpokládat, že tato skutečnost významně ovlivní jejich vývoj.

Jaký dopad bude mít toto chování na samo dítě, závisí na konkrétních jevech. Všechny děti nereagují stejně, některé se dokážou s traumatickou událostí vcelku rychle vyrovnat, jiné jsou postiženy na celý život. Záleží na dětském temperamentu, způsobu reagování na svět, na tom, zda dítě samo nebylo objektem násilí či zneužívání. Některé je více depresivní, znepokojené, má strach, stáhne se do sebe nebo je sebedestruktivní. Jiné začne být agresivní k rodičům a ostatním dětem: agresi přejímají jako jediný správný model komunikace. Děti jsou zmatené ve svých pocitech vůči rodičům – násilného rodiče mají rády a zároveň se ho bojí. (Hronová M., Marvánová – Vargová, B., Šilarová, E., Dětská svědectví násilí, Rosa 2008, s. 19)

Role dětí v rodinách s domácím násilím:

- ***dítě je oběť*** – u dítěte, které je obětí domácího násilí můžeme pozorovat, že má sklony k sebepoškozování, k promiskuitě, může docházet až k poruše osobnosti. Jeho chování se blíží k chování dítěte, které je týrané nebo zneužívané,
- ***dítě jako svědek*** – chování dítěte můžeme přirovnat k disociální poruše osobnosti, chybí mu empatie, chování je ve velkém rozporu. Terapie není zcela úspěšná. Chlapci vykazují spíše problémy, které se kategorizují jako vnější, jako nepřátelství a agrese. Dívky vykazují spíše vnitřní problémy, jako jsou somatické potíže a deprese,
- ***dítě, které je do domácího násilí aktivně zapojováno agresorem*** – jeho chování se blíží k typu oběti, která je svědkem domácího násilí.

Z psychologického hlediska, respektive z dlouhodobé práce psychologů, kteří se domácím násilím zabývají a poskytují pomoc obětem domácího násilí a také jejich dětem, jednoznačně vyplývá, že klinický obraz u dětí, které jsou buď oběťmi anebo svědky DN je u chlapců jiný než u dívek. U chlapců je mnohem pestřejší. Změny v chování jsou mnohem pestřejší, mají bouřlivější reakce, těžko se se situací vyrovnávají.

Chlapci, kteří vyrůstají v domácím násilí, se s domácím násilím vyrovnávají mnohem obtížněji. U chlapců se objevují 2 reakce – buďto: a) identifikují se s osobou agresora, b) staví se do role ochránce matky.

Pokud se chlapci identifikují s osobou agresora, ve většině případů nemají žádné jiné modely chování, pokud něčeho chtějí dosáhnout, tak agresí. Druhé pohlaví

je vnímáno jako méněcenné, pouze k uspokojování potřeb. Je velmi pravděpodobné, že takovéto chování bude přetrvávat i v dospělosti a chlapci budou zakládat takový model rodiny, kde se toto chování bude opakovat. I oni se budou pravděpodobně dopouštět domácího násilí.

Pokud se chlapci staví do role ochránce matky, tento model je charakterizován tzv. otočením rolí. Zodpovědnost za vývoj dítěte má matka. Matka je bezmocná, neschopná ze vztahu odejít, udělat kroky, které by dítě ochránily před agresorem. Manipuluje dítě do role, která mu nepřísluší. Tito chlapci opakovaně a bezmyšlenkovitě začínají matku bránit. Chlapci v této roli zažívají pocity bezmoci a viny, že matku nedokázali ochránit. Neustále se u nich objevují zážitky ze selhání, mohou se objevit pocity frustrace, přetrvávají deprese z toho, co se v rodině děje.

U chlapců jsou diagnostikovány výchovné problémy, tj. deprese, které mají vliv na chování, např. dítě krade, má poruchy chování, může začít zneužívat návykové látky apod. Pokud se chlapci identifikují s agresivním chováním a považují ho za legitimní způsob naplňování potřeb a dosavadních cílů, je pravděpodobné, že se také budou dopouštět domácího násilí na své partnerce, neboť tyto způsoby přetrvávají až do dospělosti. V případě, že se chlapci staví do role ochránce matky, dojde k tzv. otočení rolí.

U dívek jsou změny v chování za začátku méně bouřlivé, spíše u nich přetrvává ustrašený dojem, a nemají tendenci přebírat roli ochránce. Spíše se identifikují s matkou, která jim předává pocit bezmoci. Zaujímají názor, stejně jako matka, že agrese páchaná na ženách je běžná věc, a proto si to musí nechat líbit. Pocity viny u dívek si kompenzují tím způsobem, že se snaží převzít zodpovědnost za organizační záležitosti v rodině, za domácnost i za výchovu svých mladších sourozenců. Stejně jako u chlapců, kteří se identifikují s rolí agresora, dívky vytváří model rodiny stejný. Hledají si pro život takového partnera, který takovýto model vytváří. V dospělosti mohou přijímat násilí na své osobě jako běžné, výjimečně se stylizují do maskulinní role ochránce (např. trénuje, aby matku mohla ochránit).

Děti se musí s problémem vyrovnat. Snaží se celou věc pochopit a porozumět jí, přičemž nehraje roli, jak je dítě staré. Velmi často se zamýšlí nad situací, která se u nich doma děje, snaží se ji pochopit, hledají pro ni pochopitelná vysvětlení. Mnoho dětí nakonec dojde k názoru, že jsou vlastně ony samy jádrem celého problému, že způsobily a zapříčinily agresivní chování otce. Mají neopodstatněné a velice silné pocity viny, protože si myslí, že tuto agresivní explozi otce vyvolalo jejich chování,

špatné známky ve škole, nenapsané úkoly, nesplněné povinnosti nebo neuklizené hračky. Často si myslí, že by měly a mohly situaci v rodině zabránit, vnímají to jako svoji povinnosti. U malých dětí je tento pocit ještě silnější, protože si myslí, že se celý svět točí kolem nich. (Buskotte, A., Z pekla ven, Žena v domácím násilí, 1. vyd., Brno: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2008, s. 90)

Děti ve většině případů, velmi dobře vnímají fakt, že se o násilí, které se odehrává doma, nikde nemluví. Ani doma, ani ve společnosti. Vidí, jak pečlivě se matka snaží násilné chování otce utajit, případně různá zranění omlouvat svojí nešikovností. Z toho pro děti plyne, že násilí je naprosté tabu, o kterém se nesmí mluvit. Jenže děti si o svém problému potřebují promluvit i s nějakou dospělou osobou, která je jim schopna pomoci jejich situaci pochopit a vyrovnat se s ní.

Důsledky domácího násilí pro dítě:

- dochází k narušení vztahů s oběma rodiči. Narušený vztah je nejen k agresorovi, ale i k matce, neboť děti prožívají velkou zlost na matku, která je nedokáže před agresorem uchránit, zabránit násilí, stresu a problémům, které v rodině jsou. Jedná se o stejný model jako u zneužívaných žen,
- u dětí je stále přítomná tenze a úzkost, stejně jako u týraných a zneužívaných dětí,
- přetrvává somatizace – u dětí se objevují bolesti hlavy a břicha. Např. dítě u jídla, při bouchnutí dveří od výtahu zvrací, neboť se domnívá, že jde domů otec a bude opět matku fyzicky napadat,
- objevují se problémy ve vztazích s vrstevníky – buď jsou izolovány od ostatních, nebo jsou často agresivní, vybuchnou na adekvátní podnět. Někdy jsou děti depresivní, kolektiv je vyčleňuje, dochází k poruchám chování, vůči ostatním jsou natolik agresivní, že jsou umístovány do výchovných ústavů, protože jsou nezvladatelné,
- dochází k výrazným problémům ve škole – školní prospěch dětí se horší, je to dáno tím, že jsou děti nevyspalé, následně se nemohou soustředit, jsou neustále zahlcovány vzpomínkou, co zažily. Tato událost se jim stále dokola vrací, je to vzpomínka na roli svědka, kdy se mu opakuje scénář, např. dítě prochází chodbou, ve které leží na zemi jeho matka a otec do ní kope,
- dochází k poruchám spánku, objevují se noční můry, enuréza, může dojít až k sebepoškození,

- je nutné proto pozornost obrátit někam jinam, neboť pro dítě je velmi náročné znovu prožívat to, co se mu stalo, proto si raději zvolí fyzickou bolest, dojde k sebepoškozování, např. řezání, lámání prstů, někdy i k vyřezávání kusů kůže. Dítě má pocity viny, neustále se mu dokola vrací pocity viny za to, co se doma dělo. Dochází i k tomu, že dítě začne z domova utíkat. Terapie může u dětí trvat i několik let, než se s tím vyrovnají.

Základní pilíře terapeutické práce s dětmi z rodin s domácím násilím:

- zajistit pocit bezpečí – nelze pracovat s dítětem, pokud setrvává v rodině s domácím násilím. To, co dítě očekává od matky, je že ho matka agresora zbaví, že od agresora odejde. I když dojde k vykázání ze společného obydlí, nebo k tomu, že je agresor zavřený, děti se neustále ujišťují, zda na ně agresor nemůže, zda bude dlouho zavřený a dotazují se, co bude dál, až ho pustí z vězení,
- navázání kontaktu – dítě vyrůstalo v prostředí, kde mu bylo vštěpováno, že o tom co se děje doma, se nesmí mluvit. Tyto děti navazují mnohem lepší kontakt se ženami než s muži. Děti velmi často mohou být označeny jako nespolupracující, a to proto, že o tom, co se dělo doma nedokáží hovořit,
- práce s traumatizujícím obsahem – u mladších dětí se využívá hra, kresba apod.,
- práce s pocitem bezmoci a sebepojetí - jeden z nejtěžších pilířů, kdy dítě je vystavováno tomu, že za něho všichni rozhodují, je důležité, aby dítě vědělo, že má právo odmítnout a právo o sobě rozhodovat. Je velmi důležité dítě pochválit, podpořit a nechat vyniknout,
- práce ve vztahu s matkou – jediným opěrným bodem pro dítě je, aby byla pro něho matka oporou. Rozlišuje 2 fáze – je nutné, aby došlo ke zpracování toho, co se doma dělo, musí o traumatu mluvit, aby se matka dozvěděla i to, co se dělo dětem. Dále je třeba posilovat vztahy v rodině, zaměřit se na to, co se bude dít dál v budoucnosti, a tak předcházet problémům, aby např. chlapec nepřešel do role agresora. Chybou matky je, že často upustí dětem hranice, z důvodu, že má pocit viny z toho, co se doma dělo,
- posilování zdravých vazeb – např. sourozeneckých.

Emoce dětí zažívajících domácí násilí:

Rozporuplné pocity: tyto děti prožívají lásku i nenávist, mají strach z násilného otce, ale zároveň ho mají rády, cítí strach, smutek, hněv. Láska a násilí jsou propleteny a tento model je dětem nabídnut do budoucnosti, kde může napáchat další škody. Některé děti trpí pocity: „*mám tátu rád, ale má mě on taky rád, když mě tak tříská flétnou o hlavu, jsem špatný?*“

Zmatek: proč se to děje, nejistota co je správné a co ne, zmatek v tom, proč je jednou násilník milující a pečující a jindy násilný.

Pocity viny: děti trpí pocity viny, že mají rády rodiče, který je bije, který bije jejich matku, trpí pocity viny, že násilí mezi rodiči nedokážou zabránit. Říkají si: „*Kdybych nezapomínal úkoly, táta by mámu nebil....*“ Myslí si, že jsou příčinou domácích konfliktů a měly by jim zabránit.

Smutek: děti mohou mít návaly smutku, které je tak pohlít, že se už nesoustředí na nic jiného, ani na školu. Děti, které zůstanou s pocity smutku samy a nikdo je s nimi nesdílí, mohou trpět pocity osamělosti.

Deprese: je nejen nevyjádřený hněv, děti se cítí osamělé, opuštěné, ztrácí radost ze života, mají pocit, že je všechno špatné, cítí se jakoby za zdí, za sklem, kam za nimi nikdo nemůže, mají nízké sebevědomí, jsou opuštěné, nešťastné, bojí se vyjádřit své pocity. Nemají chuť k jídlu, trpí poruchami spánku a propadají se do stále větší osamělosti, připadají si bezcenné. Někdy už sedmileté děti mohou trpět sebevražednými myšlenkami. Tyto děti si mohou namlouvat, že o ně nikdo nestojí, a když zemřou, rodiče toho budou litovat a budou trpět jako teď ony.

Regrese: děti ve stresu mají tendenci zapomenout na některé věci, které se naučily a spadávají k chování odpovídajícímu ranější vývojové fázi – jako je mokrá postel, nehody na toaletě, cucání prstů.

Hněv: na pachatele násilí, na oběť nebo na sebe, že nejsou schopny násilí zastavit, na svět, že se násilí vůbec děje.

Vzteky: je běžný citový stav, příbuzní vzteku jsou hněv a strach. Neovládnutý vztek je ale nebezpečný, vede k násilí a agresi. Vztek může pramenit z pocitů nejistoty, odmítání, z pocitů bezmoci, že nedokážou zastavit násilí. Může pramenit i ze zoufalství a smutku. Je snadnější být vzteklý než smutný a na vztek rodiče určitě zareagují. Některé děti svůj vztek nedokážou vyjádřit, mohou trpět nočními děsy. Je důležité rozkrýt pocity, které za vztekem stojí, a pomoci dětem vyjádřit je způsobem, který

ostatním lidem neublíží. Vztek je třeba transformovat: sportovat, proběhnout se, jezdit na kole, uvolnit napětí.

Úzkost, strach: děti traumatizované násilím mohou mít strach, že když se o násilí někdo dozví, budou odebrány rodičům, dány do dětského domova. Děti prožívají úzkost, protože se bojí, že tatínek maminku zabije, že se rodiče rozvedou, že otce zavřou do vězení, že je odvedou sociální pracovnice, bojí se, co s nimi bude, když se máma rozvede. Mohou mít strach, že otec zabije matku a budou opuštěné, strach z toho, že je táta odvede a už mámu neuvidí. Děti mohou být tak vystrašené a traumatizované, že se bojí o násilí v rodině hovořit. Mají strach, že se o násilí dozví okolí, mají strach, že když se budou ptát, své rodiče rozzlobí. Tyto děti ztrácejí základní jistoty, jsou neustále ostražitě, neustále čekají, kdy je zase bude ohrožovat násilí, už vystihnou, kdy přijde další úder.

Bezmocnost: protože nejsou schopny zabránit násilí obecně a zabránit násilí, když se právě děje, a protože společnost včetně zákonů není schopna nic udělat.

Samota: pocit neschopnosti a odlišnosti od ostatních, pocity izolace.

Stud: že se to děje u nich doma.

Nedůvěra: k rodičům, k učitelům, protože jejich zkušenost jim říká, že dospělí jsou nepředvídatelní, nedodržují sliby a nemyslí to s nimi dobře. (Hronová, M., Marvánová – Vargová, B., Šilarové, E., Dětská svědectví násilí, Rosa, 2008, s. 20 - 21)

2.2 Ochrana osob ohrožených domácím násilím, vykazání

Zajištění bezpečí bylo doposud soukromou záležitostí primárních a sekundárních obětí. Byly to právě ohrožené osoby (zejména ženy a děti), které v zájmu zajištění vlastního bezpečí opouštěly ze strachu před dalšími násilnými konflikty společné bydliště. Agresor tak zůstával ve společném obydlí. Od 1. 1. 2007 došlo k zásadním změnám. Dnem 1. 1. 2007 vstoupil v platnost zákon č. 135/2006 Sb., kterým se změnilý některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Došlo k novelám dalších 4 zákonů, a to k novele trestního zákona č. 140/1961 Sb., zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

V závazném pokynu policejního prezidenta č. 179 ze dne 27. 11. 2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie ČR v případech domácího násilí, se uvádí, že „Úkolem policie je nejen vyšetřování trestného činu nebo přestupku, ale i ochrana

ohrožené osoby. Pozornost policisty v případech domácího násilí musí být přednostně zaměřena na pomoc ohrožené osobě a zastavení dalšího násilí. Žije-li ve společném obydlí nezletilá osoba, je policista povinen zabývat se otázkou, zda jednání násilné osoby současně nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu týrání svěřené osoby, případně trestného činu ohrožování výchovy mládeže.“ Konkrétně to znamená, že policie je povinna zkoumat stupeň ohrožení oběti, tj. zda hrozí reálné nebezpečí vyplývající z dalšího násilí. Policie podle vyhodnocení rizika přijímá adekvátní opatření k ochraně ohrožené osoby. Jedním z opatření, které slouží k ochraně oběti, je vykázání. Tím došlo k zásadní změně, která spočívá v tom, že v odůvodněných případech *společné bydliště neopouští ohrožená osoba, nýbrž osoba násilná*.

Vykázání představuje z pohledu policie opatření, které slouží k ochraně oběti. Smyslem vykázání je, že má nejen zajistit ochranu ohrožené osobě před dalším násilím, ale také má přispět k její psychické stabilizaci, neboť domácí násilí psychicky traumatizuje oběť a vede ke ztrátě schopnosti řešit tíživou situaci. Vykázání není izolovaným opatřením, ale iniciuje další formy podpory oběti. Je bezesporu nejlepším řešením narušenou psychiku regenerovat v bezpečí domova než v azylovém domě nebo u příbuzných. Ohrožená osoba si tak může v klidu rozmyslet, jak bude vzniklou situaci řešit, zda ji vůbec chce řešit apod. Zavedení institutu vykázání je důsledkem zákonodárského rozhodnutí, že policie musí zajišťovat ochranu oběti.

K tomu, aby k vykázání mohlo dojít, musí mít policie k dispozici patřičné nástroje. Zákon o Policii ČR v § 21 říká, že lze vykázat „na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky tehdy, když z vyhodnocení rizika lze důvodně předpokládat, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo zvláště závažnému útoku proti lidské důstojnosti“. Policie hodnotí riziko budoucího nebezpečného útoku zejména podle uskutečněných výjezdů, či hlášených útoků, podle situace na místě incidentu, tzn. zajištěných důkazů, informací od násilné i ohrožené osoby nebo svědků. Dále hodnotí riziko podle intenzity předchozích útoků, reálné hrozby stupňování násilného jednání a dále na základě použití diagnostické metody SARA DN.

Ohrožená osoba vypisuje dotazník SARA DN, viz příloha č. 1, na základě kterého policista vyhodnotí rizikové faktory. Vyhodnocení policista zpracovává do úředního záznamu o výjezdu k incidentu. Násilnou osobu mohl vykázat pouze

policista, který měl k vykázání oprávnění z titulu pracovního zařazení. Rozhodnutí o vykázání vydával policista do 31. 12. 2008 bez projednání věci a z úřední povinnosti.

Vykázání trvá po dobu 10 dnů ode dne vydání rozhodnutí. Proti rozhodnutí se mohla násilná osoba i oběť odvolat. O odvolání do rozhodnutí o vykázání rozhodoval nadřízený orgán, kterým byla PČR, Správa Jihomoravského kraje Brno, skupina řízení pořádkové a železniční policie. Desetidenní lhůta začínala běžet dnem následujícím po dni vydání rozhodnutí a končil ve 24.00 hod. desátého dne.

Oprávnění policisty je chápáno jako faktický úkon. Vyhodnotí-li policie incident jako domácí násilí a rozhodne se, je při provádění úkonů souvisejících s rozhodnutím o vykázání povinen zajistit neúčastněnou osobu. Před vykázáním je policista povinen ústním prohlášením oznámit násilné osobě, že vůči ní zahajuje řízení o vykázání.

S účinností od ledna 2009 došlo k výrazným změnám při vykazování násilné osoby ze společného obydlí. Lze spíše zkonstatovat, že došlo ke zjednodušení procesu vykazování, neboť odpadlo vykazování podle správního řádu, čímž se tedy nebude násilná osoba vykazovat rozhodnutím policejního orgánu, nýbrž ústně. Policista násilnou osobu vykazuje, a tím jí zakazuje vstup do obydlí, bez ohledu na skutečnost, zda je či není násilná osoba v době zákroku policie na místě přítomna. Do 31. 12. 2008 tak nemohl vykázat násilnou osobu policista hlídkové služby, neboť měl jinou náplň práce a nesměl vydávat rozhodnutí podle správního řízení.

Toto však od ledna 2009 odpadá a vykázat bude moci každý policista, i policista hlídkové služby, a to z důvodu, že bude docházet k vykazování mnohem jednodušším způsobem, než tomu bylo doposud. Policista ústní formou násilnou osobu vykáže, následně tuto skutečnost uvede v potvrzení o vykázání. Proti vykázání bude moci vznášet násilná osoba námitky, ohrožená osoba toto právo od ledna 2009 nemá. Policisté jsou povinni sepsat námitky násilné osoby přímo na místě do potvrzení o vykázání nebo námitku může vykázaná osoba podat do 3 dnů písemně. O námitce rozhodne vedoucí odboru pro územní službu.

Policisté mohou od 1. 1. 2009 vykázat násilnou osobu na 10 dní ze společného obydlí, i když si to ohrožená osoba nepřeje, neboť se podle novely zákona jedná o faktické oprávnění policisty a policista v tomto případě nebere ohled na to, zda s tím ohrožená osoba souhlasí. Následně bude záležet na ohrožené osobě, zda bude chtít vykázání prodloužovat či nikoli. Pakliže se ohrožená osoba rozhodne o prodloužení vykázání násilné osoby, je nutné, aby podala na soud návrh na vydání předběžného

opatření podle § 76 b) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

Nová právní úprava i nadále stanoví dobu, na kterou lze ohroženou osobu vykázat. Zůstává, že vykázat lze osobu na dobu 10 dnů. Lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni vykázání. Doba vykázání nelze zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Vykázaná osoba je povinna předat policistovi všechny klíče od společného obydlí, což je policista povinen uvést do úředního záznamu. Jestliže ohrožená osoba podá na soud návrh na vydání předběžného opatření na podle § 76 b) občanského soudního řádu, doba vykázání se prodlužuje až do pravomocného rozhodnutí soudu o návrhu. Předběžné opatření, kterým bylo prodlouženo vykázání násilné osoby, trvá jeden měsíc od jeho vykonatelnosti. Poté ohrožená osoba musí podat nový návrh na předběžné opatření, přičemž předseda senátu důvody uvedené v předběžném opatření vyhodnotí a může předběžné opatření prodloužit či zamítnout. Předběžné opatření je možné prodlužovat maximálně po dobu jednoho roku. Policie by měla zkoumat, zda si ohrožená osoba podala návrh na soud na vydání předběžného opatření a prodloužení vykázání. Poté, co zjistí, že soud předběžnému opatření vyhověl, policisté násilné osobě klíče od obydlí nevrací a zasílají tyto klíče ke spisové dokumentaci na soud. V případě, že ohrožená osoba si návrh na vydání předběžného opatření nepodá, policie po uplynutí 10 denní lhůty klíče vrací vykázané osobě.

Policisté musí do záznamu o vykázání uvést kontakt na ohroženou osobu a to z toho důvodu, že opis potvrzení o vykázání je policie povinna do 24 hodin zasílat intervenčnímu centru, které se do 48 hodin musí spojit s ohroženou osobou. Do roku 2008 byla intervenčnímu centru zasílána kopie rozhodnutí o vykázání. Od 1. 1. 2009 se intervenčnímu centru zasílá pouze kopie potvrzení o vykázání. V případě, že se v rodině nacházely nezletilé děti, zasílá kopii potvrzení o vykázání příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí podle místa trvalého bydliště.

Pokud vykázaná osoba (agresor) není na místě incidentu, vykázanou osobu při prvním kontaktu policisté:

- poučí o jejích právech a povinnostech,
- je-li to možné, předají vykázané osobě potvrzení o vykázání. Potvrzení o vykázání se předává vykázané osobě proti podpisu. Pokud toto potvrzení vykázaná osoba odmítla převzít, důvody odmítnutí se uvedou do potvrzení,

- jinak vykázanou osobu poučí o možnosti vyzvednout si potvrzení o vykázáání a kopii úředního záznamu o vykázáání u příslušného útvaru policie.

Policie je povinna do 3 dnů od vykázáání provést kontrolu fyzicky na místě, jestli se vykázaná osoba v místě nezdržuje. Je nanejvýš vhodné, aby ohrožená osoba věděla, že policie kontrolu provádí z toho důvodu, že je to její povinností a také vzhledem k ochraně ohrožené osoby.

Nově je v zákoně zakotveno, že násilná osoba má právo:

- podat proti vykázáání námitky,
- vzít si věci nezbytné pro podnikání nebo výkon povolání,
- vzít si sebou věci osobní potřeby, léky, cennosti a doklady. Do společného obydlí může za asistence policie v průběhu desetidenního vykázáání vstoupit pouze 1x, v případě, že si něco nevezme, již další vstup vykázané osobě nebude umožněn,
- vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázáání,
- být policistou poučen o právech a povinnostech, o možnostech dalšího ubytování (pachatelům je předáván seznam ubytovacích zařízení),
- ověřit si vykázáání na tísňové lince 158.

Povinnosti vykázané osoby:

- povinnost je odevzdat na místě všechny klíče od společného obydlí,
- zákaz vstupu do vymezeného prostoru,
- zákaz navazování styku nebo kontaktu s ohroženou osobou,
- mohou být použity sankce vůči vykázané osobě v případě nerespektování vykázáání a to podle § 47 odst. 1a) trestního zákona.

Do 31. 12. 2008 mohl policejní orgán násilnou osobou vykázat ze společné obydlí nebo rozhodnout o zákazu vstupu do obydlí. Od 1. 1. 2009 je možné násilnou osobu pouze vykázat ze společného obydlí, čímž je jí zakázán vstup do obydlí.

2.3 Svěřování dětí do výchovy

Svěřování dítěte do výchovy v rodinách, v nichž docházelo k domácímu násilí, je poslední dobou v České republice stále diskutovanější otázkou. Jak tuto situaci řeší v zahraničí a jaké jsou poznatky týkající se střídavé péče a kontaktů s rodičem, jenž se dopouštěl domácího násilí?

Vargová v časopise *Právo a rodina* uvádí, že v 70. letech minulého století se v opatrovnických soudech stal převládajícím vodítkem pro určení rodiče, kterému bylo dítě svěřeno do výchovy, tzv. „nejlepší zájem dítěte“. Tím bylo dáno jasně najevo, že právo dítěte mělo stát výše než právo rodiče na neomezený kontakt s dítětem.

Dále poukazuje na to, že právní trendy v USA ukazují, že přítomnost dítěte při domácím násilí původně nebyla (v ČR stále není) zahrnuta do seznamu faktorů, které by napomáhaly stanovit, co je v „nejlepším zájmu dítěte“. V roce 1997 přijalo 13 států USA Modelovou sbírku zákonů projektu *Násilí v rodině*, kterou vypracovalo Národní sdružení soudců. Toto ustanovení výslovně uvádí, že **„existuje vyvratitelná domněnka, že pro dítě je škodlivé a není v jeho zájmu, aby bylo svěřeno do výhradní nebo střídavé výchovy pachateli domácího násilí“**. Ustanovení dále zdůrazňuje, že „bezpečí a klid dětí a oběti domácího násilí musí být na prvním místě před potřebami a právy pachatele“. Násilnému rodiči tak může být odepřeno právo na přístup ke zdravotní a školní dokumentaci dítěte, pokud by to vedlo k odhalení místa a pobytu matky dítěte. (Vargová, B., časopis *Právo a rodina*, Svěřování dítěte do výchovy, 2006, s. 9)

V současné době již v České republice existují zákony, které by měly obět domácího násilí ochránit. Je nutné poukázat v této práci i na některá z nich. Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, je nástrojem k prosazování pomoci dětem ohroženým, strádajícím a trpícím, týraným fyzicky i duševně a chrání práva dítěte jako lidské bytosti. Hlavními principy jsou blaho a nejvyšší zájem dítěte. Je vhodné tedy uvést některá z konkrétních práv dětí vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte: *„V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění. Uznává se právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte. Zavazuje se k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání,*

zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů. Výchova dítěte má směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, posilování úcty k lidským právům a svobodám, posilování úcty k rodičům a přípravě dítěte na zodpovědný život“.

Dalším zákonem, o kterém je nutné se zmínit, je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon zajišťuje zejména ochranu práva dítěte na příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Zásadním bodem je důraz na zájem a blaho dítěte. Sociálně - právní ochrana dětí se soustředí na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti či nevykonávají nebo zneužívají práva související s rodičovskou zodpovědností.

Jelikož vztah rodič – dítě je velice těsným svazkem, nelze uvažovat o právech dětí zcela separovaně od práv a povinností rodičů. Ta zásadní jsou zakotvena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Považuji za důležité uvést alespoň ta nejzákladnější práva a povinnosti: „*Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě. Při výkonu rodičovské zodpovědnosti jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče. Rodiče mají být svým osobním životem a chováním příkladem svým dětem. Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům. Opatření, kterými se omezuje rodičovská zodpovědnost, může učinit jen soud“.*

Mohlo by se zdát, že i práva dětí jsou dostatečně ošetřena různými opatřeními tak, že se nedá najít skulinku k jejich porušování. Avšak zásadní otázkou zůstává, zda vše, co je psáno, je také dodržováno, tzn. zda a jak jsou zákony uplatňovány v praxi, jak jsou naplňovány povinnosti jednotlivých stran, které jsou zákonem vázány. Nemluvě o tom, jak si právní předpisy vysvětlují rodiče dítěte, ale i o tom, že v různých krajích naší země postupují orgány sociálně - právní ochrany dětí a především soudy velmi odlišně.

Někdo by si mohl myslet, že rozvod rodičů může být řešením situace, protože dítě již dále nebude ohrožováno násilím mezi rodiči. Realita je však taková, že násilí odchodem od násilného rodiče nekončí. Podle Vargové, pokud chce žena ochránit sebe i své děti a přerušit cyklus násilí v rodině, musí omezit komunikaci s násilným

partnerem na minimum. V případě, že žena od násilného partnera odejde, ale nadále se s ním v rámci řešení jeho kontaktu s dětmi stýká, bývá soudy zpochybňováno její tvrzení o tom, že se partnera bojí, protože se k ní choval násilně. Soudy při vynášení rozsudku posuzují ochotu rodičů spolupracovat a podílet se na společné výchově dítěte. I přes odůvodněné odmítání společné výchovy a kontaktu s bývalým partnerem bývají ženy – oběti domácího násilí – označovány za „nespolupracující“. Následně je to vystavuje zvýšenému nebezpečí změny výchovného prostředí ve prospěch násilného partnera. (Vargová, B., časopis Právo a rodina, Svěřování dítěte do výchovy, 2006, st. 9)

Závažnost a traumatický dopad přítomnosti dětí při domácím násilí jsou již nyní podchyceny. „U těchto dětí se vyskytují krátkodobé i dlouhodobé psychické i psychosomatické potíže, opomenout nelze ani poruchy chování. Rodiče si často neuvědomují, že jejich děti mohou být zasaženy násilím, i když nejsou jeho přímými očitými svědky. Děti se často v situacích, kdy dochází k násilí, schovávají a poslouchají opakované výhrůžky, rány či rozbíjení předmětů. Oprávněně se mohou bát, že jejich matka bude zraněna nebo zabita, zároveň však rozdělují svou loajalitu k rodičům, cítí vinu za to, že nemohou zasáhnout, a mohou cítit vztek za to, že od násilného otce neodejde“ (Vargová, B., časopis Právo a rodina, Svěřování dítěte do výchovy, 2006, s 9 - 10)

Je to často dítě, kdo se stává účinným prostředkem pachatele a umožňuje mu pokračovat v páchání násilí formou uplatňování kontroly a moci nad obětí, což samozřejmě nemá dopad jen na oběť samotnou, ale nejvíce tím trpí právě dítě. Pro násilného rodiče je dítě dobrým nástrojem k další manipulaci s obětí, která mu zmizela z bezprostřední blízkosti. Potřeba kontroly a moci žene násilníka k tomu, aby využíval právě dítěte jako své prodloužené ruky a mohl tak neustále negativně zasahovat do života oběti, přičemž ignoruje důsledky svého jednání vůči dítěti. (Marvánová - Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, 1. vyd., Praha: Linde, 2008, s. 86)

Předběžná úprava výchovy a výživy

Je třeba mít vždy na zřeteli, že tam, kde jsou děti, dochází k bezprostřednímu ohrožení jejich citové výchovy, jsou-li svědkem násilného jednání jednoho z rodičů. Pouhá přítomnost dítěte při domácím násilí je považována za psychické týrání. Soud

by proto měl při rozhodování vzít v úvahu, v jakém prostředí je dítě zvyklé vyrůstat, jak je na dosavadní okolí vázáno.

V případech domácího násilí, kdy násilník často vyhrožuje únosem dítěte nebo dítě z péče odebere a odmítá umožnit kontakt, je třeba situaci řešit velmi urychleně. K tomu slouží předběžná opatření podle občanského soudního řádu. Tímto opatřením soud pouze prozatímně upraví poměry účastníků řízení, kde je to potřeba. V případě nezletilých dětí, pokud oběť podá návrh na vydání předběžného opatření, soud současně zahájí řízení ve věci svěřeni dětí do výchovy jednoho z rodičů. Někdy klientky ponechávají zvláště starší děti u otce, neboť je nemohou vzít s sebou do azylového zařízení, nebo je nechtějí připravit o domácí prostředí. V takovém případě však nezřídka ztrácejí s dětmi kontakt, řada pachatelů domácího násilí totiž využívá děti jako nástroj manipulace a pomsty (Liga lidských práv, Děti jako svědci domácího násilí – svěřování do výchovy a úprava styku s násilným rodičem, 2007, s. 33). Je třeba podotknout, že pachatelé domácího násilí bývají často zdatní manipulátoři, dokážou v okolí vzbudit dojem milujících partnerů a otců.

Návrhy na předběžné opatření, kterým je soudem upravena výchova a popřípadě výživa k nezletilým dětem, podávají klientky zpravidla záhy po opuštění společné domácnosti. Návrh na předběžné opatření mohou pomoci klientce (oběti domácího násilí) sepsat pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo pracovníci organizací, které poskytující pomoc obětem domácího násilí, pokud se na ně klientka obrátí o pomoc. Svěření dětí do výchovy je pro ně velmi důležité, neboť pachatelé často vyhrožují unesením dítěte, popřípadě pokud probíhá styk, nevracejí děti v domluvený čas. To se mimo jiné podepisuje na psychice dětí, které se ocitají v naprosté nejistotě. Pokud není výchova k dítěti předběžně upravena, mají oba rodiče na dítě stejná práva a pachatel si může dítě ponechat u sebe. Taková situace někdy vede i ke svěření dítěte do péče pachatele, neboť soud dospěje k závěru, že dítě je na situaci zvyklé.

V případě podání odvolání je velice dlouhá délka řízení o odvolání, pokud se týká o předběžné opatření. Okresní soud musí rozhodnout o předběžném opatření do 7 dnů, ode dne doručení předběžného opatření, avšak pro odvolání není stanovena žádná lhůta. Opatrovnický spis je následně předán po podání odvolání krajskému soudu, který odvolání posoudí. Okresní soud tak nemůže ve věci jednat, dokud se mu z krajského soudu opatrovnický spis nevrátí. Řízení se tak prodlouží i o několik měsíců.

Oběť domácího násilí, která je na počátku zdlouhavého soudního procesu a nese tíhu prokazování domácího násilí, buď v průběhu řízení vezme návrhy zpět a vrátí se zpátky k pachateli, nebo přistoupí na podmínky násilníka a uzavře raději dohody, které mohou být pro ni nepříznivé. Má však jistotu, že soud dříve rozhodne, aniž by více zkoumal zájem dítěte, anebo se pustí často do nerovného boje.

Řada násilných otců se řádně na výchově a výživě svých dětí nepodílí ani v době, kdy rodina žije společně. Po odchodu ženy odmítají často přispívat na výživu dětí s odůvodněním, že žena odešla dobrovolně, a pokud bude chtít, může se kdykoliv vrátit. Z tohoto je patrné, že zájem dítěte je na okraji zájmu násilného rodiče, jehož cílem je kontrola a trestání partnerky, která odešla.

2.4 Úprava styku s násilným rodičem

Dalším problémem, který může nastat, je, že dítě má dle Úmluvy o právech dítěte právo na styk s oběma rodiči. Toto ustanovení by v případech domácího násilí nemělo být vykládáno jako povinnost, což se v praxi často stává.

Pokud násilný partner předesílá, že jde o blaho dítěte a jeho nejvyšší zájmy, měl by zvážit, jaký má celá situace na dítě dopad, jak se asi cítí, co prožívá ve chvílích, kdy je svědkem brutálních útoků a ponižování od jednoho nejbližšího člověka k tomu druhému. Rodič ani násilný partner nechce ztratit kontakt se svým dítětem, ale pokud by zvážil popsané námitky, musel by uznat, že dítě má právo si samo zvolit, s kým se chce stýkat a kde se cítí bezpečně. Návrh na úpravu styku může podat druhý rodič (agresor).

Kontakt dětí s násilnými rodiči by měl probíhat spíše za přítomnosti supervizora (třetí osoby) na neutrálním místě. Kontakt bez supervizního dohledu by měl být umožněn až poté, co násilný rodič absolvuje specializovaný program pro pachatele domácího násilí a nedopouští se násilí či výhrůžek po stanovenou dobu od ukončení programu.

Styk dětí s násilným rodičem by měl být přerušen v případě, že dojde k opakování násilného chování, dále když dítě vykazuje vysokou míru stresu z uskutečňovaných kontaktů, nebo když násilný partner vyhrožuje násilím či únosem dítěte. V případě, kdy je umožněn širší kontakt dítěte s násilným rodičem, je důležité, aby byla stanovena přesná doba, kdy může násilný partner telefonicky kontaktovat

bývalou partnerku, aby bylo zabráněno pokračování psychického násilí a vyhrožování. Děti by měly být seznámeny s bezpečnostním plánem, který by jim umožnil zvýšit možnost vlastní ochrany.

Vzhledem k psychologickým dopadům domácího násilí na děti, řada z nich odmítá kontakt s násilným rodičem. Pro orgány sociálně - právní ochrany dětí a soudy není jednoduché na první pohled příčinu tohoto odmítání určit, neboť v praxi odmítají děti své rodiče i z jiných příčin. Někdy jsou v rámci rozvodového řízení děti manipulovány či ovlivňovány jedním rodičem proti druhému. Pokud je při svěřování dítěte do výchovy z jednoho z rodičů nebo při úpravě styku s rodičem existuje podezření na domácí násilí, týrání či zneužívání dítěte, měla by být tomuto podezření soudem vždy věnována mimořádná pozornost. Bohužel v současné praxi panuje názor, že nikoli dítě má právo na oba rodiče, ale rodiče mají právo na děti a děti mají povinnost se s nimi stýkat (a mělo by být na dítěti, zda se chce s druhým rodičem stýkat – obzvláště pokud se dopouštěl násilí). Což je v případech domácího násilí velmi sporné. I pokud dítě kontakt s rodičem neodmítá, může být dítě ohroženo. Pokud je styk s rodičem v rozporu se zájmem dítěte, může soud za specifických podmínek rozhodnout o jeho zákazu (Hronová, M., Tátové a mámy, chraňte své děti před násilím, Rosa, 2007, s. 27).

Jak to ale vidí samotné dítě? To má pocit, že se jeho samotného vlastně nikdo neptá. Někdy se stane, že pokud vysloví svá přání, je obviňováno z toho, že to nejsou jeho přání, ale má je naučená. Také, že je ovlivňováno a manipulováno druhým rodičem, u kterého zrovna pobývá. Oba rodiče pro něj zůstávají rodiče, má je rád, potřebuje je, z jednoho má strach, ví, že dělá věci, které se nedělají, ale také ví, že umí být fajn. Dítě by rozhodně nemělo být nuceno do kontaktu s násilným rodičem, ale ten často uplatňuje právo na styk s dítětem za každou cenu, odůvodňuje to tím, že dítě má právo na styk s oběma rodiči. Pachatel si však nepokládá otázku, „Chce se se mnou syn či dcera stýkat? A pokud odpoví ne, tak z jakého důvodu?“ Pokud by jediným motivem byla, touha po kontaktu s dítětem, uvítal by rodič jakýkoliv kontakt, třeba i v omezené míře. Často se i stává, že matka dítě ke styku připraví, ale otec si pro dítě nepřijde. Nejjednodušším způsobem jak zjistit, co si dítě přeje, je zeptat se ho. Jak to cítí ono samo? Jaké jsou jeho vlastní pocity, co prožívá?

V případech domácího násilí je třeba brát zřetel na to, jak zkušenost s násilím dítě ovlivnila a zda mu nehrozí ze strany rodiče, pachatele další nebezpečí. Je třeba zkoumat, nakolik je takový rodič výchovně způsobilý, neboť ze sondy, kterou provedla

Liga lidských práv, nestátní nezisková organizace, vyplývá, že výchovné schopnosti násilných rodičů bývají často zhoršené. Zároveň vyplynulo, že je dán prostor pro omezení či vyloučení kontaktu dítěte s takovým rodičem. Zákaz styku dítěte s rodičem je velmi vážným zásahem do práv rodiče. Je to jeden z mála prostředků, jak oběť a děti chránit před pachatelem alespoň zpočátku.

K pronásledování dochází zejména bezprostředně poté, co oběti opustí společnou domácnost, trvá zpravidla řadu měsíců, časem poleví. Pachatelé často ubližují, ať už vědomě či nevědomě, samotným dětem. Prostřednictvím dětí se totiž snaží vypátrat adresu azylového zařízení, ve kterém matka i s dětmi bydlí. Oběti však návrh na vydání předběžného opatření podávají zřídka, i když by to bylo na místě. Musejí pak dodržovat přísný bezpečnostní plán při předávání dětí, děti musejí instruovat v tom smyslu, aby pachateli nevyzradily místo pobytu apod. Nezřídka se stává, že pachatel od dítěte zjistí adresu azylového zařízení a klientka se musí s dětmi stěhovat. S tím souvisí další stres.

V případech nezletilých dětí se tedy objevuje otázka, od jaké věkové hranice by měla být vůle dítěte brána v potaz, resp. od jaké věkové hranice by mělo mít dítě právo samo o sobě rozhodovat. Pro rozhodování o výchově styku dítěte s rodičem náš právní řád nestanoví žádnou věkovou hranici, od kterého by názor dítěte měl být pro soud závazný (Liga lidských práv, Děti jako oběti a svědci domácího násilí - svěřování do výchovy a úprava styku s násilným rodičem, 2007, s. 22). K zjišťování názoru dítěte by mělo docházet bez přítomnosti rodičů. Dětem by měly být kladeny otázky přiměřeně k jejich věku, a to pracovníky orgánu sociálně – právní ochrany dětí, případně za přítomnosti dětského psychologa.

Jako nevhodná forma v případech domácího násilí se ukazuje úprava styku pouze za přítomnosti matky (oběti). Taková úprava dává pachateli příležitost pokračovat v násilí. Psychologové se shodují v tom, že by oběti neměly být nuceny se setkávat s pachatelem. Proto je vhodnější styk dítěte s otcem v krizovém centru či jiném zařízení. Řada dětí se násilných rodičů bojí.

Při rozhodování o styku dítěte s pachatelem domácího násilí by měl soud zkoumat, zda se jedná o opravdový zájem o dítě, nebo dítě bude jen prostředkem k nátlaku či potrestání oběti. Rovněž by měl být zkoumán výchovný vliv pachatele na dítě. Průběh styku by měl být sledován a styk by měl být ukončen, pokud je zřejmé, že dítěti škodí. Neměl by být vymáhán násilně proti vůli dítěte.

2.5 Škola a děti vystavené domácímu násilí

Děti z rodin, kde dochází k domácímu násilí, jsou ohroženy psychicky i emocionálně. Pokud jde o školní výsledky, je zasažena jejich schopnost koncentrace, mohou se mentálně zpoždovat a přestávat stačit vrstevníkům ve výuce. Mohou si také přenášet násilné vzory chování do vztahů mezi vrstevníky, ať už toho, kdo šikanuje či toho, kdo se stává potenciální obětí.

Pracovníci škol mají možnost dětem pomoci, neboť včasná identifikace domácího násilí v rodině žáka a studenta může vést k dřívější a efektivnější intervenci pro děti a jejich rodiny. Učitel může identifikovat potíže studenta a žákovi může pomoci otevřít téma násilí, vyrovnat se s prožitými traumaty, intervenovat v jeho prospěch. Učitelé by měli vědět, jak postupovat, aby nevhodně nezasáhli do rodiny a násilí nebezpečně neeskalovalo tak, že by byl ohrožen jak žák, tak i rodič – oběť násilí.

Škola může být totiž často jediným fyzickým i emocionálně bezpečným místem pro dítě. Pracovníci škol mají jedinečnou možnost násilí odhalit, tráví s dětmi nejvíce času a mohou včas zachytit varovné signály. Domácí násilí může být v rodině, kde je dítě unavené (usíná ve škole), vystrašené, náladové, plačtivé, nesoustředěné nebo šikanuje druhé. Škola by neměla projevy dětí bagatelizovat a učitel by měl dítě vyslechnout, jestliže se mu svěří. Pedagogičtí pracovníci si mohou brzy všimnout změn v chování žáků. Velmi často dojde k výraznému zhoršení tam, kde se předtím dítě velmi dobře učilo. V takovém případě je vhodné pozvat matku do školy dřív a nečekat na třídní schůzky. Pokud se dítě učitelce svěří, pak je důležité pod nějakou záminkou pozvat matku do školy, aby se pak dítě nedostalo do nevýhodné situace, že žalovalo nebo něco řeklo.

Pokud učitel či jiný pracovník školy získá důvěryhodným způsobem poznatky o tom, že někdo páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, je tuto skutečnost povinen ohlásit, neboť má podle § 167 a 168 trestního zákona oznamovací povinnost (§ 167 – tzv. povinnost překazit trestný čin, § 168 – tzv. povinnost oznámit trestný čin). Oznámení školy orgánům činným v trestním řízení by mělo být bezodkladné, souběžně je povinností školy informovat také orgán sociálně – právní ochrany dětí.

Škola by měla mít vytvořený plán pomoci dětem a rodinám, kde dochází k domácímu násilí, do kterého by měli být zainteresováni všichni pracovníci školy, třídní učitelky, výchovný poradce, ředitel, školní psycholožka, školník apod. V případě eskalujícího domácího násilí a ohrožení života je třeba intervenovat nejen ve prospěch dítěte, ale zajistit ve škole bezpečí před případným útokem. Učitelé a výchovný poradci by měli znát specifika domácího násilí, způsoby intervence a pomoci. Dále by měli znát bezpečnostní plán, aby věděli, jak se zachovat v situacích, kdy se např. rodič domáhá vstupu do školy či vyučovací hodiny. Stává se to v případech, kdy byl násilnický otec vykázán ze společného obydlí, a proto je vhodné, aby byl ve škole vypracován bezpečnostní plán.

Bezpečnostní plán pro školy

- je nutné vědět, kdo smí a kdo nesmí vyzvedávat dítě ze školy či školní družiny (je dobré mít kopii rozsudku soudu o svěřeni dítěte do péče jednomu z rodičů, policie, OSPODU),
- v případě, že se násilný rodič bude domáhat převzetí dítěte, mít ve složce žáka informace, že je styk dítěte s násilným rodičem zakázaný,
- pokud nejsou jasná rozhodnutí, navrhnout matce návštěvu organizace pomáhající obětem domácího násilí a doporučit jí, aby si zajistila právní pomoc, informovat ji, že si může k soudu podat návrh na předběžné opatření ve věci svěřeni dítěte do péče, či návrh na zákaz styku nebo zákaz přiblížení,
- vědět, že je dítě ubytováno v utajeném azylovém domě pro ženy a děti, oběti domácího násilí, mít kontakty na pracovnice azylového zařízení,
- je nutné znát kontakty, kam zavolat v případě ohrožení násilným otcem,
 - Policie ČR – linka 158,
 - záchranná služba 155,

pro další pomoc oběti násilí a dítěti hledat pomoc:

- v krizovém centru,
- ve Fondu ohrožených dětí, oddělení sociálně – právní ochrany dětí,
- u pomáhajících profesí,
- pro školu je důležité mít vypracovaný krizový scénář, který řeší možné situace ohrožení, např. v případě ohrožení, napadení učitelky, žáka
 - kde do příjezdu policie bude dítě, které chceme ochránit,

- kdo zajistí bezpečí žáka a ostatních dětí,
- škola by neměla být volně přístupná, ale uzamknutá,
- ohroženým žákům, kteří se s matkou skrývají v utajeném azylovém domě, dovolit, aby mohli přijít na vyučování dříve, než je otevřená budova. Taktéž při odchodu z budovy školy umožnit dítěti odchod dříve, či naopak později, aby se zajistilo, že násilný otec nebude dítě od školy sledovat.

Cílem opatření je maximalizovat bezpečí v celé škole a minimalizovat emoční rozrušení dětí, ale i ostatních rodičů, v neposlední řadě i zaměstnanců (Hronová, M., Marvánová – Vargová, B., Vavroňová, M., Prokopová, Z., Čacká – Pavlíková, I., Škola a děti vystavené domácímu násilí, Rosa, 2008, s. 28 - 29)

2.6 Dílčí závěr

Domácí násilí je obtížně prokazatelným jevem a ne vždy je pachatel odsouzen. Oběti domácího násilí také někdy trestní oznámení nepodávají, neboť k psychickým důsledkům domácího násilí patří mimo jiné i snaha nikomu neublížit. Oběť nechce pachateli způsobit potíže, chce mít jen klid.

Děti potřebují dostatek času, aby se mohly se situací vyrovnat, pochopit ji a najít k násilnému rodiči postupně cestu zpět. Násilní otcové násilí úplně popírají, nejsou schopni za něj nést odpovědnost. Za hlavního viníka označují matku – oběť, která provokuje a dělá naschvály. Skutečnost, že se s nimi děti nechtějí stýkat, považují za „dílo“ matky, která je proti nim manipuluje.

Domácí násilí je traumatizující událostí a má devastující vliv na děti, a to i na ty, které jsou „pouhými“ svědky násilného chování mezi rodiči. I zde má nezastupitelné místo škola, která se může zaměřit na preventivní a vzdělávací programy. V rámci primární prevence mohou domácí násilí zařadit do vzdělávacích programů, aby se změnil pohled na domácí násilí obecně a narušily se stereotypy vzorců chování pro muže a ženy.

3. Ochrana před domácím násilím

Pokud oběť žije s pachatelem násilí, čelí riziku, že dojde k opakování násilí. Oběti mají s pachatelem blízký vztah a jsou ve většině případů na něm závislé. Specifikem je, že pachatel má nad obětí velký vliv a moc. Ženy a děti, které byly vystaveny opakovanému násilí, jsou velmi těžce tím, co prožily, traumatizovány. Prvním krokem toho, aby mohly důsledky překonat a žít dál, je zajištění jejich bezpečí. Spolupráce různých institucí je důležitým nástrojem ochrany obětí.

3.1 Bezpečnostní plán

Jestliže oběť žije v násilném vztahu, měla by mít na paměti, že si nezaslouží být zneužívána, týrána a zastrašována. Měla by vědět, že nemůže změnit toho, kdo ji ubližuje. Dále by měla vědět, že časem se násilí ještě zhoršuje a že muži, kteří bijí své partnerky, neznají žádné „STOP“ a budou v ubližování pokračovat. Oběť by si měla promluvit s nějakou dospělou osobou, které důvěřuje, nebo se obrátit na pomoc v krizovém centru či na jiná zařízení, která pomáhají obětem domácího násilí. Pokud může oběť s těmito lidmi hovořit, mohou společně vytvořit bezpečnostní plán. Ten by měl vždy vycházet z aktuální situace oběti a být pravidelně aktualizován podle změn, ke kterým v násilném vztahu dochází.

Žije-li oběť v násilném vztahu, měla by:

- připravit si bezpečnostní tašku, která obsahuje potřebné věci včetně léků, dokladů, finančních prostředků, důležitých telefonních čísel a mít ji připravenou na místě, odkud by ji mohla při náhlém odchodu vzít, anebo si ji odnést ke známým či příbuzným, kterým důvěřuje,
- promyslet si únikovou cestu z bytu,
- říci o násilí lidem ve svém okolí, v práci, sousedům či rodině,
- domluvit si s dětmi nebo sousedy signál, kterým by jim dala najevo, že potřebuje pomoc,
- mít u sebe kontakty na krizové linky, azylové domy a specializované poradny pro oběti domácího násilí (Marvánová - Vargová, B., Pokorná, D., Toufarová, M., Partnerské násilí, 1. vyd., Praha: Linde, 2008, s. 63)

Po útoku:

- oběť by měla vyhledat lékařskou pomoc, a to i v případě, kdy se jeví zranění malá, např. modřiny. Oběť by měla uvést, jak ke zranění došlo, a měla by si nechat vystavit lékařskou zprávu, kterou bude do budoucna, v případě řešení domácího násilí, potřebovat. Zranění by měla být zdokumentována, např. vyfotografována tak, aby bylo viditelné datum pořízení snímku,
- oběť by se měla někomu svěřit s tím, co se stalo (doktorovi, rodičům, příbuzným, sousedům nebo policii),
- oběť by měla kontaktovat krizovou linku, odborné centrum pro pomoc obětem domácího násilí,
- pokud nebyl partner zajištěn policií, měla by oběť vyhledat bezpečné místo – u rodiny, přátel, popřípadě v azylovém domě pro oběti domácího násilí,
- násilnému partnerovi by oběť nikdy neměla oznámit svůj odchod z domova předem,
- nikdy by neměla odcházet z domova bez dětí,
- svůj odchod by měla plánovat tak, aby měla u sebe peníze, telefon, doklady, mít vymyšlené místo, kde bude v bezpečí a měla by mít u sebe důležitá telefonní čísla,
- na případný odchod by měla být připravená tak, aby měla dopředu promyšlený bezpečnostní plán, aby neohrozila sebe ani své děti,
- pokud oběť odchází z domu i s dětmi, měla by zanechat doma krátkou zprávu s tím, že opustila domácnost, a to z důvodu stupňujícího se násilí, na dočasnou dobu i s dětmi na neutrální místo,
- o svém odchodu by oběť měla pokud možno informovat pracovníci sociálně právní ochrany dětí. Pokud by ji manžel sledoval a prozrazení adresy by mohlo ohrozit oběť a děti, OSPOD je povinen zachovávat mlčenlivost ve případě „utajené adresy“. Matku je možno ubytovat v azylovém domě s utajenou adresou.

Vargová doporučuje, aby odchod byl vždy pečlivě naplánován. Poukazuje na to, že oběti mají často tendence o svém rozhodnutí s násilným partnerem hovořit. Je to dáno tím, že nejsou zvyklé činit vlastní rozhodnutí, o kterých by partner nevěděl, a věří, že se partner změní, pokud mu dají jasně najevo, že by od něj jinak

odešly. To však může být spojeno s dalším rizikem nárůstu kontroly, izolace, případně i fyzickým násilím a bráněním v odchodu. Pokud je jedinou možností, jak si zachovat zdraví a život, opuštění domova a rozvod, je pak třeba se na odchod z domova připravit.

Plánuje-li oběť odchod ze společné domácnosti:

- neměla by oběť informovat partnera o krocích, které chystá uskutečnit,
- pokud je to možné, měla by naplánovat odchod v době, kdy není partner doma,
- měla by si zajistit asistenci dalších osob,
- před odchodem by si měla zajistit kopie či originály všech důležitých dokladů, jako jsou rodné listy, oddací list, doklady prokazující majetkové poměry atd.,
- měla by si založit svůj vlastní účet,
- zajistit si zasílání pošty na P. O. BOX,
- v případě, že násilí byly přítomny i nezletilé děti, informovat oddělení sociálně-právní ochrany dětí,
- pokud je to možné, neodcházet ze společné domácnosti bez dětí,
- zanechat partnerovi písemnou zprávu o tom, že oběť odešla.

Oběť by měla vědět, že proces odpoutání se od násilného partnera je dlouhodobý a že se mohou vyskytnout momenty, kdy se bude cítit vyčerpaná, oslabená, může zažívat pocity samoty a obavy z toho, že sama situaci nezvládne. V takových chvílích se oběti stávají zvláště zranitelné a mohou mít tendenci se k násilnému partnerovi vrátit. Oběť by tedy měla být na takové situace připravena. Měla by mít u sebe telefonní kontakt na specializované poradny nebo krizová centra, kam se může obrátit, a své pocity a obavy ventilovat.

Po odchodu od partnera by oběť měla minimalizovat osobní i telefonické kontakty s pachatelem. Neměla by se s ním scházet na osamělých místech bez další osoby, pokud přetrvává vyhrožování nebo ji partner pronásleduje, měla by kontaktovat policii a změnit obvyklé trasy cesty domů, do práce apod. V případě dalšího obtěžování a pronásledování změnit telefonní číslo. Dochází-li po odchodu oběti k pronásledování, pracoviště bývá často jedním z míst, kde opakovaně dochází k verbálním či fyzickým

útokům. Pro zajištění bezpečí je tedy nutné přijmout patřičná opatření i v zaměstnání oběti. Prvním krokem bývá to, aby oběť o své situaci informovala kolegy či nadřízené. Vzhledem k tomu, že děti bývají násilím v rodině ohroženy jak přímo, tak i nepřímo, je velmi důležité, v případě, že bylo vydáno předběžné opatření ve věci výchovy nezletilých dětí nebo rozhodnuto ve věci samé, předat kopii rozhodnutí vedení školy. Dalším důležitým krokem je, aby byla škola informovaná o tom, které osoby jsou oprávněny nezletilé děti vyzvedávat. Oběť by měla poučit děti, aby nechodily ze školy samy, neodcházely s cizími lidmi. Děti by měly být informovány o tom, koho mají kontaktovat v případě, že by se cítily ohrožené.

3.2 Intervenční centra

Model intervenčních center vychází také ze zkušeností v Rakousku. Důvodem pro zřizování intervenčních center v Rakousku bylo poznání, že izolované intervence jednotlivých institucí a organizací nejsou při ochraně oběti a prevenci opakování násilí v rodině tak efektivní jako koordinované a společné zásahy všech zainteresovaných stran.

Intervenční centra jsou nová specializovaná poradenská místa, která poskytují podle zákona krizovou intervenci a další kvalifikované formy pomoci obětem domácího násilí. Prioritou intervenčních center je poskytnutí rychlé intervence osobám, jejichž blízká ohrožující osoba byla policií vykázána. Intervenční centra by měla poskytovat obětem domácího násilí služby, to znamená, že by měla aktivně kontaktovat oběti a informovat je o jejich právech, specializovaných centrech a možnostech pomoci. Osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném bytě nebo domě, se poskytuje bezprostřední individuální psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy.

Těmto osobám se rovněž zprostředkuje poskytnutí následné pomoci, zejména sociální, lékařské, psychologické a právní. Pro poskytování pomoci osobám se zřídila intervenční centra. Zákonem č. 135/2006 Sb., kterým se změnil některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, došlo ke změně zákona o sociálních službách a zákona o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení. Krajské samosprávy zřizují a spravují tato tzv. intervenční centra.

K 1. 1. 2007 vzniklo v celé České republice, v rámci jednotlivých krajů, celkem 15 Intervenčních center jako specializovaných pracovišť určených pro pomoc osobám ohroženým domácím násilím. V Jihomoravském kraji v září 2006 vzniklo v Brně DONA centrum, které se změnilo na Intervenční centrum na základě zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dalším zákonem, který ovlivnil činnost Intervenčního centra je zákon č. 135/2006 Sb., kterým se změnilly některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů. Podstatou zákona je možnost zásahu státu do vztahu dvou osob, a to v jejich společném obydlí, pokud je jedna osoba druhou ohrožena. Tímto zásahem je institut vykázaní násilné osoby ze společné obydlí na 10 dnů.

Podle § 74 a) zákona o sociálních službách se osobám, které jsou ohroženy násilným chováním ze strany osob blízkých nebo osob žijících s nimi ve společném bytě nebo domě, poskytuje bezprostřední individuální psychologická a sociální pomoc ambulantní nebo azylové povahy. Těmto osobám intervenční centrum poskytuje následnou pomoc, zejména v oblasti sociální, lékařské, psychologické a právní tak, aby po uplynutí lhůty deseti dnů, byla oběť schopná se zorientovat ve své životní situaci a mohla se rozhodnout, jak chce svoji situaci řešit dál. Součástí pomoci je i spolupráce a vzájemná informovanost mezi orgány sociálně -právní ochrany dětí, obcemi, orgány Policie ČR, městské policie, nestátními a charitativními organizacemi. Intervenční centra plní koordinační úlohy mezi zúčastněnými institucemi při pomoci osobám ohroženým násilným chováním a vyhodnocují vzájemnou spolupráci (Vargová, B., Vavroňová, M., Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci, Rosa, 2006, s. 17 - 21)

Podle § 74 b) zákona o sociálních službách se pomoc osobám ohroženým násilným chováním poskytuje převážně na základě podnětu doručeného intervenčnímu centru Policií České republiky. Tímto podnětem bylo v minulosti do 31. 12. 2008 rozhodnutí o vykázaní nebo o zákazu vstupu do společného obydlí a opis úředního záznamu o provedených úkonech. Od 1. 1. 2009 je jako podnět pro intervenční centrum považován úřední záznam učiněný Policií České republiky a tento úřední záznam potvrzení o vykázaní je centru zasílán. Násilnou osobu je možné vykázat ze společného obydlí na dobu 10 dnů. Pomoc intervenčního centra může být poskytnuta na základě žádosti osob ohrožených násilným chováním i bez takového podnětu. Intervenční centrum plní i úlohu primární prevence, to znamená, že slouží jako nízkoprahová zařízení všem občanům, kteří řeší v souvislosti s domácím násilím jakýkoliv problém.

Intervenční centrum je povinno kontaktovat osobu, která byla v úředním záznamu o vykázání ze společného obydlí označena za osobu ohroženou násilným chováním, a to ve lhůtě nejpozději do 48 hodin od doručení podnětu. Jinak vždy bezodkladně poté, co se dozví o ohrožení osoby násilným chováním. Intervenční centrum je i v některých případech schopno za ohroženou osobou přijet, ale není to vždy v jejich moci.

V rámci prvního kontaktu s osobou ohroženou násilným chováním intervenční centrum zjišťuje, zda osoba porozuměla všem informacím, které jí byly poskytnuty Policií České republiky při vykazování násilné osoby. Dále zjišťuje, zda jí byla zajištěna dostatečná ochrana a bezpečení. Pomoc zahrnuje i následnou poradenskou činnost.

Je zřejmé, že samotná nepřítomnost na dobu deseti dnů situaci osoby domácím násilím ohrožené nevyřeší, a proto, aby byla pomoc účinná, je nutná činnost dalších institucí, které v péči o ohroženou osobu navazují na akt vykázání, který provedla policie. Ve věci řešení domácího násilí je velmi důležitá interdisciplinární spolupráce s jinými institucemi. Jejím cílem je také vytvoření systému preventivních řešení této problematiky na regionální úrovni. Instituce, jejichž zástupci se pravidelně v jednotlivých týmech setkávají, jsou: policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, městská policie, pracovníci přestupkové komise, lékaři, azylová ubytovací zařízení, poradny, psychologové, probační a mediační služba a další, podle potřeb a možností jednotlivých regionů. Členové těchto jednotlivých institucí tvoří skupinu, která se nazývá „Interdisciplinární tým“.

3.3 Interdisciplinární tým, subjekty IDT

Interdisciplinární tým je tvořen zástupci státních, městských i nestátních organizací podílejících se na řešení problematiky domácího násilí. Aktivitami interdisciplinárního týmu je udržování informovanosti veřejnosti o problematice domácího násilí, zvyšování odborných znalostí formou školicích akcí, pravidelné vyhodnocování situace v oblasti domácího násilí.

„Problém domácího násilí nemůže vyřešit jedna osoba ani jedna instituce. Je potřeba dobře vyladěné spolupráce policie, justice a Intervenčních center, která je doprovázena mezioborovou spoluprací dalších institucí (zejména poradenských, zdravotnických a sociálních). Hlavní úkol Intervenčního centra spočívá v tom,

aby ohroženým osobám poskytlo podporu k obnovení vlastních sil a k řešení problému domácího násilí. Intervenční centra poskytují psychologickou, sociální a právní podporu. Jejich role v systému pomoci obětem násilí je nezastupitelná.“ (Externí skupina Aliance proti domácímu násilí)

Na území Jihomoravského kraje probíhá interdisciplinární spolupráce v návaznosti na správní uspořádání bývalých okresů. Jedná se o sedm interdisciplinárních týmů působících v oblastech Brno-město, Brno-venkov, Vyškov, Břeclav, Znojensko, Blansko-Boskovice, Hodonínsko. V městě Brně je iniciátorem a koordinátorem v oblasti řešení problematiky domácího násilí Odbor zdraví Magistrátu města Brna, v ostatních regionech je koordinace spolupráce iniciativou Intervenčního centra. Píliřem jsou společná setkání, která vytváří prostor pro diskuse jednotlivých odborníků a hledání společných postupů tak, aby výsledkem byla efektivní a dostupná pomoc ohroženým osobám. (SPONDEA, Sborník k desátému výročí založení organizace)

Domácí násilí je jev, který má celospolečenský dopad, proto je spolupráce zainteresovaných institucí velmi důležitá. A to nejen těch, které mají ze zákona uloženou povinnost výměny informací, ale i dalších subjektů působících v daném regionu. Zástupci, kteří jsou povinni ze zákona spolupracovat jsou Policie ČR, Orgány sociálně-právní ochrany dětí, intervenční centra. Dalšími zástupci pro efektivní výměnu informací jsou městská policie, členové přestupkové komise, azylová ubytovací zařízení, poradny, psychologové, lékaři, probační a mediační služba a další, podle možností a potřeb regionu.

Já osobně jsem členkou interdisciplinárního týmu na okrese Vyškov. V tomto okrese se podařilo navázat velmi dobrou spolupráci. Setkání se uskutečňují třikrát až čtyřikrát do roka. Během prvního setkání se členové týmu dohodli na formě vzájemné spolupráce, kdy hlavním cílem bylo vytvoření komunikační sítě a osobních vazeb celého týmu tak, aby byl vytvořen provázaný a komplexní systém péče o oběti. Velkým přínosem bylo vytvoření diskusního fóra, kde je možné řešit konkrétní případy s možností zpětné vazby mezi jednotlivými subjekty. Každá instituce se setkává s jinými problémy, s jinými případy a je velmi potřebné o těchto případech diskutovat a získávat stále nové poznatky, které jsou velmi cenné. Na okrese Vyškov jsou v současné době zahrnuty do pomoci osobám ohroženým domácím násilím instituce, které působí přímo v regionu Vyškovska a částečně i instituce působící ve statutárním městě Brně.

Jedná se zejména o tyto organizace: Policie ČR, Krajské ředitelství policie Jihomoravského kraje, územní odbor vnější služby, dále Policie ČR Obvodní oddělení Rousínov, Policie ČR Obvodní oddělení Bučovice, Policie ČR Obvodní oddělení Slavkov u Brna, dále zástupci Městského úřadu Vyškov (pracovníci OSPOD a přestupkové komise, Městského úřadu Bučovice (pracovníci OSPOD a přestupkové komise) a Městského úřadu Slavkov u Brna (pracovníci OSPOD a přestupkové komise). Dalším členem interdisciplinárního týmu jsou zástupci Azylového domu Opatovice, zástupci Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy Vyškov, zástupci Městské policie Vyškov a zástupce Intervenčního centra Spondea Brno. Velkou nevýhodou prozatím je, že se do interdisciplinárního týmu nepodařilo získat zástupce z řad lékařů, přičemž lékaři pro dospělé či dětské lékaři by velmi často mohli domácí násilí v rodině rozkrýt.

V rámci tohoto týmu mezi nejčastěji opakující se problematické oblasti patří: nedostatečná možnost řešení bytové situace obětí, nedostatečná provázanost péče o oběti s lékaři, potřeba užší spolupráce s policií, nízká informovanost občanů o možnostech řešení domácího násilí, nedostatek zařízení sociálních služeb mimo město Brno (v menších územně samosprávních celcích), problematika dokazování spáchaného přestupku při řešení domácího násilí.

3.4 Finanční a materiální pomoc obětem ze strany státu

Oběť, jež opouští společnou domácnost s agresorem, se většinou ocitá bez finančních prostředků. Důvodů může být mnoho. Velmi často odchází bezprostředně po napadení, pokud nedojde k vykázaní agresora ze společné domácnosti, zanechává doma nejen peníze, ale také veškeré své osobní věci, včetně dokladů.

Stát poskytuje občanům finanční a materiální pomoc s ohledem na jejich sociální potřebnost. Vzhledem k tomu, že při posuzování hmotné nouze je přihlíženo i k příjmům ostatních osob sdílejících společnou domácnost, nejsou zdaleka všechny oběti domácího násilí adresáty sociálních dávek. Opustí-li oběť společnou domácnost, kterou do té doby vedla společně s agresorem, je nucena uplatnit nárok na dávky státní sociální podpory, kde musí dokládat příjem partnera za posledních 3 měsíce. Místně příslušný úřad však může udělat výjimku a vyloučit manžela ze společně posuzovaných osob, pokud se prokáže, že posuzované osoby prokazatelně nežijí ve společné

domácnosti nejméně po dobu 3 měsíců. Jedinou možností jak se pokusit obstarat sobě i dětem prostředky na zajištění základních životních potřeb. Dále požádat pověřený úřad, příslušný podle místa trvalého pobytu žadatele, o poskytnutí příspěvku na mimořádnou okamžitou pomoc. Tato dávka je však nenároková a záleží na posouzení pracovníka úřadu. Může být poskytnuta do výše 30 tisíc korun.

Dávkou mimořádné okamžité pomoci může oběť překlenout výše zmiňované období, a poté požádat o vyloučení partnera ze společně posuzovaných osob. V případě, že oběť je ubytována i s dětmi v azylovém zařízení, je možné ji posuzovat s dětmi samostatně a přispívat na pobyt v azylovém zařízení, ale to platí v případě dávek hmotné nouze. K vyloučení žadatelčina partnera z okruhu společně posuzovaných osob, vyžadují pracovníci úřadů pravomocný rozsudek soudu, jímž bylo dítě svěřeno do péče matky. Opatrovnické řízení není však do 3 měsíců od podání návrhu na úpravu poměrů k dětem pravomocně skončeno. V tomto případě se někdy spokojí s tím, že byl prostřednictvím orgánu sociálně právní ochrany dětí podán návrh na soud ve věci úpravy poměrů k nezletilým dětem. Následně manžela vyloučí ze společně posuzovaných osob po 3 měsících, kdy spolu nevedou společnou domácnost. Oběti, jež se rozhodnou ukončit několikaleté soužití s násilníkem, se obávají především ekonomické nejistoty.

3.5 Dílčí závěr

Domácí násilí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách, nezáleží na tom, z jakého pocházíme prostředí, jaké máme vzdělání, či jakého jsme vyznání. Týká se každého z nás.

Od 1. ledna 2007 vstoupil v České republice v účinnost zákon na ochranu před domácím násilím. Policie má právo vykázat násilnou osobu ze společného obydlí na dobu 10 dnů. Cílem tohoto policejního zásahu je především zastavení akutního násilí a ochrana oběti, ať už ženy či nezletilých dětí. Tato dočasná ochrana má sloužit k zajištění bezpečí a k psychické rekonvalescenci a stabilizaci.

Pro ženy a děti, které zažily násilí, je nutné, aby byla přístupná také dlouhodobá podpora a pomoc. Někdy tato pomoc může trvat i několik let, proto je důležité, aby měly ženy a jejich děti přístup k dlouhodobé podpoře a poradenství, případně terapii.

II. Praktická část

4. Výzkumné metody

Při výzkumu jsem zvažovala, které základní školy mám oslovit ve věci sociologického výzkumu. Uvažovala jsem o tom, zda oslovit základní školu v okresním městě Vyškově a jednu základní školu, která je na vesnici, ale nakonec jsem zvolila vesnickou základní školu Brankovice a 2 základní školy v Bučovicích. Obě školy se nacházejí v územně samosprávním obvodu Města Bučovice, kde je nejvyšší nezaměstnanost na okrese Vyškov. Základní školu 710 Bučovice navštěvuje převážně více dětí z Bučovic a jejich místních částí a Základní školu 711 v Bučovicích navštěvují žáci ze spádových přilehlých obcí. Formou dotazníků jsem chtěla zjistit, zda děti mají povědomí o tom, co je to „domácí násilí“, a také jestli vědí, na které instituce se mohou obrátit, v případě, že se tento problém v jejich rodině vyskytne. Rozhovorem s policisty a sociálními pracovníky jsem chtěla zjistit, v kterých rodinách zejména dochází k domácímu násilí, poukázat na to, s jakými problémy se potýkají a zaměřit se na tzv. „slabá místa“. Rovněž také na problémy, které by měly být upraveny legislativní cestou.

Svoji práci jsem opřela o následující tvrzení:

Formulace hypotéz

Přepokládám, že po zpracování a vyhodnocení dotazníku dojdou k závěru, že pojem domácí násilí se do podvědomí dětí základních škol sice dostal, ale děti o domácím násilí toho moc nevědí. Pokud něco o tomto celospolečenském problému vědí, domnívám se, že jen velmi málo.

Zjistit, jestli děti vědí, kdo je oběť či agresor a také zjistit v čem domácí násilí spočívá. Myslím si, že výzkum ukáže i tu stinnou stránku domácího násilí, neboť se domnívám, že se alespoň nějaké dítě s domácím násilím setkalo přímo v rodině. Mám za to, že domácí násilí se spíše vyskytuje ve větších městech než na vesnicích, protože tam žijí lidé více v anonymitě a jeden o druhého se moc nezajímá. Zamyslet se nad tím, zda by nebylo vhodné se problému dětí jako svědků a obětí domácího násilí věnovat při přednáškové činnosti ve školách.

Očekávám, že výsledky výzkumu budou velmi zajímavé nejen pro mě, ale také pro čtenáře diplomové práce i pro ředitele škol či výchovné pracovníky těch základních škol, na kterých mi byl umožněn provést výzkum. Zároveň by mě potěšilo, kdyby se pedagogičtí pracovníci mohli při své každodenní práci s dětmi v rámci prevence na tento celospolečenský problém více zaměřit.

Předpokládám, že domácí násilí je nejvíce pácháno na ženách a děti jsou v pozici spíše svědků domácího násilí, než obětí.

Metodické zpracování diplomové práce

V teoretické části provedu analýzu dostupných materiálů, zejména odborné literatury. V praktické části zvolím postup věd empirických. Budu vycházet z informací získaných sběrem dat formou dotazníků a dále z neformálních rozhovorů se sociálními pracovníky a s policisty, kteří se domácím násilím zabývají. S těmito pracovníky bude proveden strukturovaný a nestrukturovaný rozhovor.

Jako výběrový soubor jsem pro výzkum zvolila z každé školy jednu 9. třídu. Výběrový soubor zahrnuje 28 žáků ze ZŠ Brankovice, 52 žáků ze ZŠ 711 Bučovice a 41 žáků ZŠ 710 Bučovice.

Metodika výzkumu

Výběr výzkumného vzorku respondentů jsem zvolila základní školy v územně samosprávním celku Města Bučovice. Rozdala jsem 130 dotazníků. Z předaných dotazníků jsem obdržela zpět 121 vyplněných dotazníků, 9 dotazníků se mi nevrátilo. Z počtu 121 jsem po kontrole musela vyřadit 25 dotazníků pro jejich zjevnou nepoužitelnost pro daný výzkum.

Výzkum byl proveden formou dotazníků při použití uzavřených a otevřených otázek. Dotazník obsahuje 18 otázek. Dále formou interview, kdy byli osloveni celkem 4 policisté, z toho 2 policisté, kteří pracují u Policie České republiky, ve skupině, která se přímo domácím násilím zabývá a 2 policisté, kteří pracují u Policie České republiky, Krajské ředitelství Policie Jihomoravského kraje, územní odbor služby kriminální policie a vyšetřování Vyškov. Dále byly osloveny 3 sociální pracovníce orgánu sociálně právní ochrany dětí, které v rámci své činnosti přijdou do kontaktu s domácím násilím, a to především tehdy, kdy jsou v rodině, kde se vyskytuje domácí násilí, děti.

4.1 Vyhodnocení dotazníků

Sociologický výzkum žáků 9. tříd na Základní škole Brankovice, Základní škole 710 Bučovice a Základní škole 711 Bučovice.

9. třídu Základní školy v Brankovicích navštěvuje 32 žáků. Z počtu 32 vydaných dotazníků se 4 dotazníky vrátili nevyplněné, 6 dotazníků jsem musela vyřadit pro jejich zjevnou nepoužitelnost. Výzkumného vzorku se zúčastnilo pouze 22 žáků. Z toho 11 chlapců a 11 dívek. Všichni žáci bydlí na vesnici a navštěvují také vesnickou základní školu.

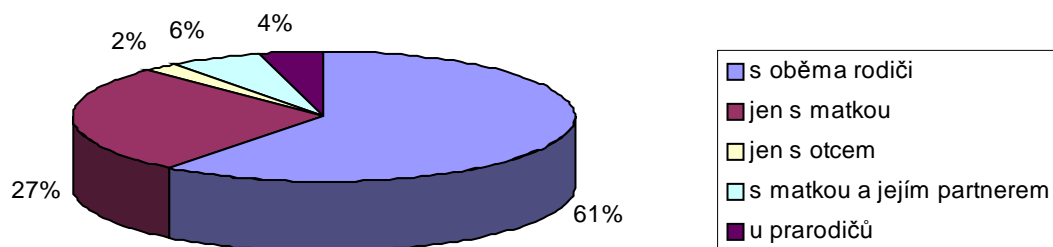
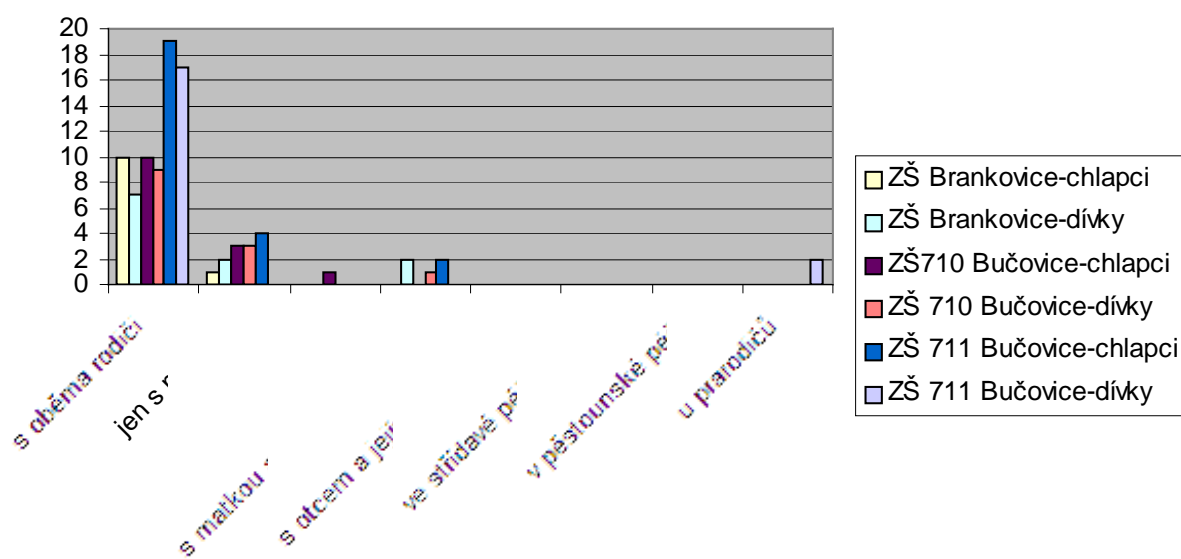
Základní škola 710 v Bučovicích má čtyři 9. třídy. Tuto školu navštěvují děti z Bučovic a přilehlých vesnic. Do výzkumu byly zapojeny celkem 2 třídy. Bylo rozdáno 41 dotazníků, 13 jsem musela vyřadit pro jejich zjevnou nepoužitelnost. Výzkumného vzorku se zúčastnilo 28 dětí, z toho 15 chlapců a 13 dívek. Z toho 9 dětí žije na vesnici (5 chlapců a 4 dívky) a 18 dětí žije ve městě (9 chlapců a 9 dívek).

Základní škola 711 v Bučovicích má dvě 9. třídy. Tuto školu navštěvují děti z Bučovic a převážně z přilehlých vesnic. V obou třídách byl proveden sociologický výzkum. Této škole bylo vydáno celkem 52 dotazníků, všechny se vrátili vyplněné. Z toho jsem musela 6 dotazníků vyřadit pro jejich zjevnou nepoužitelnost. Výzkumného vzorku se tedy zúčastnilo 25 chlapců a 20 dívek. Z toho 17 chlapců žije na vesnici, 8 chlapců ve městě a 11 dívek žije na vesnici a 9 ve městě.

Celkem bylo tedy rozdáno 121 dotazníků, 25 dotazníků bylo vyřazeno pro zjevnou nepoužitelnost. Výzkumného vzorku se tedy účastnilo celkem 96 respondentů. V dotazníku byly použity otázky jak uzavřené, tak i otevřené.

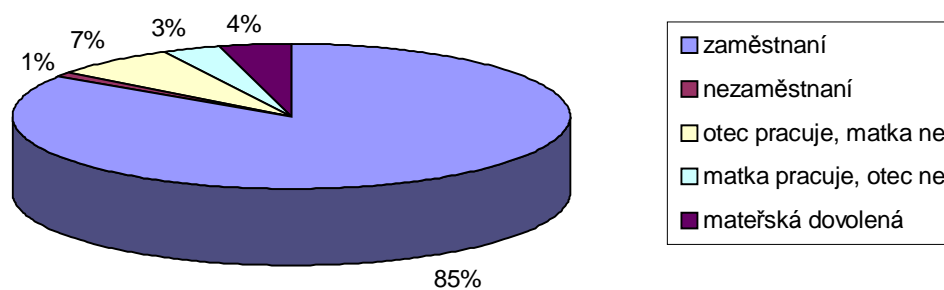
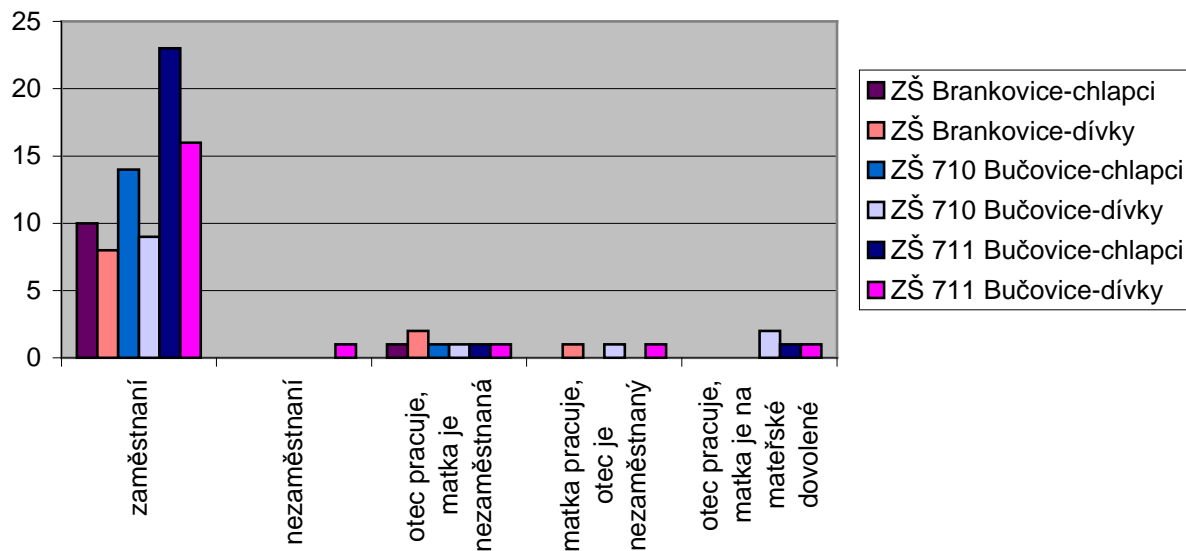
Na položené otázky týkající se domácího násilí, jaká je povědomost žáků o DN, zda ví, co je domácí násilí, kdo může být obětí či agresorem domácího násilí, kde o tomto pojmem slyšeli, zda se setkali s domácím násilím, na které instituce by se v případě toho, že by byli svědky či oběťmi DN obrátili. Na tyto a další otázky respondenti odpovídali následovně:

S kým žiješ?

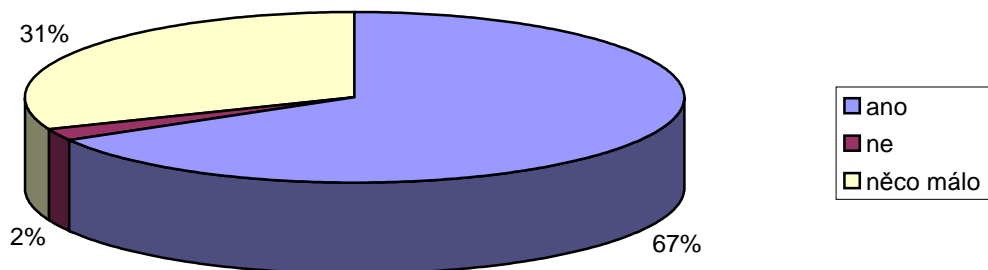
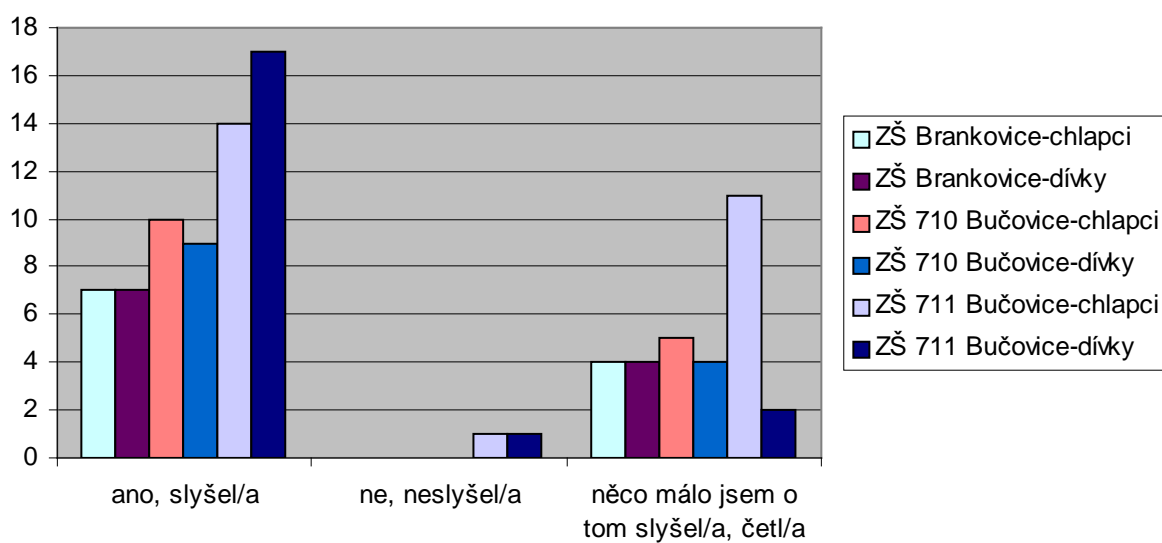
S kým dítě žije v rodině, respondenti odpověděli takto: ve společné domácnosti s oběma rodiči (61%), následně pouze s matkou (27%), matkou a jejím partnerem (6%), dvě děti uvedly, že žijí u prarodičů (4%) a jeden chlapec uvedl, že žije ve společné domácnosti pouze s otcem (2%).

Rodiče jsou?

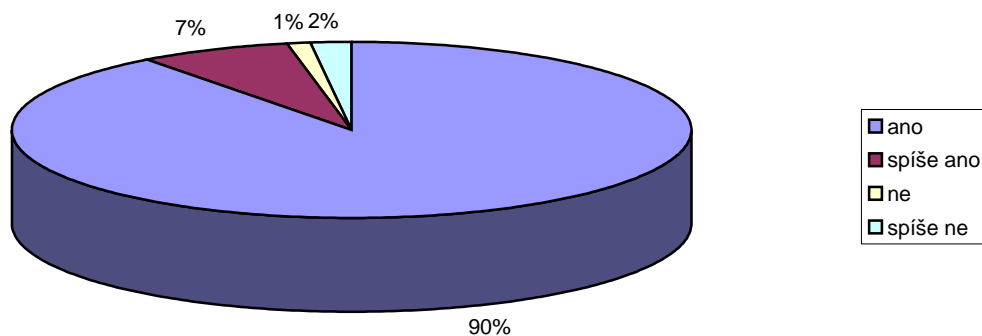
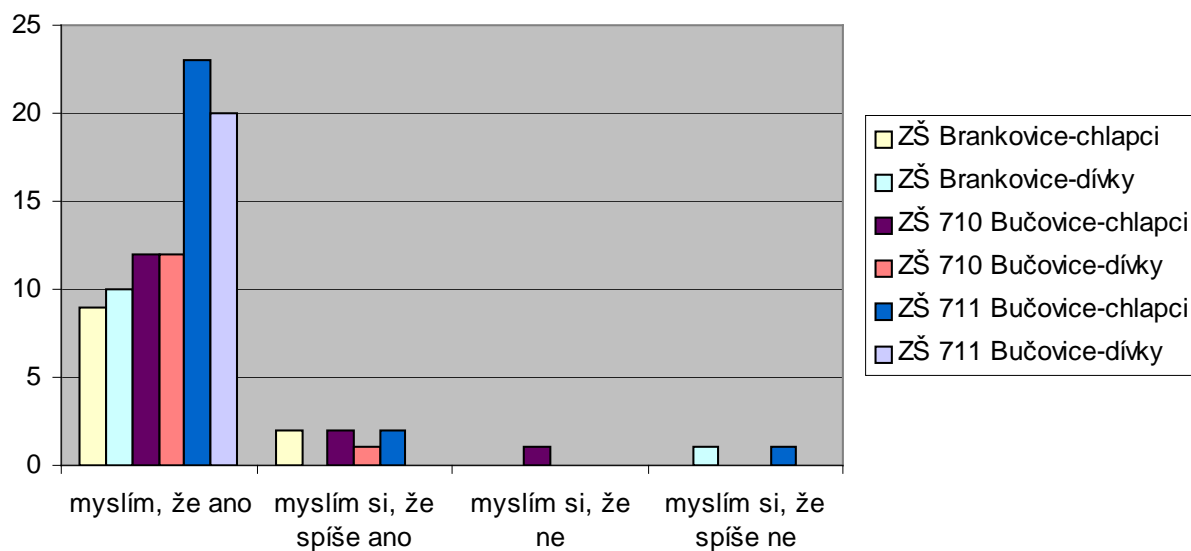
Většina rodičů oslovených respondentů jsou zaměstnaní (85%), nezaměstnaných (1%), otec pracuje, matka je nezaměstnaná (7%), matka pracuje, otec je nezaměstnaný (3%), otec pracuje a matka je na mateřské dovolené (4%).

Slyšel/a jsi někdy o domácím násilí?

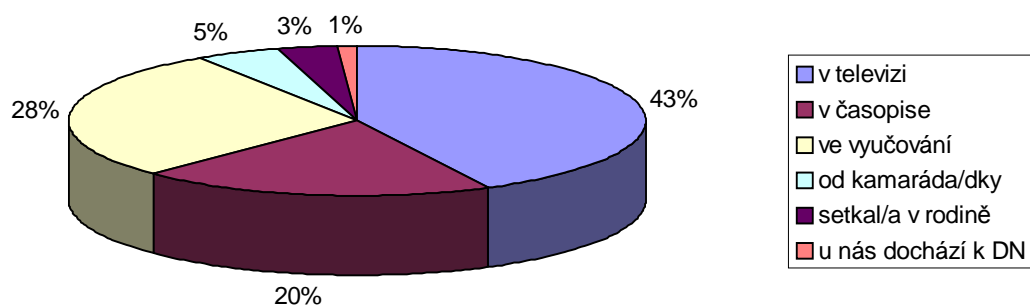
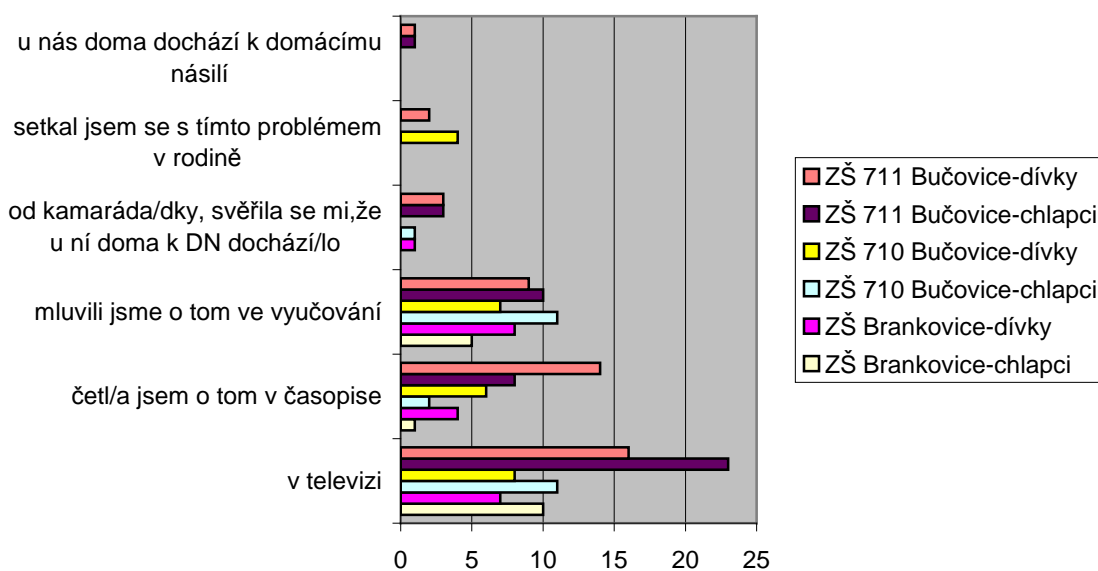
O domácím násilí slyšelo celkem 67 % respondentů, vůbec neslyšela 2% respondentů a něco málo o domácím násilí slyšelo 31%.

Myslíš si, že domácí násilí je vážný problém?

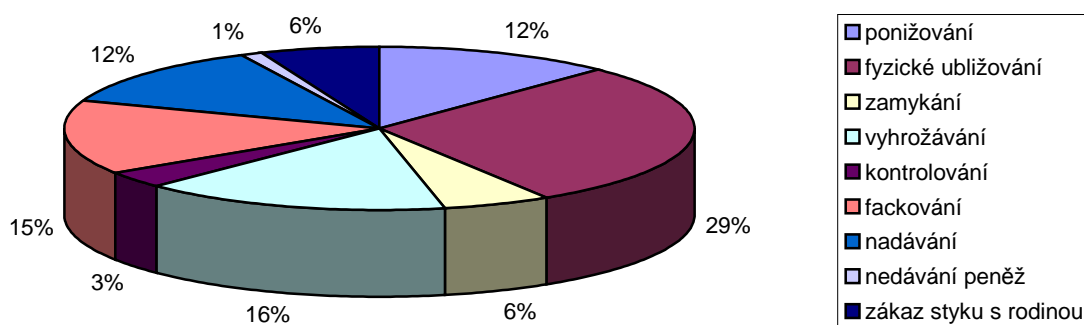
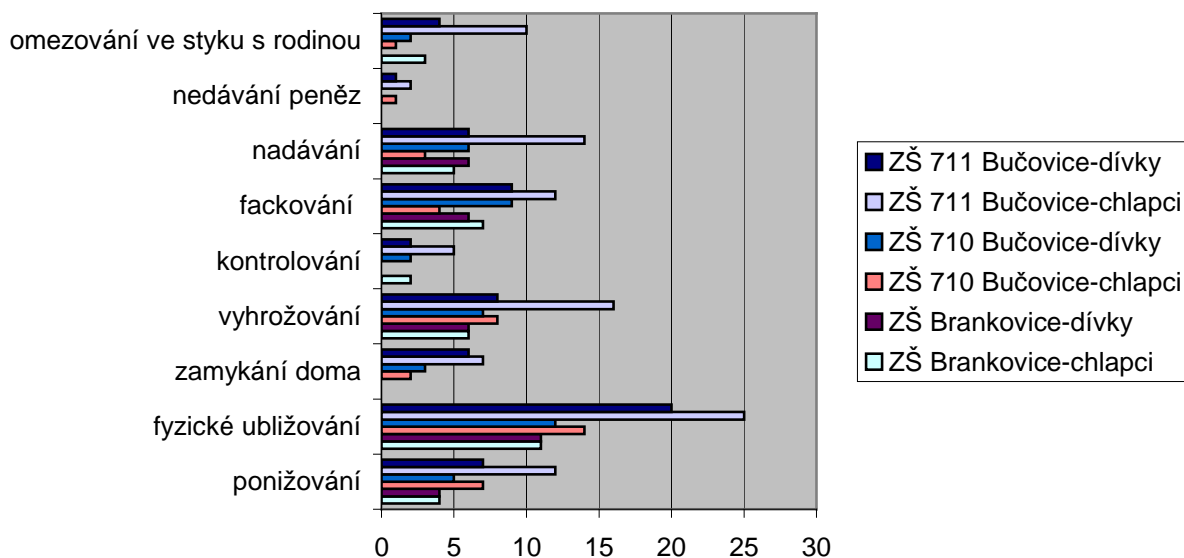
Z celkového počtu oslovených respondentů se domnívá, že domácí násilí je vážný problém 90 % respondentů, spíše ano 7 %, 1 % si myslí, že domácí násilí není vážný problém, a že spíše není problémem domácí násilí, odpověděla 2 % respondentů.

Kde jsi slyšel/a o domácím násilí?

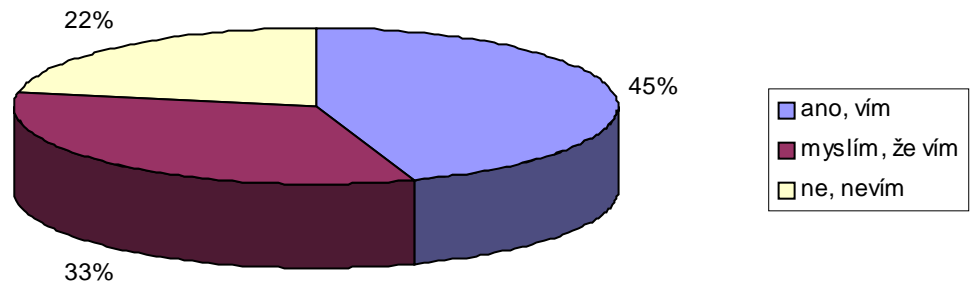
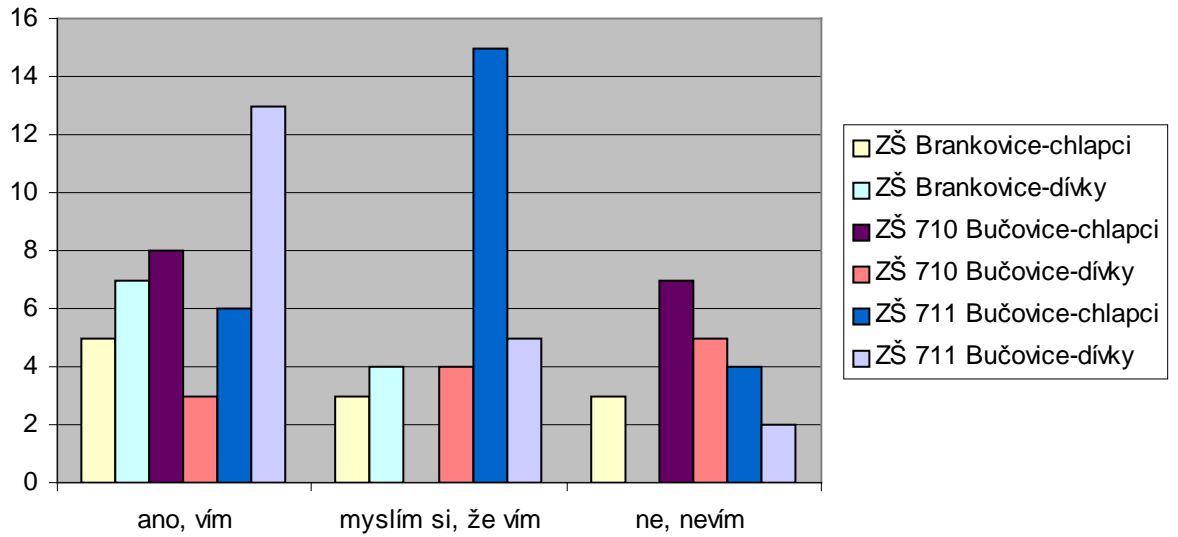
Z provedeného výzkumu vyplynulo, že o domácím násilí slyšeli respondenti v televizi (43%), četli v časopise (20%), povídali si o DN ve vyučování (28%), slyšel o tom od kamaráda/kamarádky, která se svěřila, že u ní doma k domácímu násilí dochází (5%), setkal se s tímto problémem v rodině (3%) a v rodině respondentů dochází k domácímu násilí (1%).

Co si myslíš, že je domácí násilí?

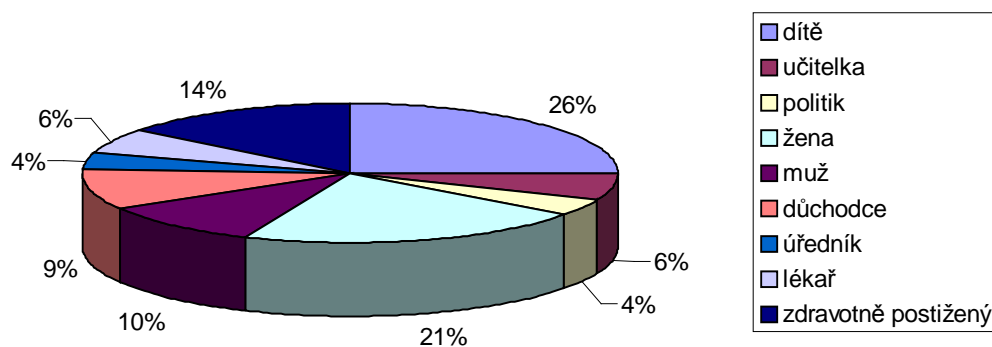
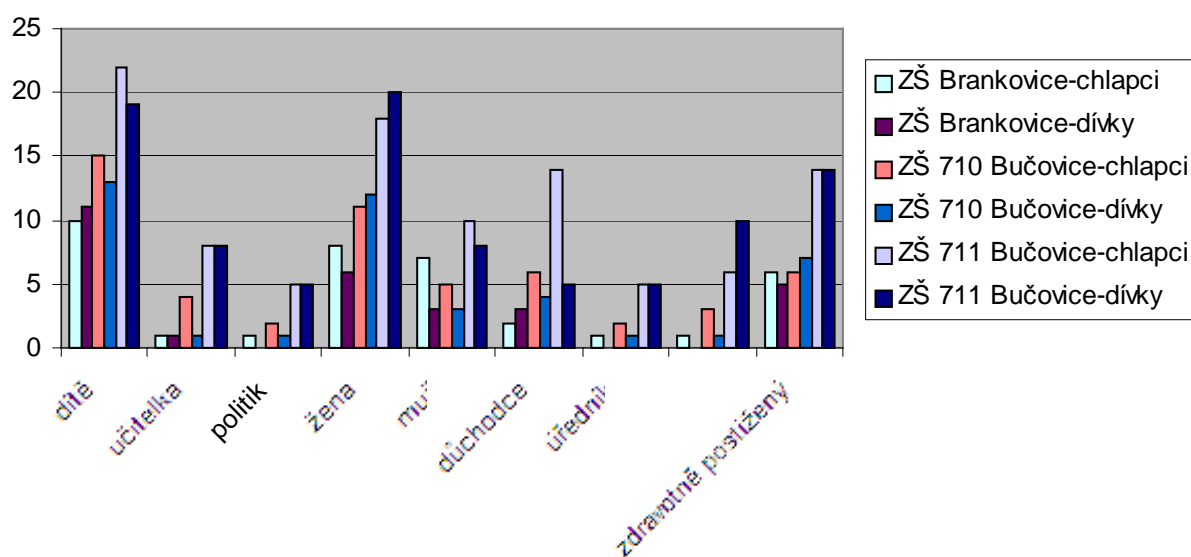
Na otázku, co si myslíš, že je domácí násilí, oslovení respondenti uvedli, že je to ponižování (12%), fyzické ubližování (29%), zamykání doma, nedovolí mu kamarády/kamarádky (6%), vyhrožování (16%), kontrolování (3%), fackování (15%), nadávání (12%), nedávání peněz (1%), omezování ve styku s rodinou (6%).

Viš, kdo může být obětí domácího násilí?

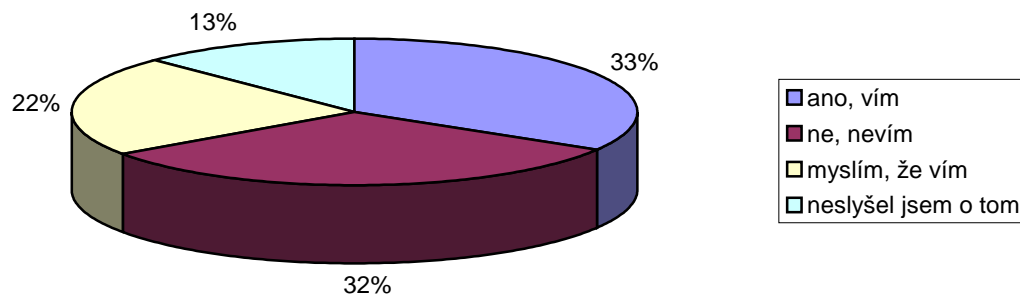
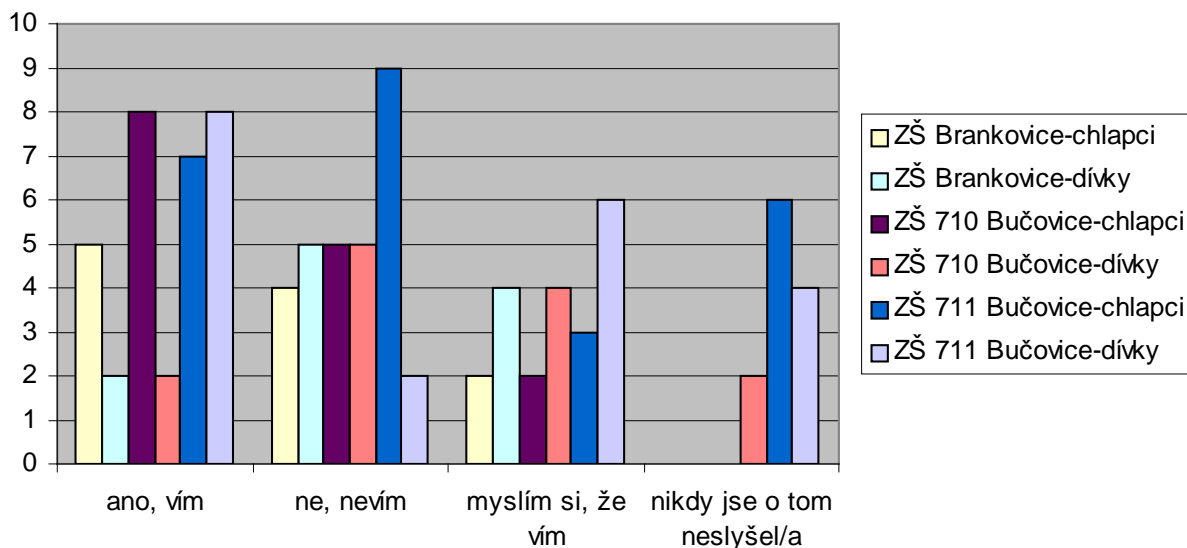
Kdo je obětí domácího násilí odpovědělo z 96 respondentů - ano, vím (45%),
myslím, že vím (33%), ne, nevím (22%).

Myslíš si, že obětí domácího násilí může být?

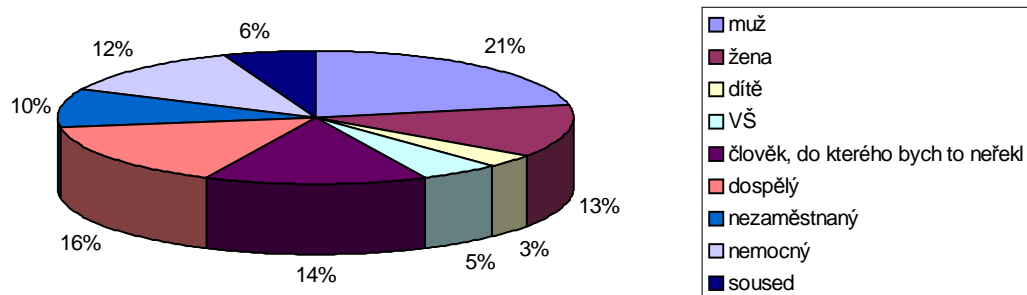
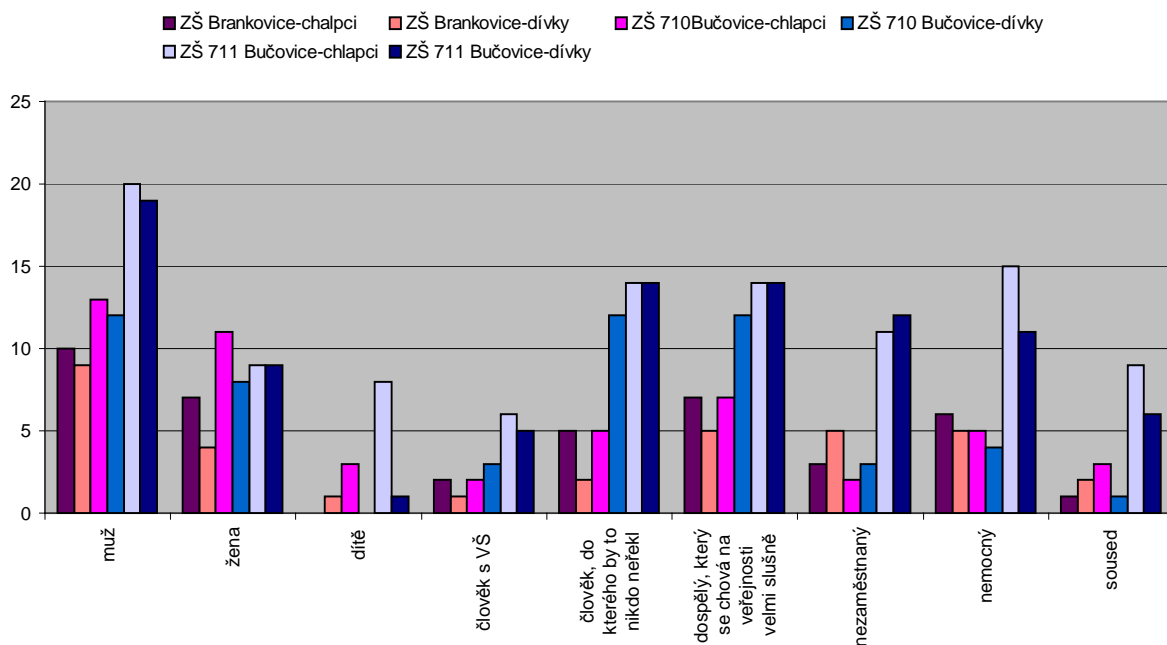
Na otázku „Myslíš si, že obětí domácího násilí může být“ z výzkumného vzorku odpověděli respondenti, že obětí může být dítě (26%), učitelka (6%), politik (4%), žena (21%), muž, (10%), důchodce (9%), úředník (4%), lékař (6%), zdravotně postižený (14%).

Víš, kdo je agresorem v případě DN?

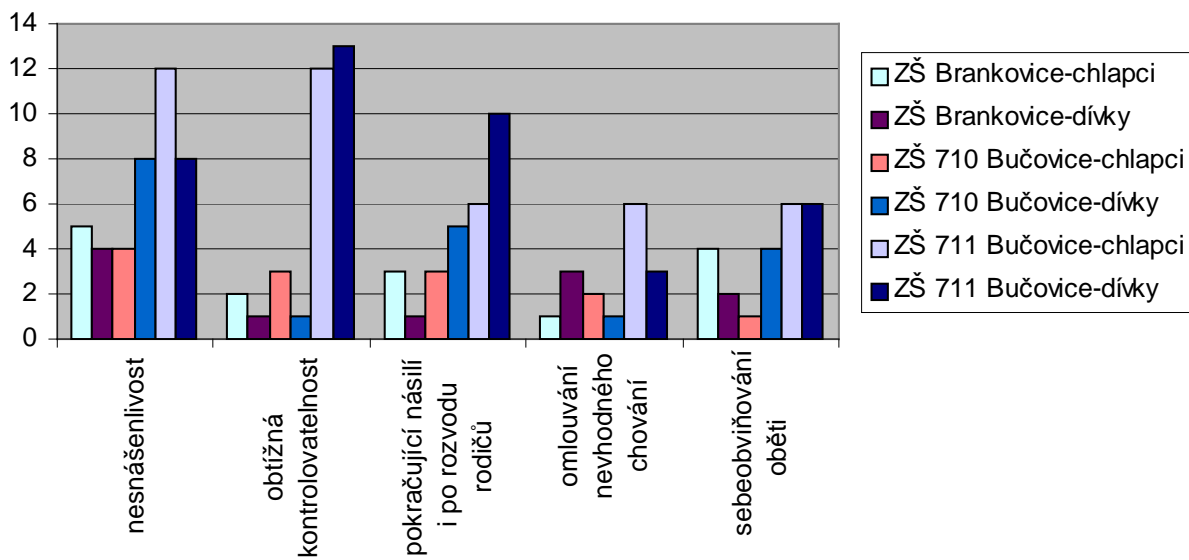
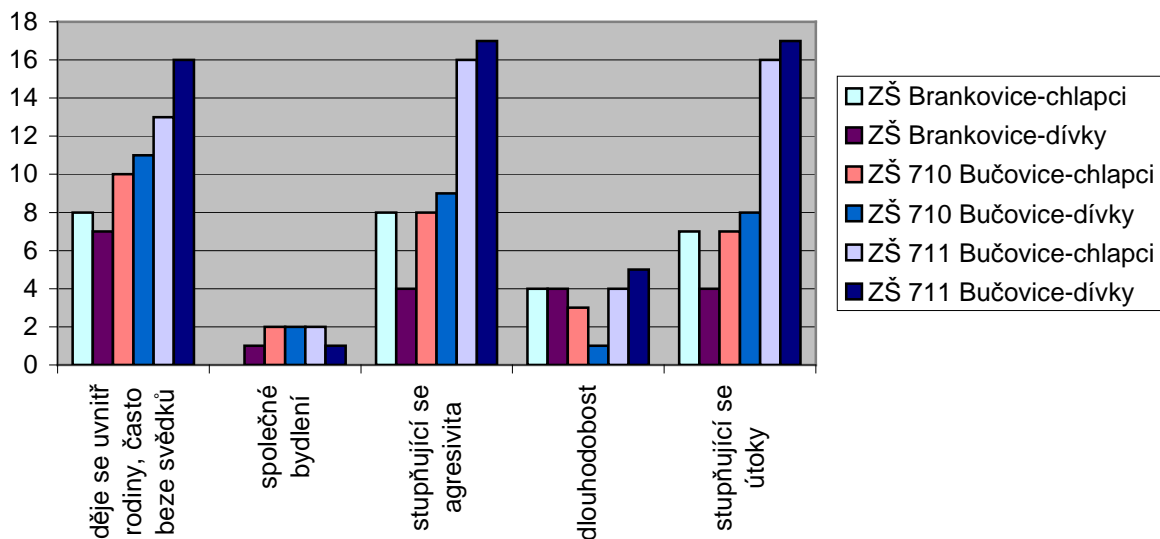
Ano, vím, kdo je agresorem v případě domácího násilí, odpovědělo 32 respondentů (33%), ne, nevím odpovědělo 30 respondentů (32%), myslím si, že vím, odpovědělo 21 respondentů (22%), nikdy jsem o tom neslyšel/a odpovědělo 12 respondentů (13%).

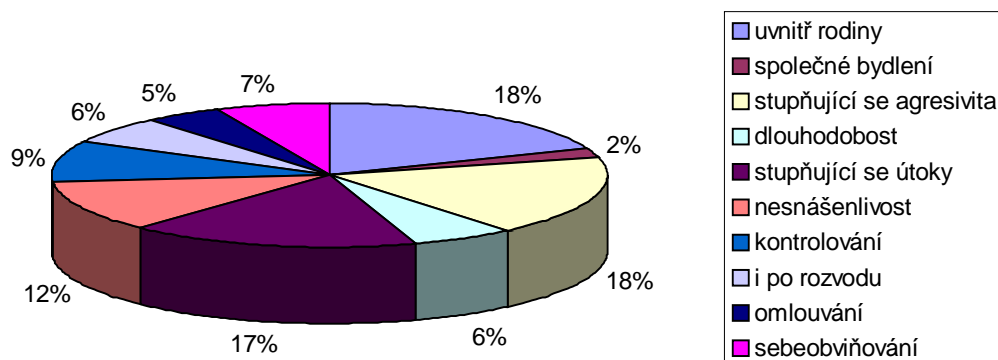
Myslíš si, že agresorem/násilníkem může být?

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že respondenti se domnívají, že agresorem/násilníkem může být muž (21%), žena (13%), dítě (13%), vysokoškolsky vzdělaný člověk (5%), člověk, do kterého ho by to nikdo neřekl (14%), dospělý, který se na veřejnosti chová velmi slušně, ale doma se chová úplně jinak – nadává, křičí a ubližuje (16%), nezaměstnaný (10%), nemocný člověk (12%) a soused (6%).

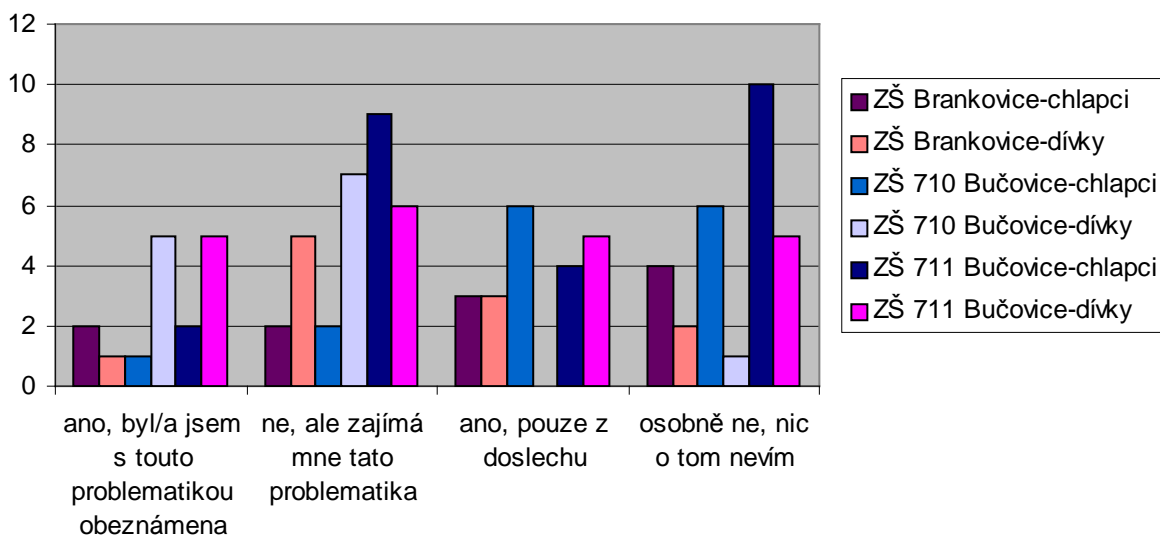
Znáš nějaké charakteristické znaky domácího násilí?

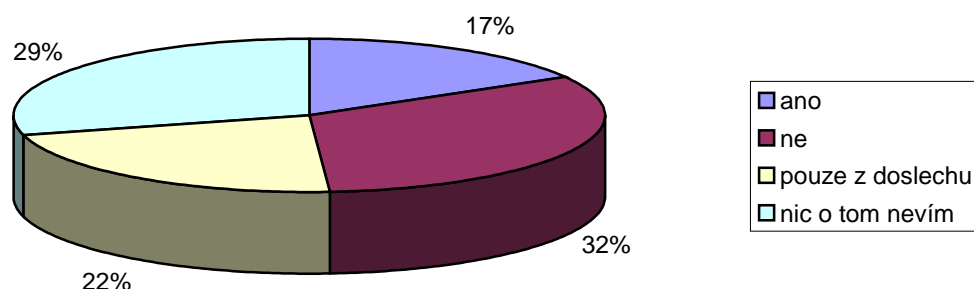

Mezi charakteristické znaky domácího násilí respondenti považují, že se domácí násilí děje uvnitř rodiny (18%), společné bydlení (2%), stupňující se agresivita (18%), dlouhodobost (6%), stupňující se útoky (17%), nesnášenlivost (12%), obtížná kontrolovatelnost (9%), pokračující násilí i po rozvodu rodičů (6%), omlouvání nevhodného chování (5%), sebeobviňování oběti (7%).

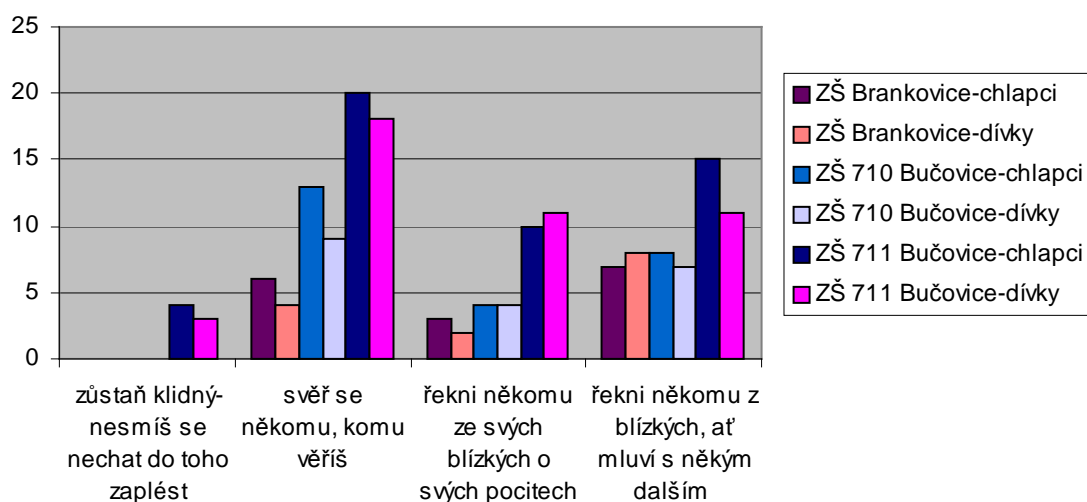
Setkal/a jsi se s domácím násilím?

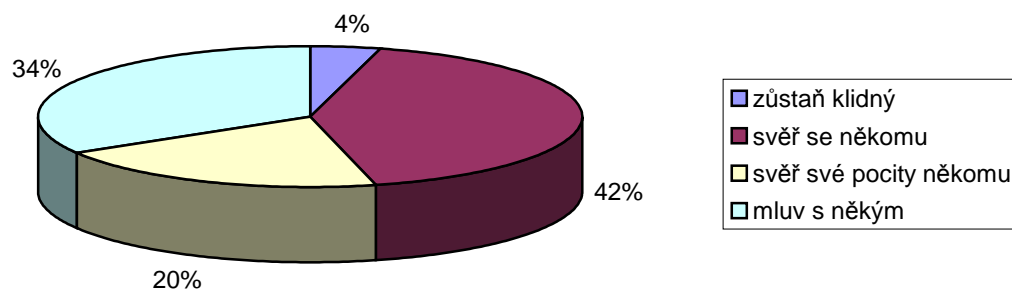

Na otázku setkal/setkala si se s domácím násilím respondenti uvedli, ano, byl/a jsem s touto problematikou obeznámena (17%), ne, ale tato problematika je zajímavá (32%), setkali se s pojmem domácí násilí, ale pouze z doslechu (22%), osobně se s domácím násilím nesetkali a nic o této problematice neví (29%).

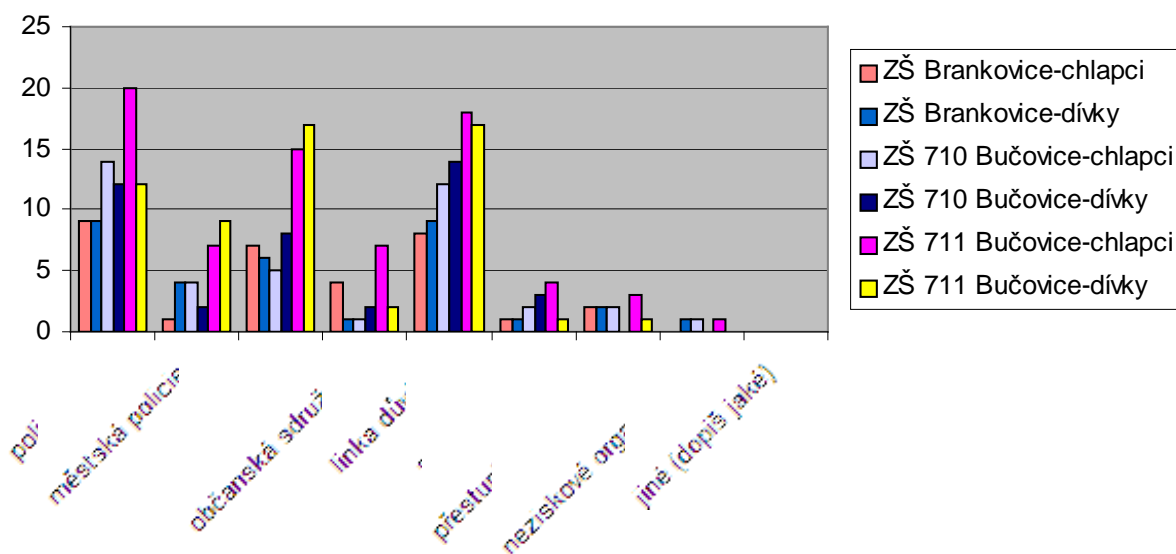
Co by měl říct ten, kdo žije s domácím násilím?

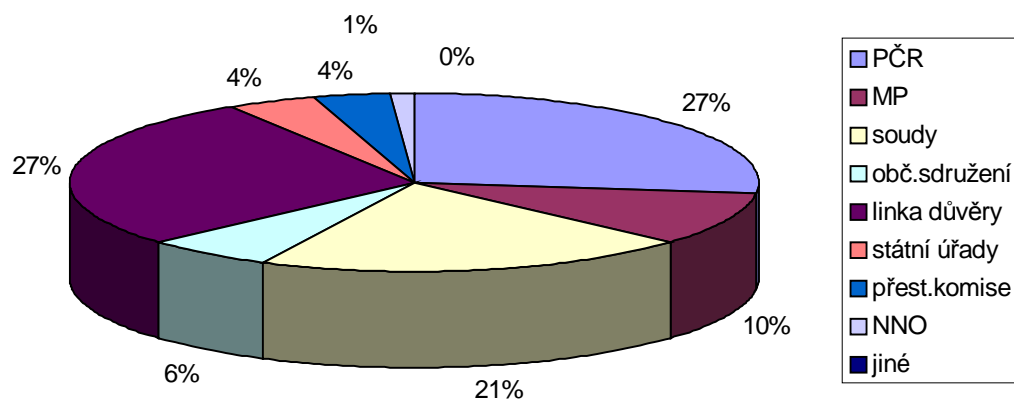

Ten, kdo žije s domácím násilím, by měl podle respondentů říct, zůstaň klidný, nesmíš se nechat do toho zaplést (4%), svěř se někomu, komu věříš (42%), řekni někomu ze svých blízkých o svých pocitech (20%) a řekni někomu z blízkých, ať mluví s někým dalším, jsou tu lidé, kteří umí pomoci (34%).

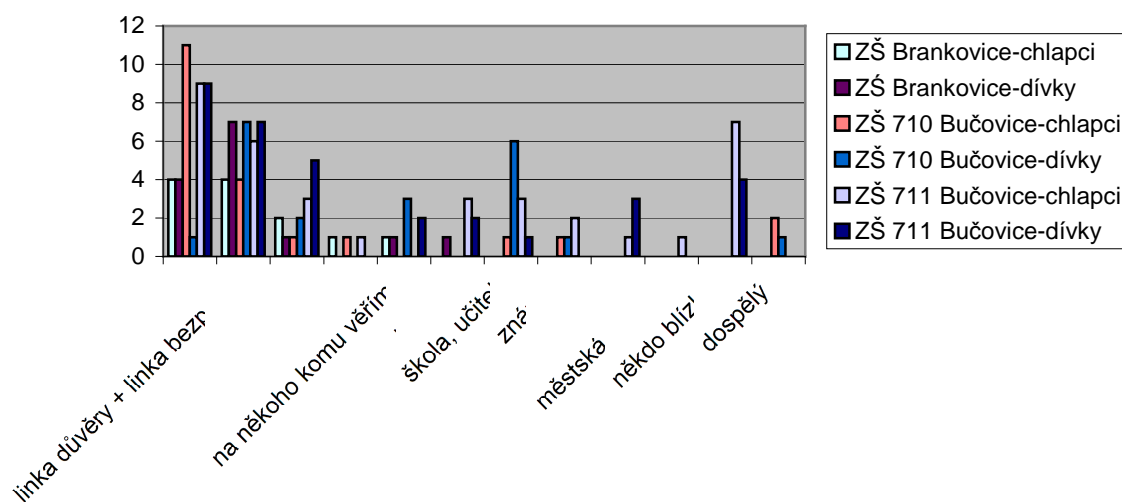
Uved'te tři instituce, které nejvíce zasahují do řešení problému DN?

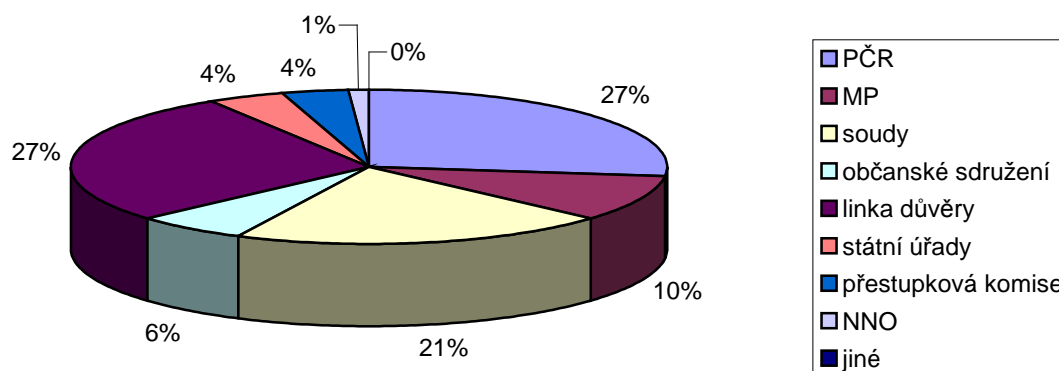

Mezi organizace, které nejvíce zasahují do řešení problémů domácího násilí, podle respondentů patří: Policie ČR (27%), linka důvěry (27%), soudy (21%), městská policie (10%), občanská sdružení (6%), státní úřady (4%), přestupkové komise (4%), neziskové organizace (1%) a do volné odpovědi, jaké ještě mohou organizace do řešení problémů domácího násilí zasahovat, respondenti neuvedli (volná odpověď 0%).

Kam by jsi se obrátil pro pomoc, kdybys ses Ty nebo Tvůj kamarád setkal s DN?

V případě, že by se oslovení respondenti (nebo jejich kamarádi) setkali s domácím násilím, nejčastěji by se obrátili na Policii ČR (29%), dále na linku důvěry (26%), na rodinu (10%), na učitele ve škole (8%), na blízkého člověka (8%), na někoho komu věří (4%), na známého (3%), na kamaráda (3%), na nějakou dospělou osobu (2%), na sociální odbor (2%), na městskou policii (1%). Někteří respondenti dokonce uvedli, že vůbec neví, na koho by se obrátili, v případě, že by se setkali s domácím násilím (4%).

Na otázku, zda by respondent chtěl sdělit něco sám, byly odpovědi velice různé. Jednalo se o volnou odpověď, kde mohli respondenti uvést, co sami chtěli. Ve většině dotazníků tato otázka zůstala bez odpovědi, někteří respondenti uvedli, že na otázku nechtějí odpovědět. Někteří respondenti však na otázku odpověděli, v odpovědi uvedli, co v rodině zažili. V odpovědích jsem se setkala s tím, že dědeček bil a psychicky týral babičku, dokonce v jedné odpovědi jsem zjistila, že otec psychicky týral celou rodinu, až nakonec matka podala žádost o rozvod. Po rozvodu se situace v rodině uklidnila. Dále jednou z odpovědí byla i tato odpověď: „maminka si tím prošla, nikomu bych to nepřála“ a také „mojí kamarádce se to stalo, nevlastní otec ji bil.“

Někteří respondenti reagovali slovy: „ne, nic nepovím“ nebo „je to hrozné, když se to děje ve Vaší rodině,“ ale také v jedné odpovědi bylo uvedeno: „nechci, bojím se.“ Rovněž jsem se setkala s odpovědí: „jak poznám přísnou výchovu od domácího násilí.“ Tyto odpovědi se mi jeví velmi zvláštní, mám za to, že signalizují, že v rodině těchto

respondentů pravděpodobně nebude něco v pořádku. Tyto poznatky považuji za velmi důležité.

V některých odpovědích se respondenti vyjadřují k problému domácího násilí, kde uvádějí: „je to surovost,“ nebo „nechci se s domácím násilím nikdy setkat,“ nebo „nemělo by se to dít, a ti, kteří se domácím násilím zabývají (vyznají), aby se zajímali, kde a co se děje.“

Z provedeného výzkumu na třech základních školách v územně samosprávním obvodě města Bučovice bylo zjištěno, že z 96 vyhodnocených dotazníků se v rodině setkala s domácím násilím celkem 6 respondentů, ve 2 případech respondenti – děti uvedly, že u nich k domácímu násilí v rodině dochází a v 8 případech respondenti uvedli, že se jim kamarádky či kamarádi svěřili s tím, že v jejich rodině se domácí násilí vyskytuje. Statisticky lze uvést, že z výzkumu vyplynulo, že asi 14% dětí má s domácím násilím nějaké zkušenosti. Tyto děti velmi dobře odpovídaly i na další otázky. V dotazníku přesně uvedly, kdo může být agresorem DN, kdo může být obětí DN a jak taková násilná osoba může ubližovat. Přesně uváděly, čím je domácí násilí specifické a jaké formy agresor může vůči oběti použít, na rozdíl od těch respondentů, kteří o domácím násilí nic neslyšeli, anebo jen velmi málo. Vcelku zarážející je ta skutečnost, že se o domácím násilí téměř vůbec na základních školách nemluví, přičemž učitelé mohou být první osoby, které mohou závažné skutečnosti v rodině rozkrýt, neboť dítě které je buď týrané, anebo je svědkem násilí, které je páčáno na jeho matce se odráží na jeho chování ve škole či školním prospěchu.

4.2 Strukturovaný a nestrukturovaný rozhovor s policisty

Cílem tohoto výzkumu bylo také provést rozhovor s policisty, kteří se zabývají domácím násilím. Osloveni byli celkem 4 policisté, z toho 2 policisté, kteří pracují u skupiny Domácího násilí Služby kriminální policie a vyšetřování PČR Městského ředitelství Brno, a dva policejní komisaři, kteří vyšetřují domácí násilí v okrese Vyškov na Krajském ředitelství Jihomoravského kraje Brno, územní odbor služby kriminální policie a vyšetřování Vyškov.

Skupina domácího násilí působí na Městském ředitelství Policie České republiky Brno od 1. 4. 2005. Tato skupina byla založena již v době, kdy domácí násilí nebylo

ještě zákonem upraveno. Důvodem zřízení specializované skupiny byla potřeba řešit problematiku domácího násilí specifickým přístupem, který tento psychopatologický jev vyžaduje. Tato skupina pracuje na území celého Brna.

Policisté ze skupiny domácího násilí Městského ředitelství Brno, se kterými byl prováděn rozhovor, pracují u skupiny DmN již několik let. Jeden jako vrchní inspektor, který působí ve skupině již od založení tj. od 1. 4. 2005, druhý policista pracuje u skupiny DmN asi po dobu 2,5 roku jako komisař. Oba policisté se tedy domácím násilím zabývají již delší dobu a mají dlouhodobé zkušenosti.

Policisté, kteří se zabývají domácím násilím, respektive domácí násilí šetří v rámci trestního řízení na okrese Vyškov, pracují na Krajském ředitelství Jihomoravského kraje Brno, územní odbor služby kriminální policie a vyšetřování Vyškov. Byli osloveni 2 policejní komisaři. Jeden komisař pracuje u policie více jak 15 let, druhý asi 9 let. Domácí násilí šetří od doby, kdy tento pojem byl upraven legislativně.

Všem policistům byly položeny stejné otázky, na které odpovídali následovně:

1) Jak často se setkáváte s domácím násilím (bude označováno DN)?

Skupina DmN – oba policisté shodně odpověděli, že nelze přesně říci, jak často se s DN setkávají, případy se vyskytují v různých intervalech. Statistiky hovoří o tom, že za rok se vyskytuje DN jako trestný čin v desítkách případů a jako přešůpek se šetří asi ve stovkách případů.

SKPV Vyškov – rovněž oba policisté odpověděli, že nelze zcela přesně říci, jak často se s DN setkávají. Někdy je několik případů za půl roku, někdy žádný.

2) Jak často jsou děti svědky či oběťmi DN?

Skupina DmN – děti jako svědci či oběti DN se vyskytují asi v polovině případů, které skupina DmN Brno šetří. Ve většině případů jsou děti spíše svědky domácího násilí než oběťmi.

SKPV Vyškov – děti jako svědci se v domácím násilí s určitostí vyskytují asi v polovině případů, kterými se zabývají. Děti jako oběti pokud se v domácím násilí vyskytují,

tak je trestní řízení proti násilné osobě zahajováno jako týrání svěřené osoby podle § 215 trestního zákona, není šetřeno jako domácí násilí podle § 215 a trestního zákona.

3) Kdo je zejména pachatelem DN – osoba s vysokoškolským, středoškolským, odborným či základním vzděláním?

Skupina DmN – policisté uvádějí, že statisticky na vzdělání u pachatelů nezáleží, ze statistik se to i potvrzuje. Ze čtvrtiny případů jsou pachateli DN vysokoškolsky vzdělaní lidé. Tito lidé mají určité své jistoty, a proto se u nich DN nevyskytuje tak často. Domácí násilí se spíše objevuje u sociálně slabších rodin, lidí bez práce, se slabým sociálním zázemím. V těchto rodinách se DN vyskytuje častěji, ale není to pravidlem.

SKPV Vyškov – policisté uvádějí, že v případech, které šetří, jsou pachateli domácího násilí spíše simplexní osoby a osoby se základním vzděláním. V jednom případě šetřili DN násilí, kdy pachatelem byl vysokoškolsky vzdělaný člověk.

4) Je oběť domácího násilí spíše osoba s vysokoškolským, středoškolským, odborným či základním vzděláním?

Skupina DmN – u obětí je vzdělání stejné jako u pachatelů, většinou jsou na stejné úrovni, mají stejné sociální zázemí. Pouze v jednom případě se policisté setkali s tím, že pachatelem byla vysokoškolsky vzdělaná osoba a oběť měla základní vzdělání. V tomto případě se projevilo to, že pachatel uplatnil svoje vzdělání vůči oběti. Dal jí najevo, že má určitou pozici a moc. Oběť svým chováním ponižuje.

SKPV Vyškov – oběti měly spíše základní a středoškolské vzdělání.

5) Kdo je zejména pachatelem a obětí DN v případech, se kterými jste se setkali? Muži, ženy nebo děti?

Skupina DmN – stejně jako v předchozích odpovědích policisté uvádějí, že oběťmi domácího násilí jsou převážně ženy, ve dvou případech byl obětí DN muž. Děti jako oběti DN se vyskytují velmi málo, ve většině případů jsou ale děti svědky DN.

V případě domácího násilí v rodině, kterého jsou přítomny děti a přitom nejsou obětí pachatele, jsou touto situací ovlivněny. V případech, se kterými se policisté setkali, a obětí jsou děti, konkrétní jednání pachatele směřuje i vůči dětem, to znamená, že pachatel útočí jak na ženu, tak i na děti. Pachatel je schopen útočit proti manželce, ale vůči dětem si to nedovolí. Děti bývají ze strany pachatele používány jako psychologický prvek proti oběti.

SKPV Vyškov – policisté uvádějí, že rovněž i oni se setkávají nejvíce s tím, že oběťmi jsou spíše ženy. Pouze v jednom případě syn týral své rodiče, ale ten byl již zletilý. Pokud jsou oběťmi děti, bývají pachateli oba rodiče. V tomto případě však nejedná o domácí násilí, ale o týrání svěřené osoby.

6) V jakém vzájemném poměru je pachatel a oběť? (manželský, druh - družka, rodič a dítě)

Skupina DmN – nejvíce se vyskytuje domácí násilí u osob žijících v poměru druh-družka, poté v manželském vztahu. Následně děti vůči rodičům (spíše v období zletilosti). Pokud je pachatelem DN žena, tak to násilí bývá ve vztahu dcera vůči matce. V jednom případě policisté šetřili DN, kdy pachatelkou byla žena, a obětí byl muž. Drtivou většinou pachatelů tvoří mužská populace.

SKPV Vyškov – domácí násilí převládá v manželském vztahu. Domácí násilí v poměru druh – družka, neřešil jeden komisař vůbec, druhý pouze v jenom případě.

7) Jak dlouho trvalo DN, než došlo k jeho šetření?

Skupina DmN – odpovědět na tuto otázku bylo pro policisty velmi těžké. Oba uvedli, že u každé oběti j doba trvání domácího násilí jiná. Shodují se v tom, že se jedná o domácí násilí až v době, kdy chování pachatele cítí poškozená osoba jako příkoří, které je vůči ní pácháno.

SKPV Vyškov – policisté uvádějí, že u každého případu se začalo vyskytovat násilí v jiném období. Např. při narození dítěte, ztrátou zaměstnání pachatele, nástupem ženy po mateřské dovolené do zaměstnání, z důvodu žárlivosti atd.

8) Vyskytuje se v případě DN problém zneužívání návykových látek jak u pachatele, tak i u oběti? Pokud ano, o jaké návykové látky se jedná, které zneužívají nejčastěji.?

Skupina DmN – o nejčastěji se vyskytuje problém alkoholu, u pachatele. Drogy se vyskytují v menší míře. Pokud jsou zneužívány, jedná se především o marihuanu. V jednom případě pachatel konzumoval léky, které oběť užívala ze zdravotních důvodů. Pachatel pak při šetření tvrdil, že oběť léky zneužívá, je zfetovaná a on se následně musí starat o děti. Ze znaleckého posudku však vyplynulo, že léky zneužíval pachatel.

Pokud se jedná o oběť, tak se setkali policisté i s tím, že oběť požívala spíše alkoholické nápoje. Odůvodňovala to tím, že musela začít pít, protože již násilí od partnera nemohla vydržet, v alkoholu viděla únik z bezvýchodné situace. Pachatel byl rád, že oběť alkohol zneužívá, protože měl nad obětí nadvládu.

Policisté se setkali také s tím, že pachatel i oběť byli alkoholicí. V tomto případě byl pachatel stíhán vazebně. Problém se v tomto případě vyskytl v tom, že pachatel se nacházel ve 3 fázi Jelínka, a při přijetí do vazby se u něho objevily abstinenci příznaky. Poté, co pachatel byl vzat do vazby, oběť přestala pít, protože, jak uváděla, již neměla důvod k tomu, aby pila.

SKPV Vyškov – ano, nejčastěji se vyskytuje u pachatelů problém zneužívání alkoholických nápojů. Rovněž se také setkávají se zneužívání návykových látek, především pervitinu, ale týká se to spíše mladší populace, max. do 40 let.

9) Jaká forma DN se nejvíce opakuje v případech, se kterými jste se setkali (fyzické, psychické, ekonomické, sexuální, emocionální)?

Skupina DmN – velmi často se objevuje kromě fyzického násilí také hodně ekonomické násilí, kdy oběť je závislá na pachateli finančně. V takových případech, kdy je oběť např. v domácnosti, pachatel nechce připustit, aby šla oběť pracovat, aby se dostala do kolektivu. Podstata je v tom, aby si tak udržel moc nad obětí. Rovněž se také objevuje emocionální násilí, ale ve většině případů jsou zastoupeny všechny formy DN najednou.

SKPV Vyškov – jeden z komisařů uvedl, že se vyskytuje násilí psychické, následně fyzické. Sexuální a emocionální by zařadil na stejnou úroveň. Druhý komisař uvedl,

že v jeho případech se nejvíce vyskytuje psychické násilí, poté emocionální. Fyzické a ekonomické jsou v četnosti srovnatelné.

10) Museli jste šetřit domácí násilí opakovaně?

Skupina DmN – ano, museli jsme šetřit domácí násilí opakovaně, ale není to tak častý jev.

SKPV Vyškov – pokud se v rodině vyskytlo násilí, bylo řešeno jako přestupek přestupkovou komisí města nebo jako trestný čin ublížení na zdraví. S opakovaným domácím násilím se komisaři nesečkali.

11) Policisté šetří trestné činy, které jsou podmíněné souhlasem poškozeného osoby, u DN násilí souhlasu není potřeba, jaké s tím máte zkušenosti? Nečiní Vám problémy, když poškozená osoba přestane spolupracovat? Stává se, že poškozená osoba nespolupracuje?

Skupina DmN – v jedné třetině případů se policistům stává, že oběť přestane v průběhu šetření spolupracovat. To je však problém, se kterým se policisté musí vypořádat, musí zajistit důkazní materiál jinou cestou, např. dotazem u sousedů, na pracovišti apod. Pokud se nepodaří dostatek důkazů zajistit a prokázat pachateli, že se dopouštěl domácího násilí, řízení je následně zastaveno či odloženo. V případě domácího násilí jsou velmi často děti jedinými svědky DN, a jsou to právě děti, které mohou svojí výpovědí pachatele usvědčit.

Oběť může využít práva odepřít výpověď, podle § 100 trestního zákona, což znamená, že právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém. Svědek má právo odepřít výpověď, podle § 100 odst. 2 trestního zákona, jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, ale jen ve fázi prověřování, jinak hrozí nebezpečí trestního stíhání. Ve většině případů to jsou osoby, které mohou k celé záležitosti něco říct. Toto jednání by se dalo postihovat, kdyby si všechny skutečnosti poškozená osoba vymyslela, ale v případě, že policie ví, že k násilí v rodině dochází, problém je v tom, jak to násilí prokázat. I když je TS zahájeno, pokud jsou jiné možnosti jak násilí

v rodině prokázat, např. znalecké posudky, výpovědi jiných osob, výpověď poškozené, je nutné všechny tyto kroky provést, aby bylo dostatek podkladů pro soud.

Policisté uvádějí, že se jim v jednom případě dokonce i stalo, že poškozená osoba vypovídala na policii, ale u soudního jednání již ne. Problémem trestní řádu, je trestní oznámení, kdy poškozená vypovídá. Následně je zahájeno trestní stíhání a poškozená vypovídá do protokolu na policii jako svědek. Výpověď v trestním řízení je brána jako důkaz, ze strany policie je poškozená osoba vyslechnuta jako svědek, a poškozená osoba je ve vztahu k obviněnému. Soud výpověď svědka může u soudu přechýst, pokud poškozená jako svědek nevyužije § 100 trestního zákona při trestním řízení (odmítne vypovídat) a tohoto práva využije následně až u soudu. Velmi často se dostává policie do důkazní nouze, jde o to, aby důkazy byly nějakým způsobem zajištěny. Když se oběť nedostaví k soudnímu znalci sama, tak ji např. předvede ke znalci policie. Dostavit se ke znalci k psychologickému vyšetření je povinností poškozené osoby.

Policisté uvedli, že se jim to stalo pouze jedenkrát, že oběť přestala spolupracovat. Poškozená svoje tvrzení následně u soudu popřela. Pokud z důkazních prostředků byla její výpověď u soudu byla považována za nepravdivou, začala později tvrdit, že byla k výpovědi policisty donucena. Policisté byli následně předvoláni jako svědci k soudnímu jednání. Vzhledem k tomu, že policie měla podloženo vše důkaznými prostředky, např. znaleckými posudky, výpovědi poškozené osoby jako svědka apod., byl pachatel nakonec městským soudem uznán vinným a odsouzen.

SKPV Vyškov – policisté uvádějí, že je dobré, když se oběti vyslychají v rámci přípravného řízení do protokolu o výslechu svědka, a to z toho důvodu, kdyby oběť DN přestala spolupracovat. Pokud by se tak stalo, může být její výpověď u soudu použita jako důkaz v trestním řízení. Oběti často následky jednání pachatele bagatelizují, omlouvají ho, nechtějí mu ublížit, i když si přejí, aby násilí skončilo.

12) V případě, že byl pachatel vykázán, v kolika případech došlo k trestnímu stíhání a následně k odsouzení?

Skupina DmN – vykázání využívá policie paralelně, následně je možné podat podnět k návrhu na vzetí do vazby. Vykázání samo o sobě může násilí řešit, pokud policisté mají tolik důkazů, aby vykázání sami o sobě provedli.

Pokud je případ závažný, podávají policisté na státní zastupitelství podnět na vzetí pachatele do vazby. Ve většině případů je pachatel odsouzen k odnětí svobody na 3 roky, s podmíněným odkladem, současně mu je uložen dohled probačního úředníka. Ve dvou případech byl uložen pachateli trest v horní hranici sazby 5 let. Pokud je prokázán u pachatelů domácího násilí alkohol, je jim současně v rozsudku soudu uloženo ochranné léčení v ústavní formě, nebo ochranné léčení v ambulantní formě. V několika případech se setkali i s tím, že vzetí do vazby bylo nahrazeno slibem. Ve dvou případech byli pachatelé nakonec vzati do vazby, porušili podmínky vykázání.

SKPV Vyškov – vykázání provádějí policisté z Obvodního oddělení Policie ČR, trestní stíhání následně provádí SKPV. V jednom případě byl pachatel DN vzat do vazby, v ostatních bylo zahájeno trestní stíhání. I když policie prokáže pachateli domácí násilí, není zcela jisté, že bude za domácí násilí soudem odsouzen. V jednom případě byl ze znaleckého posudku zjištěn syndrom týrané oběti. Bývalé manželky vypovídaly, že se pachatele bály, ale přesto byl pachatel u soudu zproštěn obžaloby.

13) Kdo byl oznamovatelem DN? Jakým způsobem bylo domácí násilí odhaleno?

Skupina DmN – ve většině případů je oznamovatel domácího násilí poškozená osoba (oběť). V ostatních případech DN byl oznamovatelem soused a škola. U oznámení, které učinila škola, se však DN neprokázalo.

SKPV Vyškov – policisté uvedli, že oznamovatelem domácího násilí byla ve většině případů poškozená osoba (oběť). V jednom případě byla oznamovatelkou DN sestra oběti a svědci domácího násilí (zletilé děti). Rovněž asi v jednom případě to byla rodina, která oběť přinutila, aby domácí násilí nějakým způsobem řešila.

14) V kolika případech byl zjištěn syndrom týrané oběti?

Skupina DmN – asi v polovině trestních stíhání byl zjištěn syndrom týrané oběti. Ze znaleckých posudků však někdy vyplývá, že se objevují pouze příznaky a syndrom týrané oběti se vyvine dodatečně.

SKPV Vyškov – policisté uvádějí, že syndrom týrané oběti se jim vyskytuje ze znaleckých posudků skoro u všech případů.

15) V kolika případech byla u oběti zjištěna posttraumatická stresová porucha?

Skupina DmN – rovněž v polovině případů byla ze znaleckých posudků zjištěna posttraumatická stresová porucha.

SKPV Vyškov – v polovině případů byla zjištěna posttraumatická stresová porucha u oběti DN. Většinou všechny oběti v průběhu šetření navštěvují psychologické poradny či psychiatrické ambulance.

16) V kolika případech bylo domácí násilí řešeno vazebně?

Skupina DmN – oba shodně odpovídají, že asi v jedné čtvrtině případů byl pachatel vzat do vazby. Vždy, když byl podán soudu návrh na vzetí pachatele do vazby, soud tomuto návrhu vyhověl.

SKPV Vyškov – v jednom případě byl pachatel vzat v případě DN do vazby. Záleží na tom, v jakém stádiu je domácí násilí oznámeno. V případě akutního jednání pachatele může být podán ze strany policie návrh na vazbu. Otázkou však zůstává, zda soud rozhodne o uvalení vazby, či propustí pachatele na svobodu.

17) O jaký trest se jednalo v případě odsouzení pachatele DN?

Skupina DmN – ve většině případů byl pachatel odsouzen k odnětí svobody na 3 roky, s podmíněným odkladem. Současně mu byl uložen dohled probačního úředníka. Ve dvou případech byl uložen pachateli trest v horní hranici sazby 5 let. Poněvadž byl prokázán u pachatelů domácího násilí alkohol, bylo jim současně v rozsudku soudu uloženo ochranné léčení v ústavní formě nebo ochranné léčení v ambulantní formě.

SKPV Vyškov – policisté uvádějí, že ve většině případů je pachatel k trestu odnětí svobody, s podmíněným odkladem. Současně je pachatelům ukládán dohled probačního úředníka. V případě, že je pachatelům DN prokázáno požívání alkoholických nápojů,

je jim ukládáno současně s podmíněným trestem ochranné léčení buď v ústavní či ambulantní formě.

18) Pokud došlo k vykázání pachatele ze společného obydlí, porušil pachatel podmínky vykázání?

Skupina DmN – ano, ve dvou případech policisté řešili porušení podmínek vykázání.

SKPV Vyškov – ano, v jednom případě pachatel porušil podmínky vykázání, následně byl vzat do vazby pro maření úředního rozhodnutí. V jiných případech raději dobrovolně nastoupili léčení v protialkoholní léčebně.

19) Kolik se v rodině nacházelo dětí v případě DN?

Skupina DmN – nejčastěji se domácí násilí vyskytuje ve více početných rodinách.

SKPV Vyškov – nejčastěji se vyskytuje domácí násilí v rodinách, kde jsou dvě nezletilé děti. V jednom případě bylo dětí šest.

20) O jak staré děti se jednalo? Předškolního věku, školního věku nebo dospívající?

Skupina DmN – nejčastějšími svědky domácího násilí jsou děti, které navštěvují základní školu. Další variantou byly rodiny s dětmi předškolního a školního věku.

SKPV Vyškov – nejčastěji se domácí násilí vyskytuje v rodinách s dětmi předškolního a školního věku.

21) Spolupracovaly a vypovídaly děti v případech, kdy policie prováděla šetření ve věci DN?

Skupina DmN – ano. Pokud byly děti k případu domácího násilí vyslechnuty jako svědci, s policií spolupracovaly a k záležitosti týkající se DN vypovídaly.

SKPV Vyškov – pokud oběť domácího násilí s policií spolupracuje, tak policisté nezletilé děti nevyslýchají. Dále nejsou vyslýchány, pokud není důkazní nouze nebo nejsou oběťmi domácího násilí. Pokud ale jsou oběťmi DN, musí být děti vyslýchány a s policií spolupracují. V tom případě, pokud jsou děti oběťmi DN, je trestní stíhání zahájeno pro trestný čin týrání svěřené osoby.

22) Vyšly děti ze znaleckých posudků v případech domácího násilí jako věrohodné?

Skupina DmN – oba policisté uvádějí, že pokud je ve věci domácího násilí vypracován znalecký posudek, děti z těchto posudků vycházejí věrohodně. Sdělují však, že znalecké posudky se na děti dělají málo.

SKPV Vyškov – oba policisté rovněž uvádějí, že pokud jsou ve věci domácího násilí vypracovávány znalecké posudky, děti z těchto posudků vycházejí jako věrohodné.

23) V případě nepravdivých výpovědí, jaký byl znalcem zjištěn motiv?

Skupina DmN – s nepravdivými odpověďmi se policisté ani jednou nesetkali. Děti v případech domácího násilí vyšly ze znaleckých posudků vždy věrohodně.

SKPV Vyškov – s nepravdivými odpověďmi se setkávají policisté velmi málo, ve většině případů děti vypovídají věrohodně.

24) Museli si oběti maskovat nějakým způsobem svá zranění?

Skupina DmN – ano, musely si svá zranění maskovat. Většinou oběti používaly make-up nebo nosily brýle.

SKPV Vyškov – ano, oběti si musely maskovat svá zranění. Většinou nosily brýle, používaly make-up, nechodily do zaměstnání, braly si buď dovolenou, nebo byly v pracovní neschopnosti. Pokud byly oběťmi děti, které navštěvovaly střední školu, tak po určitou dobu nechodily do školy.

25) Musela oběť vyhledat lékařské ošetření?

Skupina DmN – ano, asi v polovině případů musela oběť vyhledat lékařské ošetření. Pokud došlo ze strany pachatele k fyzickému napadení, policisté vždy oběti doporučují, aby se nechala vyšetřit. Policisté si však mohou sami provést ohledání těla, zranění nafotit a zdokumentovat. U závažnějších napadení je nutná lékařská zpráva, k níž se vyjadřují v rámci vypracování znaleckých posudků i soudní znalci z oboru.

SKPV Vyškov – ano, oběť musela vyhledat lékaře, ale ve většině případů lékaře oběť nenavštívila sama od sebe, a to z důvodu, že se stydí nebo bojí. Pachatel jim návštěvu lékaře zakazuje. Ve většině případů navštíví lékaře na něčí doporučení.

26) Kolikrát je dítě vyslýcháno PČR v průběhu šetření DN?

Skupina DmN – pokud je dítě vyslýcháno, tak jen za přítomnosti sociální pracovníce a to pouze jedenkrát jako svědek.

SKPV Vyškov – policisté uvedli, že se snaží vyslechnout děti až po zahájení řízení. Před ním si s dětmi jen neformálně popovídají a následně je vyslýchají z toho důvodu, aby PČR zajistila věrohodnost. Dítě je v řízení vyslýcháno ve většině případů pouze jednou, pokud je to nutné, maximálně dvakrát.

27) Probíhají výslechy za přítomnosti psychologa, OSPOD či jiné osoby?

Skupina DmN – výslechy probíhají pouze za přítomnosti sociální pracovníce. V závažnějších případech byl u výslechu dítěte přítomen soudce, státní zástupce, psycholog, obhájce a OSPOD, ale tyto osoby nejsou ve výslechové místnosti. Psycholog byl přítomen z toho důvodu, že měl být na dítě vypracován znalecký posudek a psychologka děti chtěla vidět před znaleckým posudkem. Také potřebovala zjistit, jak děti při výslechu reagují a jak vypovídají. Ve výslechové místnosti je vždy pouze policista a sociální pracovníce, ostatní osoby jsou mimo výslechovou místnost, ale vše, co se ve výslechové místnosti děje, slyší.

SKPV Vyškov – pokud je dítě vyslýcháno jako svědek, výslechu je přítomen policista, sociální pracovníce a obhájce. Pokud je dítě vyslýcháno do protokolu o podání vysvětlení, je výslechu přítomen pouze policista a pracovník orgánu sociálně – právní ochrany dětí. Tyto výslechy probíhají v kanceláři policie. Pokud je prováděn výslech na svědka před zahájením trestního stíhání, pak je nutné zabezpečit, aby výslechu byly přítomny všechny zainteresované osoby jako je policista, soudce, pracovník OSPOD, obhájce, státní zástupce, případně i psycholog. V tomto případě výslech probíhá ve výslechové místnosti se zrcadlem, kdy všechny zúčastněné osoby, kromě policisty a zapisovatele, sedí ve vedlejší místnosti a výslech monitorují přes zrcadlo.

28) Probíhá výslech dětí v běžné policejní kanceláři či speciální místnosti, případně v jiných prostorách mimo policii?

Skupina DmN – výslech dětí probíhá v prostorách policie, a to ve výslechové místnosti, která je speciálně upravená. Je vybavena kobercem, sedačkou, knížkami, hračkami apod. tak, aby prostředí působilo na děti přirozeně.

SKPV Vyškov – výslechy probíhají ve většině případů v kanceláři policistů. Jen pokud je prováděn výslech dítěte „na svědka“ před zahájením trestního stíhání, pak je nutné zabezpečit, aby výslechu byly přítomny všechny nutné osoby jako je policista, soudce, pracovník OSPOD, obhájce, státní zástupce, případně i psycholog. V tomto případě výslech probíhá ve speciální výslechové místnosti se zrcadlem. V některých případech navštíví policisté dítě buď ve škole, nebo pokud jsou umístěny v ústavních zařízeních, tak děti navštíví v těchto zařízeních.

29) S jakými problémy se jako policisté potýkáte při šetření DN?

Skupina DmN – nejčastějším problémem je to, že poškozená osoba přestane spolupracovat. Pokud se vyslýchají ve věci DN děti, jsou tyto výslechy náročné, neboť policisté nevědí, na jaké vývojové úrovni děti jsou. Rovněž se domnívají, že některé soudy pachatele DN odsoudí ve zkráceném řízení, což podle policie není vhodné řešení, nejčastěji se s tímto setkávají v Moravskoslezském kraji.

SKPV Vyškov – nejčastějším problémem je, že pokud je např. žena obětí domácího násilí, nejlepší je ji co nejrychleji vyslechnout na protokol výslech svědka, protože podle zkušeností vyplynulo, že oběti v takových to případech policistům sdělí pravdivé informace. V mnoha případech se totiž stává, že oběť po nějaké době situaci bagatelizuje.

30) Pokud je pachatel vykázán, podává si oběť návrh na prodloužení vykázání formou předběžného opatření?

Skupina DmN – asi v polovině případů si oběti domácího násilí po vykázání pachatele ze společného obydlí následně podávaly na soud návrh na prodloužení vykázání formou vydání předběžné opatření. Předcházelo-li rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření vykázání, počítá se lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta pro vykázání. Předběžné opatření je platné po dobu jednoho měsíce od jeho vykonatelnosti. Bylo-li však zahájeno řízení ve věci domácího násilí, může následně soud rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření, maximálně na dobu jednoho roku. Policisté uvádějí, že se setkali asi ve dvou případech, že soud předběžné opatření v průběhu vyšetřování DN prodloužil až na 1 rok.

SKPV Vyškov – ze statistik vyplynulo, že asi ve dvou případech si oběť podávala na soud návrh na prodloužení vykázání formou předběžné opatření. Tento návrh byl sepisován a podáván prostřednictvím orgánu sociálně – právní ochrany dětí. Usnesení o prodloužení vykázání není součástí trestní spisové dokumentace. Může být jen tehdy, pokud usnesení o prodloužení vykázání oběť předloží v rámci šetření policie. Okresní státní zastupitelství požaduje před zahájením řízení veškeré podklady a to z toho důvodu, aby nedocházelo k zastavení řízení. Klade důraz na řádné prověření věci v době před zahájením trestního stíhání, využívá všech možností, včetně znaleckých posudků.

31) Jakou změnu týkající se právní úpravy DN navrhuje?

Skupina DmN – policisté se domnívají, že nově upravené vykázání není úplně nejšťastnější. Vykázaná osoba má právo na námitky. Námitky se musí sepsat, podle nové úpravy. Pokud bude vykazovat hlídka OOP PČR, je důležité, aby hlídka dokázala

vyhodnotit všechny skutečnosti pro vykázání. V Brně vykázání řeší pouze skupina DmN, ne obvodní oddělení.

Potřebné by bylo zákonem upravit stoolking – pronásledování. To je velký problém, který by měl být upraven. Institut vykázání je spíše preventivní, aby násilná osoba nebyla přítomna alespoň 10 dní ve společné domácnosti, a aby si oběť mohla rozmyslet, co dál. Policisté mohou pachatele nějakým způsobem omezit a to buď na dobu 24 hodin, to se jedná o zajištění. Nebo také policisté mohou pachatele zadržet, nejdéle však na dobu 48 hodin.

SKPV Vyškov – největším problémem, který by měl být zákonem upraven je bezesporu stoolking – pronásledování oběti ze strany pachatele.

32) Podává námitky proti vykázání každý?

Skupina DmN – policisté uvádějí, že není zcela běžné, že by vykázaná osoba podávala proti vykázání námitky. Policisté předávají vykázané osobě seznamy zařízení, kam se mohou obrátit ohledně ubytování. Převážně však toho nevyužívají a přechkávají dobu 10 dní různě u kamarádů, u rodičů, příbuzných, v chatách a zahradách.

SKPV Vyškov – vykázání provádí policisté obvodních oddělení, tudíž komisaři přesně nemohou uvést, v kolika případech jsou podávány námitky (dříve odvolání do rozhodnutí) proti vykázání.

33) Jsou vykázané osoby po vykázání policií následně kontaktní?

Skupina DmN – policisté připouštějí, že je to velký problém, policisté musí vykázanou osobu nějakým způsobem kontaktovat.

SKPV Vyškov – ve většině případů jsou pachatelé, kteří byli vykázáni ze společného obydlí kontaktní. Jsou totiž poučeni o tom, že v případě, že nebudou k dosažení, může být na ně uvalena vazba.

34) Pokud jsou děti oběťmi či svědky domácího násilí, máte nějakou zpětnou vazbu o tom, že musí navštěvovat psychologa, popřípadě po jakou dobu, aby se s domácím násilím v rodině vyrovnaly.

Skupina DmN – o tom, zda děti (oběť) či svědci domácího násilí musí či musely vyhledat pomoc psychologa, policisté zpětnou vazbu nemají. Pouze v případě, že vyšetřování není ukončeno a dítě navštěvuje psychologa v průběhu vyšetřování, to se policisté dozvědí, jinak ne.

SKPV Vyškov – nemají zpětnou vazbu o tom, že by děti musely vyhledat pomoc psychologa. V případě, že v průběhu vyšetřování matka uvede, že se s dětmi obrátila o pomoc na psychologa, si policisté vyžádají zprávy od psychologů.

35) Bývají pachatelé, kteří jsou řešeni pro domácí násilí, osoby s čistým trestním rejstříkem nebo již byli odsouzeni za nějaký trestní čin?

Skupina DmN – často před řešením domácího násilí je u pachatelů zastoupena násilná činnost (ublížení na zdraví, těžká újma na zdraví), hodně také bývá zastoupena i majetková trestná činnost.

SKPV Vyškov – ve většině případů mívají pachatelé čistý trestní rejstřík nebo jim byl trest zahlazen. Jeden policista uvedl, že se setkal v případě domácího násilí s tím, že pachatel byl odsouzen za drobnou majetkovou činnost anebo trestnou činnost staršího data, která již byla zahlazená. Druhý policista uvedl, že v případech, které řešil, měli pachatelé většinou čistý trestní rejstřík.

4.3 Rozhovor se sociálními pracovníky

Dalším cílem výzkumu bylo provést rozhovor se sociálními pracovníky, které pracují jako pracovnice sociálně – právní ochrany dětí, a s domácím násilím se při své práci setkávají. Byly osloveny celkem tři sociální pracovnice. Jedna z nich pracuje na Úřadě městské části v Brně (ÚMČ Brno), další dvě pracují na městských úřadech v okrese Vyškově. Jedná se o MěÚ Bučovice a MěÚ Vyškov. Pracovnice, která pracuje

v Brně, pracuje na OSPOD asi jeden rok a další dvě sociální pracovnice tuto práci vykonávají téměř 15 let.

1) Setkala jste se při výkonu svého povolání s domácím násilím? Byla obětí domácího násilí žena či děti, nebo byly děti spíše svědky domácího násilí?

OSPOD MěÚ Vyškov – za rok 2008 se sociální pracovnice setkala s domácím násilím ve dvou případech. Obětí DN byla vždy žena, děti byly svědky domácího násilí. Za rok 2009 se setkala pouze s jedním případem, kdy obětí byla žena, a děti se nacházely v roli svědků.

OSPOD MěÚ Bučovice – sociální pracovnice uvádí, že se za rok 2008 setkala se čtyřmi případy domácího násilí, kdy obětí byla žena, a děti byly svědky domácího násilí. V roce 2009 se prozatím s žádným případem DN nesešla. Podotýká však, že v územně samosprávním obvodu Bučovic je velká nezaměstnanost ve srovnání s jinými územně samosprávnými celky, což může mít vliv na to, že dochází v rodinách k DN.

OSPOD ÚMČ Brno – za poslední rok se sociální pracovnice setkala s domácím násilím ve čtyřech případech. Obětí domácího násilí byla žena – matka dětí, děti byly svědky domácího násilí. V případě domácího násilí byl ve dvou případech spouštěčem alkohol.

2) Pokud jsou děti obětmi či svědky domácího násilí, žili rodiče spíše v manželském svazku či jako druh a družka?

OSPOD MěÚ Vyškov – pokud v rodinách dětí došlo k domácímu násilí, tak v jednom případě se jednalo o domácí násilí, kdy agresorem byl manžel oběti. V dalším případě byl agresorem druh oběti, kdy rodiče žili jako druh a družka. U obou případů byly přítomny nezletilé děti.

OSPOD MěÚ Bučovice – v případech, se kterými se sociální pracovnice setkaly, došlo k domácímu násilí, kdy agresorem byl manžel oběti a to ve dvou případech. V prvním případě bylo násilí ze strany druha oběti a v druhém případě došlo k domácímu násilí ze strany zletilého dítěte, kdy obětí byla matka. Ve všech případech se nezletilé děti nacházely v roli svědků DN.

OSPOD ÚMČ Brno – ve všech případech, se kterými se sociální pracovnice setkala, žili rodiče nezletilých dětí v manželském svazku.

3) Byla rodina OSPODEM již před tím, než došlo k šetření domácího násilí ze strany policie dlouhodobě sledována?

OSPOD MěÚ Vyškov – rodiny, ve kterých došlo k domácímu násilí, nebyly před vykazáním agresora ze společného obydlí nikdy OSPODEM sledovány.

OSPOD MěÚ Bučovice – sociální pracovnice uvádějí, že v jednom případě byla rodina, kde došlo k domácímu násilí, OSPODEM sledována, a to z důvodu výchovných problémů nezletilých dětí. V ostatních případech rodiny nebyly OSPODEM sledovány.

OSPOD ÚMČ Brno – sociální pracovnice uvádí, že v jednom případě, kdy v rodině docházelo k násilí vůči ženě, byla rodina delší dobu sledována orgánem sociálně právní - ochrany dětí. V ostatních případech, ve kterých docházelo k domácímu násilí, nebyly rodiny OSPODEM sledovány.

4) Máte poznatky o tom, že by oběti (ženy - matky) musely s dětmi vyhledat psychologickou pomoc?

OSPOD MěÚ Vyškov – ani v jednom případě nebylo nutné dělat ze strany OSPOD nějaké opatření.

OSPOD MěÚ Bučovice – sociální pracovnice nemají povědomí o tom, že by oběti musely se svými dětmi vyhledat nějakou psychologickou pomoc. Na OSPOD se s tímto problémem tedy matky neobrátily.

OSPOD ÚMČ Brno – ano, poznatky o tom, že by oběti musely vyhledat s dětmi psychologickou pomoc, máme. V jednom případě matka s nezletilými dětmi vyhledala psychologickou pomoc v krizovém centru SPONDEA, kam dochází dlouhodobě. V dalších případech tyto poznatky nemáme.

5) Po vykázaní pachatele ze společné domácnosti, obrátily se oběti na OSPOD s tím, že žádaly o pomoc při zajištění bydlení?

OSPOD MěÚ Vyškov – v případech, se kterými se sociální pracovnice setkaly, nebylo nutné zajišťovat oběti žádné služby spojené s bydlením. Oběti tuto služby nežádaly.

OSPOD MěÚ Bučovice – ani v jednom případě domácího násilí se oběti neobrátily na sociální pracovnice se žádostí o zajištění bydlení. Ve dvou případech si bydlení zajistila oběť sama.

OSPOD ÚMČ Brno – ano. V jednom případě se oběť na OSPOD obrátila se žádostí o zajištění bydlení azylového typu. V současné době dostala oběť dekret na byt a nyní žije i s dětmi v obecním bytě. Byt byl oběti přidělen do 2 měsíců od vykázaní pachatele ze společné domácnosti.

6) Žádaly oběti o pomoc OSPOD při podávání návrhu na prodloužení vykázaní formou předběžného opatření? Pokud ano, v kolika případech?

OSPOD MěÚ Vyškov – ano, v jenom případě si oběť požádala o vydání předběžného opatření, kterým bylo pachateli prodlouženo vykázaní. Oběť na soud podávala návrh na prodloužení vykázaní celkem třikrát. V prvním případě bylo předběžné opatření vydáno na dobu jednoho měsíce, týden před uplynutím doby vykázaní si podávala oběť znovu návrh na prodloužení předběžného opatření. Soud rozhodl o prodloužení vykázaní na dobu dalšího měsíce a ve třetím případě soud na návrh oběti vydal předběžné opatření na dobu čtyř měsíců. Do doby platnosti posledního vykázaní by na soudě mělo proběhnout jednání ve věci rozvodu manželství oběti a pachatele.

OSPOD MěÚ Bučovice – pokud je sociálním pracovnícím známo, tak si oběť ani v jednom případě nežádala soud o vydání předběžného opatření na prodloužení vykázaní.

OSPOD ÚMČ Brno – oběti nežádaly OSPOD o pomoc při sepisování návrhu na prodloužení vykázaní formou předběžného opatření. Ve všech případech se oběti

obrátily na krizové centrum SPONDEA, kde jim byl návrh na předběžné opatření sepsán.

7) S jakými problémy se jako sociální pracovnice potýkáte v případech s domácím násilím? Co navrhuje, že by mělo být ošetřeno legislativně?

OSPOD MěÚ Vyškov – sociální pracovnice se domnívá, že by měly být legislativní cestou sjednoceny postupy všech soudů a dále, aby doba prodloužení vykazání formou vydání předběžného opatření, byla delší. Předběžné opatření se zpravidla vydává na dobu jednoho měsíce, následně se musí prodlužovat. Dále pokud soud návrhu na vydání předběžného opatření vyhoví, měla by být v zákoně zakotvena povinnost využít psychologické pomoci v krizovém centru či jiném zařízení, neboť oběti nechtějí tyto problémy řešit a ventilovat je. Kontakt s psychologem by měl být u obětí povinný, protože oběti se s násilím v rodině velmi těžko vyrovnávají. To platí i v případě dětí jako svědků.

OSPOD MěÚ Bučovice – sociální pracovnice se domnívá, že by měly být legislativní cestou sjednoceny postupy soudů. Problém vidí v tom, že každý soud a soudce postupuje jinak, což činí značné problémy. Jako další velmi závažný problém sociální pracovnice vidí to, že agresor je v případě domácího násilí soudem k nějakému trestu odsouzen, ale nemá povinnost žádného psychologa či psychiatra navštěvovat. Domnívá se, že by měl s agresorem pracovat nějaký odborník, terapeut, který by s agresorem pracoval tak, aby se nedopouštěl v budoucnu dalšího násilí.

OSPOD ÚMČ Brno – sociální pracovnice se domnívá, že v případech podezření na týrání a napadání, které směřují k vykazání, by měl být striktně znemožněn pachatelům přístup k obětem. Domnívá se, že oběti by měly být mnohem více chráněny, neboť po vypršení 10 denní lhůty vykazání se pachatel vrací do společného obydlí a může působit na oběť, což má vliv na nezletilé děti. Pachatelé se chovají tak, že děti jsou pouze svědky domácího násilí a nepřipouští si, že to co doma vidí, by je do budoucna mohlo nějakým způsobem ovlivnit. Legislativně by mělo být upraveno, že by se agresor měl povinně účastnit terapií. V případě, že by se jich nezúčastnil, měl by být sankcionován.

4.4 Dílčí závěr

Z dotazníkového zkoumání na základních školách vyplynulo, že děti se již s pojmem domácím násilím někdy setkaly, především o tomto problému slyšeli v televizi. Některé děti se dokonce s domácím násilím setkaly přímo v rodině, anebo o domácím násilím vědí od kamarádů, kteří se jim s domácím násilím v rodině svěřili. Čtvrtina respondentů však o této problematice neví nic, což považuji za důležitý poznatek, a domnívám se, že by bylo vhodné děti na školách s tímto problémem více obeznámit.

Z provedených rozhovorů s policisty vyplynulo, že domácí násilí je velký problém a měl by být řešen především v zájmu oběti a nezletilých dětí tak, aby nedocházelo k dalším útokům. Ne v každém případě, který policie řeší, dojde k vykázání agresivní osoby ze společného bydliště. K tomu, aby mohli policisté agresora ze společné domácnosti vykázat, musí být dány všechny důvody a policisté musí situaci na místě zásahu vyhodnotit.

V některých případech nedojde k vykázání, někdy věc je řešena na místě policisty pouze domluvou, nebo přestupkovou komisí. Jestliže není případ dostatečně sepsán, může dojít k tomu, že policisté již vícekrát v rodině zasahovali a vzhledem k tomu, že nemají dostatek podkladů z předchozích výjezdů, nemusí dojít k vykázání agresora ze společné domácnosti. Tím však může být oběť i nadále v ohrožení a tím samozřejmě i nezletilé děti, které jsou násilím v rodině přítomny jako svědci toho, že „tatínek mamince ubližuje“.

Z pohovoru vyplynulo a mě samotnou to i překvapilo, že v Brně, tam kde již v roce 2005 vznikla speciální skupina, která se výhradně zabývá domácím násilím, řeší domácí násilí již od prvopočátku. To znamená, že ke všem hlášením, která policisté obdrží, vyjíždí policisté skupiny DmN, kteří věc přímo na místě šetří, rovněž provádí i vykázání ze společného obydlí a dále také celý případ řeší v rámci trestního stíhání. Naopak v menších městech, jako je např. Vyškov na případy domácího násilí, vyjíždí hlídka obvodního oddělení, která situaci řeší na místě a pokud se rozhodne, že bude agresor ze společného obydlí vykázán, tak agresora hlídka následně z domu vykáže.

Z těchto důvodů je nutné, aby policisté byli řádně proškoleni a byli seznámeni se všemi možnými úskalími, se kterými se v těchto případech setkají. Rovněž je nutné, aby policista dokázal vyhodnotit, kdy se jedná o domácí násilí a kdy „o válku v rodině“. Domnívám se, že v případě města Brna, je pro policisty šetření mnohem jednodušší,

neboť ve skupině domácího násilí jsou specialisté, kteří se zabývají pouze a výhradně domácím násilím. Jiné trestné činnosti se nevěnují, kdežto policisté obvodních oddělení mají celou situaci složitější, neboť se tak často s domácím násilím nesebkávají a mohou některé věci opomenout. Pokud dojde k vykázání agresora ze společného obydlí, hlídka obvodního oddělení provádí kontroly v místě bydliště, zda vykázaná osoba dodržuje podmínky vykázání. Tím však jejich práce končí, protože dále tento skutek šetří komisaři služby kriminální policie a vyšetřování.

Z rozhovoru s policisty vyplynulo, že asi v polovině případů, kdy je domácí násilí šetřeno ze strany policie, jsou násilí v rodině přítomny děti. Děti se tak stávají nepřímými oběťmi domácího násilí. Toto zjištění je celkem alarmující a domnívám se, že by měla být dětem poskytována větší ochrana, než je tomu doposud. K dětem by se měly dostat informace týkající se domácího násilí a měly by vědět, kam se v případě násilí v rodině obrátit o pomoc. S policisty souhlasím s tím, že oběť DN je nejlepší vyslechnout co nejdříve, kdy je oběť ještě ochotna o tom, co se v rodině odehrávalo mluvit a dopodrobna je schopna všechny útoky detailně popsat. I z rozhovoru se sociálními pracovníky vyplynulo, že při prvním kontaktu oběť spolupracuje, následně však útoky začíná bagatelizovat. Oběť tuto změnu odůvodňuje především tím, že přece: „nechci dětem rozbít rodinu“ nebo „on mi slíbil, že se změní“ také uvádí „je to přece otec dětí a má je rád a ony jeho“.

Překvapením však bylo, že všechny sociální pracovníce uvedly, že domácí násilí se vyskytlo převážně v rodinách, které žádným způsobem nebyly OSPODEM sledovány. Souhlasím s názorem sociálních pracovníků, že by v každém případě měla být zákonem upravena povinnost navštěvovat po nějakou dobu psychologa či psychiatra. Je důležité, aby pomohl obětem DN, ale také dětem, které se nacházejí v roli obětí či svědků DN, zvládnout situaci, kterou prožily. Rovněž si myslím, že by bezesporu mělo být povinností každého agresora dlouhodobě navštěvovat nějakou terapii, která by mu byla uložena soudem, aby se v budoucnu již nestávalo, že své násilné jednání bude opakovat.

Závěr

Všechny děti si přejí, aby jejich rodiče byli šťastní a spolu, aby byli normální rodina. Ne všem dětem se to však splní. Děti, které prožívají každý den strach o matku, o sebe a strach z budoucnosti je mnohem více. Trápí se často svými pocity a dospělí s nimi nedokáží hovořit o tom, co se doma děje. Prožitky a pocity dětí se snaží zlehčovat například tím, že dítě je ještě malé a nechápe to, brzy se z toho dostane.

Děti se stávají svědky domácího násilí, když vidí nebo slyší násilí mezi rodiči anebo vidí důsledky násilí. Jedná se o situaci, kdy dítě vnímá, že v prostředí domova, které je považováno za bezpečné místo, vidí jak rodič, například tatínek užívá násilí vůči mamince. Oběti se snaží děti před násilím chránit a tak to, co se doma děje se snaží bagatelizovat. Děti se pak učí, že násilí, ke kterému doma dochází, je něco, co se prostě stává a patří to k rodinnému životu.

U dětí, které jsou svědky domácího násilí, dochází ke změnám v chování. U chlapců jsou tyto změny chování pestřejší, mají bouřlivější reakce. U dívek jsou méně bouřlivé, za to přetrvává ustrašený dojem a pocit bezmoci. Děti mají silné pocity viny, že násilné chování otce vyvolalo jejich chování, nesplněné povinnosti či jiné nedostatky.

Děti prožívají trauma, které si odnášejí do dospělosti a které bude ovlivňovat jejich další život. Pokud děti prožívají násilí, mohou převzít tento model chování, kdy násilí budou brát jako nástroj k prosazení svých zájmů. Proto chtějí-li rodiče ochránit děti před násilím, neměli by jim dávat násilné vzory chování. Pokud však k násilí v rodině dojde, je nutné si s dětmi povídat o jejich pocitech, případně vyhledat i profesionální pomoc.

Pokud si položíme otázku, jak nejlépe pomoci dítěti, které vyrůstá v rodině, kde dochází k domácímu násilí, je nutné si uvědomit, že dítě bude v bezpečí jen tehdy, pokud bude v bezpečí i jeho matka. Je tedy v zájmu dítěte, aby bylo pomoheno osobě (matce), která je obětí násilí v rodině a násilná osoba byla za své jednání shledána zodpovědnou.

Pro ženy, které zažily domácí násilí, by měla být dostupná podpora a pomoc, která by měla trvat delší dobu. V některých případech může trvat i více jak rok, protože ženy mohou po odchodu z násilného vztahu prožívat psychické krize a deprese. Vzhledem k tomu, že násilí ovlivňuje i děti, které jsou přítomny jako svědci, potřebují

i ony péči a podporu. Je důležité předcházet mezigeneračnímu přenosu násilných vzorců, proto je vhodné, aby všechny děti ohrožené domácím násilím v rodině měly přístup ke krizové intervenci a terapii.

Po ukončení násilí by mělo být nezbytné pracovat s pachatelem. Programy pro pachatele by měly být jednou z forem intervence a měly by být propojeny s právní ochranou obětí. Problémem však zůstává, že tyto programy u nás neexistují, podle mého názoru žádná nezisková organizace se doposud tímto programem nezabývá, což je asi velká škoda.

V České republice vstoupil dnem 1. ledna 2007 v účinnost zákon na ochranu před domácím násilím. Tento zákon má především preventivní funkci. Policie má pravomoc vykázat násilnou osobu ze společného obydlí. Smyslem policejního zásahu je především zastavení akutního násilí a ochrana oběti. Tato ochrana oběti má sloužit k zajištění psychické rekonvalescence a stabilizace. V České republice existují instituce, které jsou zaměřené především jen na oběti domácího násilí, pachateli se zabývají pouze okrajově. Pachateli se zabývá justice, která se zaměřuje na pachatele především jen represivně.

V rámci České republiky dosud neexistují žádné specializované programy pro pachatele partnerského násilí, což by dle mého názoru bylo velmi potřebné a co v našem právním státě velmi chybí. Je velmi důležité a bezesporu potřebné, aby obětem domácího násilí a také dětem, které se nacházejí ve většině případů v roli svědků, kdy jsou účastny násilí v rodině jako tzv. „nepřímé oběti“, byla věnována maximální pomoc a podpora, ať po stránce psychické či materiální, ale je nutné zdůraznit, že především také pachatelům DN by se měla věnovat pozornost. Domnívám se, že by ze strany státu měla být věnována nejen pozornost obětem domácího násilí, ale také pachatelům.

Legislativně by měla být uzákoněna povinnost pachatelů navštěvovat nějaké speciální programy, které by byly zaměřeny na eliminaci násilí. Pachatel by se měl naučit různým vzorcům chování, měl by se naučit ovládat své emoce a chování natolik, aby se do budoucna již násilného jednání nedopouštěl. Tato povinnost by pachateli měla být uložena rozhodnutím soudu, protože v takových případech by se většina pachatelů těchto programů účastnila a to i z důvodu, že by se mohli pachatelé dopouštět dalšího trestného činu, maření výkonu soudního rozhodnutí. Pokud by však tato povinnost byla pouze na dobrovolnosti pachatelů, domnívám se, že by nesplnila svůj účel.

V některých zahraničních zemích byly již zřízeny tréninkové programy, které jsou zaměřeny na eliminaci násilí. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že jedinci mají

nejrůznější důvody k nástupu do léčebného programu, který absolvují dobrovolně. Důvodem může být to, že se bojí odsouzení za své násilí, nebo že je opustí partnerka. Důvodem také může být i to, že si dobrovolným vstupem zajistí lehčí trest, když se jejich případ dostane k soudu.

Hypotéza č. 1 – Dostal se již pojem domácí násilí do škol?

Pojem domácí násilí se již do škol dostal, učitelé se tomuto vážnému problému věnovali při vyučování. Z výzkumu však vyplynulo, že se tomuto problému věnovala škola nedostatečně.

Hypotéza byla ověřena otázkou č. 7, hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 2 – Znají děti pojem domácí násilí?

Pojem domácí násilí děti znají, s tímto pojmem se setkaly ve vyučování, v televizi, v časopisech, v rodině nebo se jim svěřil/a kamarád/kamarádka.

Hypotéza byla ověřena otázkami č. 5, 6, 7, 8, 13, 14, hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 3 – Setkaly se děti ve svých rodinách s domácím násilím?

Z výzkumu vyplynulo, že se děti ve svých rodinách již setkaly s domácím násilím. Některé děti v dotazníku uvedly své vlastní pocity, tyto odpovědi stojí za povšimnutí a je velmi pravděpodobné, že v rodinách respondentů nebude něco v pořádku.

Hypotéza ověřena otázkou č. 7, 18, hypotéza se potvrdila.

Hypotéza č. 4 – Setkávají se děti ve městech s domácím násilím častěji než na vesnici?

Děti ve městech se setkávají s domácím násilím mnohem častěji než děti z vesnic. Toto tvrzení potvrzuje zejména větší anonymita rodin ve městech. Ani jeden z respondentů, který žije a navštěvuje základní školu na vesnici, se ve svém okolí s domácím násilím v rodině neseťkal, na rozdíl od dětí, které žijí ve městě nebo v přilehlých místních částech.

Hypotéza ověřena otázkou č. 2, 7, hypotéza se potvrdila.

Resumé

Diplomová práce na téma: „Děti jako oběti a svědci domácího násilí“ se zabývá domácím násilím, které se vyskytuje v rodinách a kterého jsou přítomny nezletilé děti. Ty se stávají svědky násilí, když vidí nebo slyší násilí mezi rodiči, anebo když vidí jeho následky. Tato práce umožňuje seznámení se s různými znaky a druhy domácího násilí. Dává také prostor nahlédnout, jak na domácí násilí reagují děti, a také na to, jaké následky toto násilí, které je páčáno v přítomnosti dětí např. na jeho matce, zanechává na dětech.

První kapitola je věnována zejména pojmu domácí násilí. Zároveň se zaměřuje na specifické znaky domácího násilí a také na různé druhy a fáze domácího násilí.

V druhé kapitole popisují, jaký je vývoj dětí v rodinách, kde se vyskytuje domácí násilí, kdy tohoto násilí jsou přítomny nezletilé děti. Zaměřují se na ochranu osob ohrožených domácím násilím, svěřováním dětí do výchovy jednoho z rodičů a také úpravě styku dítěte s násilným rodičem.

Třetí kapitola je zaměřena na ochranu před domácím násilím a následné pomoci, která je intervenčním centrem poskytována obětem domácího násilí. Dále poukazují na interdisciplinární spolupráci na regionální úrovni, finanční a materiální pomoc obětem domácího násilí ze strany státu.

Čtvrtá a poslední kapitola se zabývá výzkumnými metodami, zejména vyhodnocováním dotazníků a strukturovaným a nestrukturovaným rozhovorem s policisty a sociálními pracovníky, kteří se s domácím násilím při své práci setkávají.

Diplomová práce má umožnit nahlédnout do problematiky domácího násilí a také seznámit čtenáře s tím, jak velmi vážné následky toto násilí zanechává na obětech, ale především na dětech, které jsou tzv. „nepřímými oběťmi“ domácího násilí. Smyslem práce bylo také věnovat pozornost především tomu, aby oběti DN věděly, jakým způsobem mohou chránit jak sebe, tak i své děti, do doby, než se rozhodnou z násilného svazku odejít. Měla by také poukázat na tzv. „bílá místa“. Jsou to problémy, se kterými se setkávají a potýkají jak policisté, tak i sociální

pracovníci, při řešení domácího násilí při své práci. Těmto problémům by měla být ze strany státu věnována náležitá pozornost, neboť bez pomoci státu nelze toto adekvátně řešit. Je velmi důležité některé věci určitě ošetřit legislativní cestou.

Anotace

Teuchnerová, Martina. Děti jako oběti a svědci domácího násilí. Diplomová práce. Brno: UTB, 2008, s. 92.

Diplomová práce na téma: „Děti jako oběti a svědci domácího násilí“. Obsahem práce je charakteristika domácího násilí. Zabývá se rovněž sociálně – právní ochranou dětí v rodinách s domácím násilím, svěřováním dětí do péče jednoho z rodičů a úpravou styku s násilným rodičem. Dále ochrana před domácím násilím, informovanost a povědomí nezletilých dětí o problematice domácího násilí. Rovněž tak i mapování problémů a nedostatků, se kterými se policisté a sociální pracovníci při řešení domácího násilí potýkají.

Klíčová slova

Domácí násilí, agresor, oběť, děti jako svědci DN, děti jako oběti DN, sociálně – právní ochrana dětí, skupina domácího násilí, intervenční centrum, interdisciplinární tým.

Annotation

Teuchnerová, Martina. Children as the Victims and Witnesses of Domestic Violence. Diploma thesis. Brno, UTB, 2008, p. 92.

Diploma thesis on the subject: „Children as the Victims and Witnesses of Domestic Violence“. The content of the thesis is the characteristics of domestic violence. Targetting area being the social and legal protection of the children from families with domestic violence, nurturing of the children by one parent and adjustment of the contact with the violent parent. Furthermore it is the protection against domestic violence, information and knowledge of juveniles about the problems of domestic violence. And also the surveying of the problems and deficiencies the policemen and social workers are meeting with while solving the cases of domestic violence.

Keywords

Domestic violence, aggressor, victim, children as the witnesses of DV, children as the victims of DV, social and legal protection of children, group of domestic violence, centre of intervention, interdisciplinary team.

Seznam použité literatury

Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 179 ze dne 27. listopadu 2006

BUSKOTTE, A., *Z pekla ven, Žena v domácím násilí*, 1. vyd., Brno: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 2008, 176 s., ISBN 978-80-251-1786-6

GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*, 94. vyd., Brno: Paido, Edice pedagogické literatury, 2000, 207 s., ISBN 80-85931-79-6

HRONOVÁ, M., MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B., ŠILAROVÁ, E., *Dětská svědeckví násilí*, ROSA, 2008, 96 s.

HRONOVÁ, M., *Tátové a mámy, chraňte své děti před násilím*, ROSA, 2007, 48 s.

HRONOVÁ, M., MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B., VAVROŇOVÁ, M., PROKOPOVÁ Z., ČACKÁ – PAVLÍKOVÁ, I., *Škola a děti vystavené domácímu násilí*, ROSA, 2008, 47 s.

LIGA LIDSKÝCH PRÁV, *Děti jako oběti a svědci domácího násilí – svěřování do výchovy a úprava styku s násilným rodičem*, 2007, 54 s.

MARVÁNOVÁ – VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ, M., *Partnerské násilí*, 1. vyd., Praha: Linde nakladatelství, 2008, 159 s., ISBN 978-80-86131-76-4

MPSV ČR, *Studijní materiál pro pracovnice orgánu sociálně – právní ochrany dětí*, 2006, 139 s., ISBN 80-86878-50-3

ŠEDIVÁ, M., ŠEVČIK, D., ŠTĚRBOVÁ, M., VEDRA, V., VITOUŠOVÁ, P., *Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí*, Bílý kruh bezpečí, o.s., 2007, 55 s., ISBN 978-80-239-9449-0

VARGOVÁ, B., VAVROŇOVÁ, M., *Od dobrého úmyslu k dobré spolupráci*, Rosa, 2006, 88 s.

Buletin prevence kriminality MV ČR

Časopis Policista č. 11/2008, ročník 14, Intervenční centrum, Externí skupina aliance proti domácímu násilí

Kriminalistický sborník 4/2001

MELICHAROVÁ, D., časopis *Zdravotnictví a právo, Ochrana dítěte, které je svědkem nebo obětí domácího násilí*, 2005, s. 6 – 8

SPONDEA, Sborník k desátému výročí založení organizace

VARGOVÁ, B., časopis *Právo a rodina, Svěřování dítěte do výchovy jednoho z rodičů v případech domácího násilí*, 2006, s. 9 - 11

<http://www.llp.cz/cz/publikace/manuály-a-studie>

<http://www.stopnasili.cz>

<http://www.rosa.os.cz/>

<http://www.persefona.cz>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník SARA DN

Příloha č. 2 – Dotazník – děti a domácí násilí

ÚŘEDNÍ ZÁZNAM
o incidentu se znaky domácího násilí

ČÁST A - ZÁKLADNÍ ÚDAJE K INCIDENTU

Dne v hod. získali níže uvedení příslušníci Policie České republiky následující informace o incidentu se znaky domácího násilí

Policisté ve složení: 1. Zařazení:
 2. Zařazení:

Místo incidentu:

ZÚČASTNĚNÉ OSOBY

Oznamovatel (je-li odlišný od OO): datum narození: telefon:
jméno a příjmení bydliště (je-li odlišné od místa incidentu):
vztah k ohrožené osobě:

Ohrožená osoba / ohrožené osoby (dále OO): datum narození: telefon:
jméno a příjmení bydliště (je-li odlišné od místa incidentu):

Násilná osoba (dále NO): datum narození: telefon:
jméno a příjmení bydliště (je-li odlišné od místa incidentu):

Vztah OO a NO: NO obývá společné obydlí s OO: ANO NE

Charakter násilného jednání: fyzické / psychické / sexuální / ekonomické / sociální / jiný

Použití zbraně: ANO (druh:) NE **Došlo ke škrcení:** ANO (forma:)

Zranění OO: ANO (druh:) NE Lékařské ošetření ANO (kde:) NE

Zranění NO: ANO (druh:) NE Lékařské ošetření ANO (kde:) NE

Zranění jiných: ANO (druh:) NE Lékařské ošetření ANO (kde:) NE

Požití alkoholu / psychotrop. látek: **NO:** ANO (druh:) NE **OO:** ANO (druh:) NE

Děti žijící v rodině: ANO NE Byly v minulosti děti též napadány: ANO NE

Přítomnost dětí při aktuálním útoku: ANO NE Přítomnost dětí při zákroku: ANO NE

1. dítě žijící v domácnosti datum narození: Poznámka:
jméno a příjmení

2. jméno a příjmení dítěte datum narození: Poznámka:
jméno a příjmení

3. jméno a příjmení dítěte datum narození: Poznámka:
jméno a příjmení

Škoda na majetku: ANO NE druh škody:

PŘÍTOMNOST ZNAKŮ DOMÁCÍHO NÁSILÍ

1. Opakované násilí: ANO (záznamy PČR pod č. j.) NE

2. Vzdávající intenzita násilí: ANO NE

3. Jasně role mezi blízkými osobami: ANO NE

4. Násilí páčáno ve společném obydlí: ANO NE

Všechny typické znaky DmN přítomny: ANO NE

POMOC POSKYTNUTÁ OHROŽENÉ OSOBĚ

poskytnut kontakt na jiný st. orgán - který :

poskytnut kontakt na neziskovou organizaci - kterou :

převoz ohrožené osoby na jiné místo - kam :

zajištění přítomnosti jiné osoby - jméno a příjmení:

jiná pomoc - jaká :

ČÁST B - OTÁZKY SARA DN**Oddíl 1 : NÁSILÍ VE VZTAHU K BLÍZKÉ OSOBĚ**

Dopouští se NO závažného fyzického nebo sexuálního násilí ? např. fyzické útoky a sexuální násilí, pokusy o ně, použití zbraní	ANO NE NEJISTÉ
Vyhrožuje závažným násilím, sděluje své násilné úmysly ? např. vyjadřuje vražedné nebo agresivní myšlenky, plány, ničí oblíbené věci ohrožené osoby	ANO NE NEJISTÉ
Dochází ke stupňování fyzického/sexuálního násilí nebo výhrůžek ze strany NO ? např. zvyšuje se krutost, četnost nebo různorodost násilných činů, výhrůžek nebo úmyslů	ANO NE NEJISTÉ
Porušuje násilná osoba příkazy soudu a jiná nařízení ? např. podmínky kauce, zkušební doby, podmíněčného propuštění, trestu zákazu pobytu a.j.	ANO NE NEJISTÉ
Má násilná osoba názory a postoje, které schvalují násilí ? např. vyznává a omlouvá zneužívání moci a různé formy násilí, trpá chorobnou žárlivostí, má potřebu ovládat blízké osoby, zlehčuje nebo popírá domácí násilí	ANO NE NEJISTÉ

Oddíl 2 : OBECNÉ SKLONY NÁSILNÉ OSOBY K NÁSILÍ

Dopouští se násilná osoba obecné kriminality ? jedná násilná osoba antisociálně na veřejnosti (t.j. mimo domácí násilí), existují informace o takovém chování, je držitelem zbraně	ANO NE NEJISTÉ
Jsou informace o problémech v předchozích vztazích ? měla NO problém vytvořit a udržet dlouhodobý důvěrný vztah (opakované opouštění partnera, násilí ve vztahu)	ANO NE NEJISTÉ
Má násilná osoba pracovní nebo finanční problémy ? např. je dlouhodobě bez zaměstnání, často mění zaměstnání, má výrazné finanční obtíže	ANO NE NEJISTÉ
Má násilná osoba problémy s toxikomanií a jinými závislostmi ? např. problémy spojené s užíváním nelegálních drog, alkoholu nebo předepsaných léků, s hrá	ANO NE NEJISTÉ
Má násilná osoba problémy v oblasti duševního zdraví ? např. evidentní známky narušení kontaktu s realitou, extrémní chování vybočující mimo norm	ANO NE NEJISTÉ

Oddíl 3 : ZRANITELNOST OHROŽENÉ OSOBY

Chová se ohrožená osoba rozporupně ve vztahu k násilné osobě ? přestože se chce od násilné osoby odpoutat, udržuje s ní kontakty, popírá a omlouvá akce násilníka, svaluje vinu na sebe	ANO NE NEJISTÉ
Má z násilné osoby extrémní strach ? tzn. hladina strachu výrazně ovlivňuje její sebeobrané chování, strach ohroženou osobu traumatizuje a ochormuje	ANO NE NEJISTÉ
Má ohrožená osoba problém se zajištěním svého bezpečí? riziko je velké, pokud ohrožená osoba nemá znalosti o tom, kde a jak hledat pomoc, není schopna zajistit své bezpečí, nezná svá práva, má malé nebo žádné kontakty s přáteli a s původní rodinou	ANO NE NEJISTÉ
Existují objektivní překážky, které brání zajištění bezpečí pro ohroženou osobu ? místo bydliště či zaměstnání nezaručují bezpečí, chybí podpora od jiných osob, zdroje pomoci nejsou rychle a lehce dosažitelné, existuje problém s dopravní obslužností	ANO NE NEJISTÉ
Má ohrožená osoba závažné osobní problémy ? např. problémy se zaměstnáním, financemi, problémy právního rázu, mentální problémy, problémy s návyk. látkami	ANO NE NEJISTÉ

Další skutečnosti zvyšující nebezpečí budoucího útoku ze strany NO proti OO:

Spĺněny podmínky pro vykázání: ANO NE

ČÁST C - OPATŘENÍ PROTI NÁSILNÉ OSOBĚ

vykázání dle § 44 zák. č. 273/2008 Sb.:	ANO	NE
zajištění dle § 26 z. č. 283/1991 Sb.	ANO	NE
umístění do záchytné stanice dle § 17 z. č. 379/2005 Sb.	ANO	NE
zadržení dle § 76 z. č. 141/1961 Sb.	ANO	NE

jiné :

Osobní svoboda omezena dne od: do:

Důvod nepřijetí žádného opatření :

Část D - VYKÁZÁNÍ (vyplňuje se pouze v případě, že k vykázáni došlo)

Vykázání provedeno dne v hod. oznámeno na místě násilné osobě: ANO (v hod.) NE

Skutečnosti odůvodňující dle posouzení policistů vykázáni:

Nezúčastněná osoba:

jméno a příjmení

datum narození:

telefon:

bydliště:

Zdůvodnění v případě nepřibrání nezúčastněné osoby:

Prostor, na který se vykázáni vztahuje :Potvrzení o vykázáni a poučení **předáno násilné osobě** dne v hod.Potvrzení o vykázáni a poučení **předáno ohrožené osobě** dne v hod.Kopie ÚZ zaslána **na intervenční centrum** dne v hod.Kopie ÚZ zaslána **na okresní soud** dne v hod.Kopie ÚZ zaslána **na orgán sociálně-právní ochrany dětí** dne v hod.

(na OSPOD zaslat pouze v případě, že žije v domácnosti nezletilé dítě)

Kopie ÚZ o vykázáni předána **vykázané osobě** dne v hod.**Počet klíčů** odevzdaných policistovi v souvislosti s vykázáním :**Změny v trvání vykázáni**

1. ukončeno uplynutím lhůty dne v hod.

2. ukončeno oprávněným funkcionářem dne v hod.

O ukončení vykázáni vyznění:

ohrožená osoba (forma: dne v hod.)

násilná osoba (forma: dne v hod.)

intervenční centrum (forma: dne v hod.)

okresní soud (forma: dne v hod.)

OSPOD (forma: dne v hod.)

3. prodlouženo - návrh na předběžné opatření podán dne v hod.

4. prodlouženo - vydání předběžného opatření dne v hod.

Milí respondenti,

dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Předložený dotazník je anonymní, získané údaje budou sloužit ke zpracování výzkumu na téma „Děti jako oběti a svědci domácího násilí“. S výsledkem průzkumu budete následně seznámeni, získané výsledky budou použity k vypracování mé diplomové práce. Na vyplnění tohoto dotazníku by Vám mělo stačit cca 15 min.

U každé otázky, prosím, křížkem označte svoji vybranou odpověď. Pokud se domníváte, že u některé otázky je správně více odpovědí, můžete je rovněž označit. Některé otázky jsou položeny tak, že na ně můžete volně odpovědět.

Děkuji za vstřícnost a pravdivé vyplnění dotazníku.

Bc. Martina Teuchnerová

DOTAZNÍK – děti a domácí násilí

1) Jsi

- chlapec**
- dívka**

2) Kde bydlíš?

- na vesnici**
- ve městě**

3) Žiješ v rodině?

- s oběma rodiči**
- jen s matkou**
- jen s otcem**
- s matkou a jejím partnerem**
- s otcem a jeho partnerkou**
- ve střídavé péči rodičů**
- v pěstounské péči**
- u prarodičů**

4) Tví rodiče jsou

- zaměstnaní
- nezaměstnaní
- otec pracuje, matka je nezaměstnaná
- matka pracuje, otec je nezaměstnaný
- otec pracuje, matka je na mateřské dovolené se sourozencem

5) Slyšel/a jsi někdy o domácím násilí?

- ano, slyšel/a
- ne, neslyšel/a
- něco málo jsem o tom slyšel/a, četl/a

6) Myslíš si, že domácí násilí je vážný problém?

- myslím si, že ano
- myslím si, že spíše ano
- myslím si, že ne
- myslím si, že určitě ne

7) Kde jsi slyšel/a o domácího násilí?

- v televizi
- četl/a jsem o tom v časopise
- mluvili jsme o tom ve vyučování
- od kamaráda/kamarádky, svěřil/a se mi, že u ní doma k domácímu násilí dochází (docházelo)
- setkal/a jsem se s tímto problémem v rodině
- u nás doma dochází k domácímu násilí

8) Co si myslíš, že je domácí násilí?

- ponižování
- fyzické ubližování
- zamykání doma, nedovolí mu kamarády/kamarádky
- vyhrožování
- kontrolování
- fackování
- nadávání
- nedávání peněží
- omezování ve styku s rodinou

9) Víš, kdo může být obětí domácího násilí?

- ano, vím
- myslím si, že vím
- ne, nevím

10) Myslíš si, že obětí domácího násilí může být?

- dítě
- učitel/ka
- politik
- žena
- muž
- důchodce
- úředník
- lékař/lékařka
- zdravotně postižený

11) Víš kdo je to agresor v případě domácího násilí?

- ano, vím
- ne, nevím
- myslím si, že vím
- nikdy jsem o tom neslyšel/a

12) Myslíš si, že agresorem/násilníkem může být?

- muž
- žena
- dítě
- vysokoškolsky vzdělaný člověk
- člověk, do kterého by to nikdo neřekl
- dospělý, který se na veřejnosti chová velmi slušně, ale doma se chová úplně jinak – nadává, křičí a ubližuje
- nezaměstnaný
- nemocný člověk
- soused

13) Podle čeho by jsi poznal, že se jedná o domácí násilí? Znáš nějaké charakteristické znaky?

- děje se uvnitř rodiny, často beze svědků
- společné bydlení
- stupňující se agresivita
- dlouhodobost
- stupňující se útoky
- nesnášenlivost
- obtížná kontrolovatelnost
- pokračující násilí i po rozvodu rodičů
- omlouvání nevhodného chování
- sebeobviňování oběti

14) Setkal/a jsi se s domácím násilím?

- ano, byl/a jsem s touto problematikou obeznámen/a
- ne, ale zajímá mne tato problematika
- ano, pouze z doslechu
- osobně ne, nic o tom nevím

15) Co by měl říct ten, kdo žije s domácím násilím?

- zůstaň klidný – nesmíš se nechat do toho zaplést
- svěř se někomu, komu věříš
- řekni někomu ze svých blízkých o svých pocitech
- řekni někomu z blízkých, ať mluví s někým dalším, jsou tu lidé, kteří umí pomoci

16) Z následujících institucí uveďte 3, které nejvíce zasahují do řešení problémů domácího násilí

- policie ČR
- městská policie
- soudy
- občanská sdružení
- linka důvěry
- státní úřady
- přestupková komise
- neziskové organizace
- jiné (dopiš jaké)

17) Kam by jsi se obrátil pro pomoc, kdybys ses Ty nebo Tvůj kamarád setkal s domácím násilím?

18) Chceš mi sdělit něco ty sám/a k domácímu násilí? Může to být volná odpověď

Všem bych Vám chtěla poděkovat za vyplnění tohoto dotazníku a za Váš čas, který jste mu věnovali.